

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ ШОСТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної
мультидисциплінарної наукової конференції**

22-23 червня 2023 р.

**Україна, Тернопіль - Польща, Переворськ
2023**

УДК 001 (063)

Сімдесят шості економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 22-23 червня 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Львів : ФО-П Шпак В.Б. – 120 с. – ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

*Братков Артем Юрійович,
магістрант, Університет
імені Альфреда Нобеля*

*Науковий керівник:
Шевченко Валентина Миколаївна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, Університет
імені Альфреда Нобеля*

НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК ЧАСТИНА ПАРТИЗАНСЬКОГО МАРКЕТИНГУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4407/>

У сучасному світі під партизанським маркетингом розуміють заходи, які значно відрізняються від звичайних методів просування товару. Основна його відмінність полягає в тому, що він не потребує великих грошових вкладень, а головною метою є досягнення відмінних результатів при мінімальних затратах.

Інструменти, які використовуються в партизанському маркетингу, можуть бути у вигляді забавних картинок, смс-розсилок, прес-релізів, постів в соціальних мережах. Втім, витонченість концепції партизанського маркетингу дозволяє виводити нові пропозиції ринку за допомогою творчості та оригінальних підходів. У пам'яті клієнта фіксуються здивування, задоволення та інші *приємні почуття*, що виникають під час ознайомлення з новинкою [1].

Тотожний ефект покладено в основу нейромаркетингу, адже він дозволяє краще зрозуміти споживача і його реакцію на маркетингові тригери шляхом прямого вимірювання процесів в мозку і підвищувати ефективність методів маркетингу, вивчаючи реакцію мозку людини.

У нейромаркетингу використовується велика кількість методів, що дозволяють виявити ставлення людини до товару – підсвідоме ставлення до продукції, дизайну, реклами, бренду тощо. Зазвичай аналізуються

зовнішні маркери поведінки людини. Наприклад, міміка, жести, фізіологічні реакції:

- спостереження за серцево-судинною системою – вимірювання частоти серцевих скорочень, тиску і тонуусу судин;
- вимірювання електричного опору шкіри для виявлення підвищеного потовиділення;
- реєстрація скорочення м'язів обличчя;
- айтрекінг – визначає напрямок погляду, розмір зіниці та тривалість затримки погляду, ступінь концентрації людини на об'єкті й зміну його емоційного стану;
- ЕЕГ – метод, що дозволяє реєструвати ритми мозкової активності, що змінюються в залежності від емоційного й фізіологічного стану людини;
- вивчення за допомогою МРТ глибинних мозкових структур, які відповідають за емоційні прояви [2].

Тобто і партизанський маркетинг, і нейромаркетинг направлені на вивчення емоцій споживача, що дуже їх поєднує. Завдяки тому, що методи нейромаркетингу дозволяють вивчити поведінку споживача та його реакцію на який завгодно товар, його дуже логічно можна застосувати в партизанському маркетингу. Наприклад, як це зробила компанія McDonalds намалювавши упаковку з під картоплі на зебрі: коли потенційний споживач буде проходити через неї, то на підсвідомості він буде бажати їсти саме її. Також дуже гарний приклад застосування цього виду маркетингу є відео, де кухар співає та танцює на кухні, поки готує страву. Вірусний ролик – це один з найкращих інструментів поєднання партизанського і нейромаркетингу маркетингу в соцмережах.

Отже, поєднання нейромаркетингу і партизанського маркетингу дуже доцільно використовувати для привернення уваги цільової аудиторії за допомогою емоційної складової і з використанням мінімального кількості ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Партизанский маркетинг – примеры. URL: <https://www.plerdy.com/ru/blog/guerrilla-marketing-examples/>
2. Нейромаркетинг у бізнесі й продажах. URL: <https://torgsoft.ua/articles/stati/neuromarketing/>

*Велі Деніз Уйсал,
студент, Одеський національний
економічний університет*

*Науковий керівник:
Артюх Оксана Валентинівна,
доктор економічних наук,
професор, Одеський національний
економічний університет*

ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ РІШЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4413/>

Криптовалюта стала важливою частиною світової економіки, і Україна не є винятком з цього правила. Розвиток технології блокчейн і зростання популярності криптовалют вимагають відповідного регулювання, особливо в контексті оподаткування. Останні дані свідчать, що Україна є однією з лідерів за використанням криптовалют. Згідно з дослідженнями, проведеними компанією Chainalysis, Україна займає одне з перших місць у світі за активністю в криптовалютній сфері [1]. Проте, без відповідного регулювання, ця активність може призвести до проблем з оподаткуванням. Наприклад, у 2021 році Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) в Україні попросило громадян декларувати свої криптовалютні активи, проте відсутність чіткого регулювання цього процесу призвела до певної невизначеності.

Є дві основні проблеми з оподаткуванням криптовалют в Україні [3]: відсутність чіткого регулювання та виклики, пов'язані з анонімністю криптовалют. В Україні на сьогоднішній день немає чіткого законодавства, яке би визначало, як криптовалюта повинна бути оподаткована. Це створює правову невизначеність та проблеми для фізичних та юридичних осіб, які займаються купівлею, продажем, майнінгом або іншими операціями з криптовалютами.

Анонімність криптовалют також створює проблеми для оподаткування. Оскільки транзакції з криптовалютами можуть бути виконані анонімно, уряду важко визначити, хто повинен сплатити податки від таких транзакцій. Це також може спонукати до податкового ухилення.

У той час як Україна бореться з формуванням свого підходу до оподаткування криптовалют, деякі інші країни, як-от США, вже впровадили деякі механізми для цього. Наприклад, в США криптовалюта вважається майном для податкових цілей, а її продаж та обмін підлягають оподаткуванню. Отримання криптовалюти як винагороди за майнінг або як плату за надані послуги також підлягає оподаткуванню. Цей підхід дозволяє податковим органам США відстежувати та оподатковувати транзакції з криптовалютами [4].

Щоб вирішити ці проблеми, Україна може вжити кілька кроків. По-перше, уряд повинен розробити і ввести в дію чітке законодавство, яке би визначало, як криптовалюти мають бути оподатковані. По-друге, уряд повинен розробити методи відстеження транзакцій криптовалют, щоб впевнитися, що всі відповідні податки сплачуються відповідно. По-третє, уряд може співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями, щоб вирішити проблеми, пов'язані з анонімністю криптовалют.

Україна стоїть перед викликами при введенні системи оподаткування криптовалют, але це також може бути великою можливістю для країни. Правильне регулювання криптовалют може сприяти економічному розвитку, забезпечивши ще один джерело доходу для державного бюджету, а також збільшивши привабливість України для іноземних інвестицій.

Список використаних джерел :

1. The 2021 Geography of Cryptocurrency Report Analysis of Geographic Trends in Cryptocurrency Adoption and Usage October 2021. URL: <https://go.chainalysis.com/rs/503-FAP-074/images/Geography-of-Cryptocurrency-2021.pdf> (дата звернення: 30.05.2023).
2. XII. Нематеріальні активи – Офіційна база знань. Офіційна база знань. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/hii-nematerialni-aktyvy/> (дата звернення: 30.05.2023).
3. Проблема оподаткування криптовалют в Україні перебільшена – Верланов. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/problema-opodatkuвання-kryptovaliut-v-ukraini-perebilshena--verlanov> (дата звернення: 30.05.2023).
4. Податкова США розробляє нові правила оподаткування криптовалют – Fintech Insider. Fintech Insider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/podatкова-ssha-rozroblyaye-novi-pravyla-opodatkuвання-kryptovalyut/> (дата звернення: 30.05.2023).

*Дяченко Микола Іванович,
кандидат сільськогосподарських
наук, доцент, доцент
кафедри менеджменту,
Уманський національний
університет садівництва, м. Умань
ORCID: 0000-0003-4997-5020*

ІНВЕСТКЛІМАТ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4419/>

Повномасштабна війна стала новим і визначальним чинником впливу на рівень ділової активності й інвестиційного клімату в Україні. За оцінкою генеральних директорів інвестиційне середовище в Україні погіршилось. Відсоток CEO, які вважають його вкрай несприятливим, зріс у десять разів – з 5 до 53% за останні півроку. Ще 34% вважають його швидше несприятливим. Нейтрально оцінюють поточний інвестиційний клімат 9% і лише 4% рахують його сприятливим. Найбільше позитивних оцінок ділового середовища було отримано від юридичного та консультативного бізнесу, а також підприємців FMCG, зазначає Анна Дерев'янка (рис. 1).

Рис. 1. Оцінка інвестиційного клімату в Україні на 08.08.2022 р.
Джерело 1.

На он-лайн зустрічі «Чи важливі інвестиції під час війни?» були презентовані результати досліджень щодо індексу інвестиційної привабливості України, яку провела Європейська Бізнес Асоціація. Результати експертного оцінювання свідчать, що ситуація достатньо складна. Модератором заходу була виконавча директорка ЕВА Анна Дерев'янка. За даними її досліджень інтегральний показник індексу інвестиційної привабливості України в першій половині 2022 року становив 2,17 бала з п'яти можливих, але за півроку тому цей показник становив 2,73 бала. Найнижче значення за весь час проведення досліджень спостерігалось під час Євромайдану – 1,8 бали. Експерти наголошують, що згодом індекс показав відчутний стрибок і подальше зростання, а тому є надія на аналогічну динаміку по завершенню війни [1].

Тіберіу Діма, генеральний директор BASF в Україні, констатує, що ситуація дуже складна й неоднозначна, у бізнес спільноті є велике побоювання, але треба вчитися працювати у нових реаліях.

Попри все, 91% компаній Асоціації планують і далі працювати на українському ринку, а 55% збирається інвестувати в Україну навіть у воєнний час. Зокрема, йдеться про інвестиції в аграрну сферу.

Оцінка піврічної динаміки інвестклімату відчутно погіршилась. Негативною її вважають 79% інвесторів, ще 17%, – що діловий клімат не зазнав суттєвих змін. Дещо кращими є прогнози на 2023 рік. Тільки 38% очікують подальшого погіршення ситуації, тоді як 36% вважають, що інвестклімат не зазнає суттєвих змін, а 26% прогнозують його покращення [2].

Воєнна агресія проти України висвітлила чинники, що негативно вплинули на інвестиційний клімат, на другому місці опинилася корупція, на третьому – слабка судова система. Представники бізнесу також зазначили проблеми тіньової економіки, пошкодженого майна, трудової міграції, валютних обмежень, цін на енергоносії, неефективні системи оподаткування, частих змін в законодавстві тощо.

Перший заступник голови НБУ Катерина Рожкова зазначає, що на сьогодні агросектор напружено працює. Незважаючи на складну ситуацію, економіка налаштовується, працює банківська система, збільшуються надходження до бюджету. І хоча зараз говорити про величезні інвестиційні проекти важко, та все ж таки є певні зрушення в контексті інвестицій у виробництво.

В умовах війни та після неї, перш за все, бізнес повинен зосередитись на ефективному способі відновлення економіки. Тому на всіх рівнях повинна бути здійснена переоцінка інвестиційних пріоритетів із урахуванням ESG критеріїв сталості (environmental social and governance), тобто екологічного, соціального та критерію корпоративного

управління. Вже зараз українському бізнесу важливо створити проекти які приваблять інвестиції [3].

На даний час Україна є епіцентром спрямування світової фінансової підтримки, мета якої протидія російської агресії та відновлення країни після нищівної діяльності окупанта. Проте ці інвестиції мають відповідати принципам стійкості та критеріям ESG.

Іноземні інвестори зацікавлені в інвестиціях в аграрний сектор України навіть зараз. Так, заступник міністра аграрної політики та продовольства України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Денис Башлик вважає, що іноземці залучатимуть інвестиції в аграрний сектор за умови страхування воєнних ризиків для бізнесу. Серед пріоритетних напрямів розвиток глибокої переробки в агропромисловому комплексі та розвиток біоенергетики.

Генеральний директор AON UKRAINE Олексій Грінченко, який представляє найбільший бізнес у сфері страхування, зазначає, що страхування становить близько 5%. Міжнародні інвестори очікують закінчення війни для того, щоб продовжити інвестування в Україну. Але на сьогодні, з точки зору інвестицій у логістику, в перевантажуванні у термінали, в транспортні засоби, інвестиції ідуть констатує Валерія Пекеля.

Як заявив прем'єр міністр України Денис Шмигаль під час відкриття V українсько-німецького економічного форуму інвестиційний потенціал українського аграрного сектору, навіть за нинішніх складних умов, становить щонайменше 34 млрд. доларів. Кожен вкладений євро однозначно принесе гарантований прибуток уже в найближчій перспективі, негайно після закінчення війни. За його словами АПК є локомотивом української економіки, який до повномасштабного вторгнення росії демонстрував зростання на рівні 5-6% щороку і становив чуттєвий відсоток ВВП країни.

Попри всі труднощі та загрози, наша економіка на цьому етапі пройшла тест на міцність. Найстійкіша, стратегічно важлива галузь сільського господарства – агросектор працює на добробут України, продовольчу безпеку країни і світу. За великим рахунком кожен агровиробник, роблячи свою справу «робить погоду» для всіх на українській землі та створює підґрунтя для сприятливого інвестиційного клімату і зростання ділової активності [2].

Попереду багато роботи для кожного з нас і ми зобов'язані прикласти всіх зусиль задля відновлення та становлення економіки й подальшого стійкого розвитку країни.

Література:

1. Кінах Маргарита. Чи можливі інвестиції під час війни? – Юридичний Бізнес. <https://yur-gazeta.com/golovna/chi-moxhlivi-investiciyi-pid-chas-viyni.html>
2. Коцький Степан. Інвестиції під сиренами. – Агробізнес сьогодні. agro-business.com.ua/agro/podiia/item/25075-investytsii-pid-syrenamy.html
3. Інвестиції для бізнесу в умовах війни: як відновити і бути сталим. <https://asde.org.ua/investytsiyi-dlya-biznesu-v-umovakh-viyny>.

*Зубова Віталіна Вікторівна,
старший викладач закладу
вищої освіти кафедри
економічної кібернетики
та прикладної економіки
економічного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
ORCID: 0000-0002-5310-0932*

ВИКОРИСТАННЯ АЛГОРИТМУ ГЕЙЛА-ШЕПЛІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4435/>

Annotation. This paper is devoted to matching theory applications in economics and especially in banking. The stable marriage problem and the Gale-Shapley algorithm are reviewed as well as their applications. The Gale-Shapley algorithm with quotas is considered as an effective method to solve variety of problems in banking. We demonstrate this with the problem of banking products distribution among the bank's clients, that is presented as a stable marriage problem with quotas. The set of banking products and services, on the one hand, and the set of their potential consumers (clients), on the other hand, are considered as elements for matching problem. Clients have individual preferences of banking products and services. For each product from the set the bank, in turn, ranks clients as potential consumers. Products can have quotas (number of clients, credit resource, etc.). The developed software allows to solve problems of different dimensions.

Вступ. В 2012 році Нобелівську премію в області економіки отримали двоє американських вчених Елвін Рот (Гарвардський університет) і Ллойд Шеплі (університет Каліфорнії) за результати в теорії

коаліційних ігор. На їх основі були створені практичні алгоритми, котрі замінювали ринкову взаємодію в багатьох галузях діяльності, де вона була неможливою або неефективно [3]. «Поєднання основ теорії Ллойда Шеплі з емпіричними дослідженнями і практичними моделями Елвіна Рота створили поле для дослідження і підвищення потужностей багатьох ринків» [5].

Економісти відзначають, що метод розподілу, призначений для вирішення задачі матчингу, заснований на алгоритмі Гейла-Шеплі та вдосконалений Елвіном Ротом, може бути використаний у багатьох ситуаціях неринкової взаємодії для вирішення задач розподілу ресурсів, працевлаштування та ін.

В даному дослідженні розглядається застосування алгоритму Гейла-Шеплі у банківській діяльності на основі завдання 2-х стороннього матчингу з квотами.

Дослідження має структуру: вступ, базова модель мар'яжу, основні напрямки використання теорії матчингу; проблема оптимального розподілу банківських послуг як завдання матчингу з квотами.

Базова модель мар'яжу. У 1962 році в журналі *American Mathematical Monthly* з'явилася робота «College admission and the stability of marriage» (Вступ до коледжу і стабільність шлюбу) математиків Девіда Гейла (університет Брауна) і Ллойда Шеплі (Принстонський університет) [1]. У цій роботі, яка відносилася до теорії коаліційних ігор, вчені розглядали формальну задачу, яка пізніше отримала назву «задача (модель) мар'яжу».

Розглянемо дві множини економічних агентів (індивідів): $M = \{ m_1, \dots, m_n \}$ – агенти, і $W = \{ w_1, \dots, w_m \}$ – контрагенти. Кожен агент має свій набір уподобань (переваг) серед контрагентів, і кожен контрагент має свої уподобання (переваги) серед агентів. Уподобання представлені у вигляді упорядкованого списку елементів множини, тобто кожен агент має упорядкований список уподобань серед контрагентів і навпаки. Матчинг являє собою множину агентів/контрагентів, складених за деяким правилом. Співставлення може бути випадковим: матчинг елементів у пару відбувається випадково, незалежно від їх переваг. Такий матчинг може бути покращений з урахуванням переваг, якщо можна скласти пари, в яких партнери будуть мати вищий рівень уподобань один одному. Якщо матчинг неможливо покращити в цьому сенсі, то він є стабільним: жоден з учасників матчингу не зможе створити пару з більш вигідним контрагентом. Розглянемо простий приклад: потрібно скласти пару з 3-х агентів і 3-х контрагентів із заданими перевагами в порядку зменшення (табл.1).

Табл.1

Вихідні дані матчингу (приклад)

Агенти	Уподобання агентів (номери контрагентів)	Контрагенти	Уподобання контрагентів (номери агентів)
A	а, с, в	а	A, B, C
B	в, а, с	в	B, C, A
C	с, в, а	с	C, B, A

Припустимо, випадковим чином створені пари (A, а), (B, с), (C, в). Очевидно, що вони можуть бути покращені, так як стійким матчингом в цьому випадку є набір пар $\{(A, а); (B, в); (C, с)\}$, в якому пари створені за найвищим рівнем уподобань серед партнерів.

У теоремі Гейла-Шеплі показано, що в будь-якій моделі мар'яжу існує хоча б один стійкий матчинг, і запропоновано алгоритм його побудови (побудови матчингу) (алгоритм відкладеного прийняття запропонованих агентів). Суть його полягає у наступному.

Крок 1. а) кожен агент робить пропозицію номеру 1 в своєму списку (якщо у нього є прийнятні кандидатури).

б) кожен контрагент відхиляє відразу всі неприйнятні варіанти, і, якщо він отримав більш ніж одну прийнятну пропозицію, «відкладає» найбільш прийнятну, а інші – відхиляє.

Шаг k. а) будь-який агент, відхилений на $k - 1$ кроці, робить нову пропозицію наступній прийнятній кандидатурі-контрагенту із варіантів, котрі йому ще не відмовили. Якщо прийнятних варіантів у нього не залишилося, то він не робить більше пропозицій.

б) кожен контрагент залишає одну найбільш прийнятну пропозицію, яка була отримана ним до моменту часу k , інші – відхиляє.

У випадку відсутності будь-яких пропозицій – алгоритм зупиняється і створюється матчинг із пар: агент та контрагент, чію пропозицію він залишив. Результатом роботи алгоритму завжди є стійкий матчинг [3]. Крім того, якщо всі уподобання у двосторонньому профілі строгі, то множина стійкого матчингу має M -оптимальний стійкий матчинг, і, аналогічно, W -оптимальний стійкий матчинг [2, с. 63].

Класичний варіант алгоритму Гейла-Шеплі детально розглянутий в роботах [1, 4, 7, 8, 9; 10; 11]. В задачі мар'яжу існує декілька узагальнень: нерівна кількість партнерів (агентів та контрагентів), квоти (декілька варіантів вибору) та інші, які використовуються для вирішення задач матчингу в різноманітних сферах.

Основні напрямки використання теорії матчингу. Розповсюдженими прикладами застосування моделі мар'яжу в економічній сфері є завдання про вибір коледжу (вона фігурувала в назві оригінальної роботи [1]), про працевлаштування (підбір кадрів, [12, с. 45]), про розподіл випускників (завдання про підбір пар в агентствах знайомств також має певний економічний аспект). У задачі про вибір коледжу (в широкому розумінні – це задача про розподіл абітурієнтів) агентами виступають студенти, а контрагентами – навчальні заклади. Особливістю цього завдання є те, що навчальні заклади можуть приймати більш ніж одного студента. Така модель застосовується при розподілі абітурієнтів на бюджетні місця у вищих навчальних закладах України, і це завдання вирішується за допомогою алгоритму Гейла-Шеплі.

Модель мар'яжу «фірми-працівники», де існує безліч фірм та працівників. Кожен працівник має свої уподобання щодо фірм працевлаштування, а кожна фірма – щодо працівників. Прикладом такої моделі є завдання розподілу молодих лікарів, яке було запропоновано Е. Ротом [12, с. 32]. Алгоритм Гейла-Шеплі застосовується у різних сферах, зокрема, у трансплантології при підборі органів для трансплантації та пацієнтів [5]. Одним із останніх напрямків досліджень застосування даного алгоритму стали різноманітні ринки [5]. Так було встановлено, що механізм ціни-оплати цілком можна вбудувати в алгоритм, що виявилось корисним для вивчення функціонування інтернет-аукціонів, які відрізняються від звичайних [6].

Використання алгоритму Гейла-Шеплі у банківській сфері. Ефективність функціонування банку залежить від успішного вирішення проблеми забезпечення якісними послугами клієнтів із мінімальними ризиками для самої банківської організації. Для цього пропонується використовувати модель мар'яжу та розв'язання задачі матчингу за допомогою алгоритму Шеплі з квотами.

Розглянемо банк, який характеризується переліком послуг, що надаються. Припустимо, що є група споживачів цих послуг (клієнти банку), кожен із яких має переваги щодо цих послуг (перелік пріоритетів). Умови надання тієї чи іншої банківської послуги зафіксовані у рамках системи ризик-менеджменту банку. Таким способом ця система визначає пріоритет кожного споживача (клієнта) щоб одержати ту чи іншу послугу, тобто. переваги банку у наданні послуги тим чи іншим клієнтам. Тут можуть враховуватись різні характеристики клієнта (платоспроможність, надійність, вік тощо, це залежить від змісту послуги та політики банку). Отже, у цій моделі агентами є послуги банку, контрагентами – клієнти (споживачі послуг).

Завдання матчингу тут полягає в тому, щоб розподілити банківські послуги по споживачам таким чином, щоб переваги обох сторін були найкраще враховані. У цьому випадку клієнт отримає найкращі для себе послуги, які можливі з урахуванням його оцінки з боку банку, який надасть свої послуги з мінімальним ризиком. Надання банківських послуг обмежено квотою q_i , в якості якої можуть бути використані кількості наданих послуг або обсяг ресурсів, що розподіляються за цією послугою (наприклад, обсяг кредитних ресурсів). Для вирішення цього завдання використано алгоритм Гейла-Шеплі з урахуванням квот, і його реалізація виконана за допомогою мови Python.

Розглянемо приклад: розподіл кредитів серед потенційних позичальників. Банк може надати 2 види кредитів: $N = \{ n_1, n_2 \}$ – множина послуг банку в сфері кредитування. База складається із 10 позичальників $M = \{ m_1, m_2, m_3, m_4, m_5, m_6, m_7, m_8, m_9, m_{10} \}$ – множина позичальників. Варто відзначити, що деякі позичальники мають строгі уподобання щодо певних видів кредитних послуг.

Уподобання клієнтів мають наступний вигляд: $m_1: n_1 > n_2$; $m_2: n_1 > n_2$; $m_3: n_1 > n_2$; $m_4: n_2 > n_1$; $m_5: n_2 > n_1$; $m_6: n_2$; $m_7: n_1$; $m_8: n_1 > n_2$; $m_9: n_2 > n_1$; $m_{10}: n_2 > n_1$.

На основі системи оцінювання клієнтів було отримано такий профіль уподобань банку по кожному кредиту:

$n_1: m_1 > m_3 > m_5 > m_2 > m_{10} > m_4 > m_9 > m_8 > m_7$

$n_2: m_2 > m_1 > m_4 > m_3 > m_5 > m_6 > m_8 > m_{10} > m_7 > m_9$.

Банк може надати перших тип кредиту трьом позичальникам, другий – семи, тобто квоти послуг $q = \{ q_1, q_2 \} = \{ 3; 7 \}$.

В результаті розв'язання задачі матчингу отримаємо наступний розподіл кредитів серед клієнтів:

$n_1: \{ m_1, m_3, m_2 \}$

$n_2: \{ m_4, m_5, m_6, m_{10}, m_8, m_9 \}$.

Відзначимо, що клієнт m_7 позаматчинговий: він не отримав 1-й тип кредиту через низький рейтинг при малій квоті даної послуги, а друга послуга в його уподобаннях не була заявлена. Даний матчинг є стійким, тобто він не може бути покращений індивідуально або за допомогою пари.

Висновки. Алгоритм Гейла-Шеплі з квотами може бути корисним інструментом для вирішення різних завдань, що виникають у банківській діяльності. Це було показано на прикладі моделі мар'яжу, яка була сформульована для вирішення завдання розподілу банківських послуг серед клієнтів банку. Розроблене програмне забезпечення дозволяє вирішувати завдання різної розмірності.

Список літератури:

1. Gale D.; Shapley L.S.. College Admissions and the Stability of Marriage. The American Mathematical Monthly, Vol. 69, No. 1 (Jan., 1962), 9-15.
2. Balinski M. and Sonmez T.. A tale of two mechanism: Student placement. J. Econom. Theory, 84 (1): 73-94, 1999.
3. Gale D. and Sotomayor M. Some remarks on the stable matching problem. Discrete Applied Mathematics, Vol. 11, pp. 223-232, 1985.
4. Serrano R. Cooperative games: core and Shapley value. In Encyclopedia of Complexity and Systems Science. Edited by R. Meyers. New York: Springer, 2009.
5. Stable matching: Theory, evidence and practical design. Material of the Royal Sweden Academy of sciences. The prize in economic sciences 2012.
6. Roberto-Medina A., Implementation of stable solution in a restricted matching market. Review of Economic Design, 3 (2): 137-147, 1998.
7. Halldorsson M. M., Iwana K., Miyazaki S. and Yanagisawa H. Randomized approximation of the stable marriage problem. Theoretical Computer Science, Vol. 325, No. 3, pp. 439-465, 2004
8. Dubins L. E., Freedman D. A. Machiavelli and the Gale-Shapley Algorithm. The American Mathematical Monthly, Vol. 88, No. 7. (Aug-Sep., 1981), pp. 485-494.
9. Biro Peter. Student Admissions in Hungary as Gale and Shapley Envisaged. Technical Report. Department of Computing Science. University of Glasgow, UK. Glasgow G12 8QQ, TR-2008-291. October 2008.
10. Braun S., Dwenger N., and Kubler D.. Telling the truth may not pay off: An empirical study of centralized university admission in Germany. 2007. SFB 649 Discussion Paper 2007-070.
11. Roth A. E. and Sotomayor M. Two-sided matching, volume 18 of Econometric Society Monographs. Cambridge University Press, Cambridge, 1990. A study in game-theoretic modeling and analysis, With a foreword by Robert Aumann.
12. Roth, A. E. (2008) "Deferred Acceptance Algorithms: History, Theory, Practice and Open questions", Internat. J. Game Theory, vol. 36.

*Йосунташ Каан,
студент, Одеський національний
економічний університет*

*Науковий керівник:
Артюх Оксана Валентинівна,
доктор економічних наук,
професор, Одеський національний
економічний університет*

ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4414/>

Однією з головних проблем, які виникають у контексті екологічного оподаткування в Україні, є недостатня увага до цього виду оподаткування з боку державних органів і суспільства в цілому. Це частково пояснюється відсутністю достатньої інформації та знань про важливість та переваги екологічного оподаткування. Наприклад, у найбільш розвинутих країнах світу, таких як Німеччина, Швеція та Нідерланди, екологічне оподаткування вже довгий час визнане ефективним інструментом для досягнення екологічної безпеки та сталого розвитку.

Законодавство України передбачає наявність ряду податків, які можна віднести до екологічного оподаткування, однак їх недостатнє та нецілеспрямоване застосування ускладнює реалізацію потенціалу екологічного оподаткування [1]. Наприклад, у Нідерландах введено високий податок на викиди парникових газів, що сприяє зниженню викидів шкідливих речовин у повітря та стимулює перехід до екологічно чистих технологій. В Німеччині також існує податок на використання природних ресурсів, що спонукає підприємства ефективно використовувати природні ресурси та працювати над впровадженням енергоефективних рішень [2].

Таблиця 1.

Порівняльна таблиця ставки податку в Україні та Нідерландах і Німеччині

Забруднююча речовина	Ставка податку в Україні, грн/т	Ставка податку в Нідерландах, євро/т (приблизно)	Ставка податку в Німеччині, євро/т (приблизно)
Азот оксиди	2574,43	127,05 (приблизно 5080 грн)	42,60 (приблизно 1680 грн)
Аміак	482,84	104,32 (приблизно 4160 грн)	34,97 (приблизно 1360 грн)
Ангідрид сірчистий	2574,43	122,64 (приблизно 4880 грн)	115,48 (приблизно 4600 грн)
Ацетон	965,67	84,74 (приблизно 3360 грн)	181,50 (приблизно 7240 грн)

Складено за джерелом: [3; 4; 5]

Таким чином, видно, що ставки податків на забруднюючі речовини в Україні є значно нижчими порівняно з розвинутими країнами, що може відображати різницю в підходах до екологічного оподаткування та ступені його розвиненості.

Перспективи екологічного оподаткування в Україні вимагають комплексного підходу. По-перше, необхідно підвищити рівень освіти і знань суспільства щодо екологічного оподаткування та його переваг. Це можна здійснити через проведення інформаційних кампаній, навчальних програм та публічних дискусій. По-друге, важливо забезпечити належне законодавче регулювання цього виду оподаткування. Це означає розробку чітких та прозорих нормативно-правових актів, що стимулюють екологічну поведінку та використання екологічно чистих технологій.

Упровадження механізмів, які б дозволили ефективно використовувати кошти, зібрані в результаті екологічного оподаткування, також є важливим кроком. Це можуть бути фонди екологічного розвитку, які фінансують проекти з енергоефективності, відновлюваної енергетики та охорони біорізноманіття. Ефективне використання зібраних коштів дозволить досягти реальних результатів у сфері природоохоронних заходів.

Потенціал екологічного оподаткування в Україні значний, але для його реалізації необхідні серйозні зусилля з боку держави та суспільства. Застосування екологічного оподаткування може сприяти зменшенню забруднення навколишнього середовища, збереженню природних ресурсів та забезпеченню сталого розвитку. Перехід до зеленої економіки та зростання екологічно свідомих практик можуть стати ключовими факторами для майбутнього екологічного оподаткування в Україні.

Список використаної літератури:

1. БАГРІЙ, Конон Леонідович. Екологічне оподаткування в Україні: стан та перспективи. 2016.
2. Delgado, F. J., Freire-González, J., Presno, M. J. (2022). Environmental taxation in the European Union: Are there common trends? *Economic Analysis and Policy*, 73, 670-682. ISSN 0313-5926. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2021.12.019>.
3. <https://buh.ligazakon.net/>. Ставки екологічного податку у 2022 році | БУХГАЛТЕР.UA. БУХГАЛТЕР.UA. URL: https://buh.ligazakon.net/aktualno/11559_stavki-ekologchnogo-podatku-u-2022-rots (дата звернення: 01.06.2023).
4. Environmental taxes. Information from the Government of the Netherlands | Government.nl. URL: <https://www.government.nl/topics/taxation-and-businesses/environmental-taxes> (дата звернення: 01.06.2023).
5. OECD. (n. d.). Revenue from environmentally related taxes in Germany. URL: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/environmental-tax-profile-germany.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).

*Костенюк Юлія Борисівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Донецький
національний університет
імені Василя Стуса
ORCID: 0000-0002-1218-2097*

*Каліновська Марія Сергіївна,
студентка, Донецький
національний університет
імені Василя Стуса*

ВПЛИВ МОНОПОЛІЗАЦІЇ РИНКУ НА СПОЖИВАЧІВ: ОБМЕЖЕННЯ ВИБОРУ ТА ЦІНОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4411/>

Монополія є типовим явищем у сучасному економічному просторі, яке має суттєві переваги та недоліки. Характеризуючись унікальністю пропонованої продукції та відсутністю близьких замінників, монополія постає важливою передумовою значного впливу на споживачів. Вона має повний контроль над цінами, обсягами виробництва та входженням нових конкурентів на ринок. Основними наслідками монополізму для

споживачів є обмеження свободи їх вибору, надвисокі ціни на пропоновані товари і послуги, відсутність чітких стимулів для інновацій та погіршення якості надання цих послуг. Усе це може призвести до зменшення асортименту необхідної продукції, обмеження конкуренції та невідповідності цін пропонованих товарів їх якості. Чітке розуміння впливу монополій на споживачів допомагає розробляти політику, спрямовану на зменшення негативних наслідків монополізму та захист прав споживачів.

Вивчення впливу монополій на споживачів, обмеженість їх вибору та цінову дискримінацію є активною галуззю економічних досліджень. Багато вчених займаються вивченням економічних наслідків монополістичних ринків та різноманітних аспектів їх діяльності.

Тематика цінової дискримінації була введена в економічну теорію англійським економістом А. Пігу. Зокрема, застосування цінової дискримінації отримало значну увагу у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Р. М. Нурєєв, В. М. Гальперін, С. М. Ігнат'єв, П. І. Гребенніков, В. І. Моргунов та інші.

Монополізм – це стан економіки, за якого окремі суб'єкти господарювання можуть нав'язувати власні інтереси іншим суб'єктам господарювання та суспільству, ігноруючи при цьому їх потреби. Відносини, що виникають між монополістами та іншими учасниками ринку свідчать про нерівноправність цих суб'єктів у здійснюваній ними виробничій та комерційній діяльності, про зловживання своїм становищем та складність здійснення діяльності на ринку на конкурентних засадах [1].

Монополісти мають значний ринковий вплив і можуть встановлювати ціни на свої товари або послуги, оскільки споживачі не мають альтернативних варіантів. Це може призводити до обмеження вибору для споживачів та цінової дискримінації.

Одним з негативних наслідків монополізму є обмеження вибору для споживачів. Коли лише один постачальник контролює ринок, споживачі не мають можливості обрати іншого постачальника або перейти до альтернативного продукту. Це призводить до відсутності конкуренції, а отже, до зниження стимулу монополіста поліпшувати якість свого продукту або послуги, і зниження інноваційного потенціалу.

Крім того, монополісти можуть здійснювати цінову дискримінацію. Це означає, що вони встановлюють різні ціни для різних груп споживачів на основі їхніх індивідуальних характеристик або здатності платити. Наприклад, компанія може продавати товар за вищою ціною в одній країні, ніж в іншій, або встановлювати різні ціни для різних категорій споживачів (наприклад, студенти, пенсіонери, дорослі).

Отож, цінова дискримінація може бути вигідною для монополіста, оскільки вона дозволяє отримувати більший загальний дохід. Однак це негативно впливає на становище споживачів, які оплачують вищі ціни, ніж вони могли б оплатити в конкурентному ринковому середовищі (рис.1).

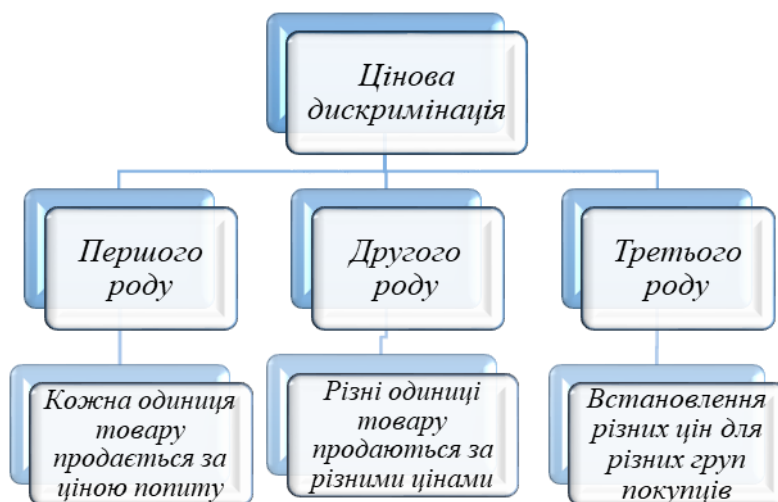

Рис. 1. Види цінової дискримінації

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Кожен із факторів має негативний вплив на споживачів. Вони обмежують конкуренцію, зменшують вибір і можуть призводити до встановлення надвисоких цін. Тому законодавство багатьох країн намагається боротися з монополізмом і захищати права споживачів. Антимонопольні закони та регулювання можуть бути введені для стимулювання конкуренції на ринку, запобігання зловживанням монополістами і захисту інтересів споживачів (рис. 2).

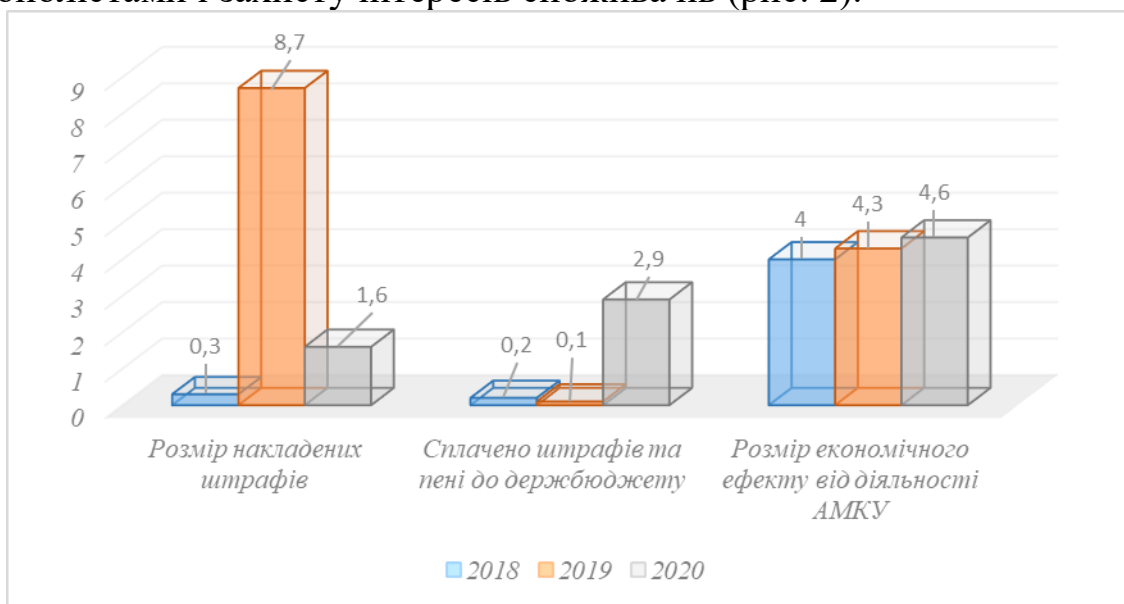

Рис. 2. Результати діяльності Антимонопольного комітету України, млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Отже, вплив монополізації ринку на споживачів доволі вагомий, адже характеризується значними обмеженнями у виборі продукції, яка не має близьких замінників, та ціновою дискримінацією, що постає як важливий фундамент у встановленні індивідуального цінового порогу для різного клієнтського сегменту. Лише завдяки вдалій антимонопольній політиці можна уникнути проблем, які супроводжуються фатальними наслідками для покупців.

Література:

1. Гречич М. О. Монополізм, його суть, типи, форми та наслідки. URL: http://www.rusnauka.com/22_APSN_2015/Economics/14_197782.doc.htm
2. Цінова дискримінація. URL: <https://studfile.net/preview/5411596/page:3/>
3. Робота Антимонопольного комітету: скільки припинили порушень і виписали штрафів за 7 років. Слово і діло. Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/06/23/infografika/ekonomika/robota-antymonopolnoho-komitetu-skilky-prypynyly-porushen-vypysaly-shtrafiv-7-rokiv>

*Кулик Юлія Ігорівна,
аспірант кафедри промислового
маркетингу, Тернопільський
національний технічний
університет імені Івана Пулюя
ORCID: 0009-0000-0907-9526*

*Науковий керівник: Фалович В.А.,
доктор економічних наук,
професор, Тернопільський
національний технічний
університет імені Івана Пулюя*

ОЦІНКА ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ ЙОГО МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4429/>

В умовах ринкової економіки особливо гостро постає проблема збереження та посилення ринкових позицій підприємства, що досягається підвищенням конкурентоспроможності його продукції. Стратегічна стабільність підприємства на ринку можлива лише за умови його адаптації до змін мінливого ринкового середовища. Щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно володіти конкурентними

перевагами. Існує три основних шляхи отримання конкурентних переваг: стати краще самому, безпосередньо послабити конкурентів або змінити саме ринкове середовище. За першого випадку підприємство застосовує сукупність заходів, спрямованих на удосконалення власної діяльності. За другого – діяльність підприємства спрямовано на безпосереднє послаблення конкурентів. У випадку неможливості використання двох перших шляхів намагаються змінити саме середовище, в якому воно конкурує. Конкурентні переваги можна отримати за рахунок інновацій. Інноваційний підхід є єдиним адекватним кроком реагування підприємства та суспільства на зовнішні та внутрішні зміни. Досягти конкурентних переваг підприємство може за рахунок вдосконалення: персоналу; організації; техніки; використання природних та соціальних обставин. Але вдосконалення є лише реакцією пристосування, в той час коли інноваційне рішення є адекватною реакцією на зміни [1].

Концепція конкурентної переваги повинна базуватися на попереджувальному, превентивному характері тактичних і стратегічних дій фірми в конкурентному середовищі. Ефективне управління конкурентним потенціалом підприємства сприятиме реалізації концепції конкурентної раціональності підприємства, яку доцільно розглядати як науковообґрунтований проект підприємства, який ґрунтується на ухваленні обґрунтованих ефективних рішень, що забезпечують оптимальний конкурентний потенціал, адаптивну конкурентну поведінку і одержання довгострокових стійких конкурентних переваг [2].

Основними умовами успішного стратегічного управління конкурентним потенціалом в розрізі стратегічного бачення є: 1) наявність чітких конкурентних цілей і перегляд портфеля конкурентних маркетингових стратегій; 2) перспективне бачення – переконання в правильності стратегій; 3) систематичне програмування використання конкурентного потенціалу; 4) концентрація головних зусиль в потрібному місці і в потрібний час; 5) гнучкість стратегічної поведінки, що забезпечує використання мінімум ресурсів для досягнення максимального результату; 6) скоординований порядок дій керівництва.

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні та процесів її інтеграції в міжнародний економічний простір питання оцінки конкурентної позиції підприємства набувають особливого значення. Існує декілька різних методів аналізу секторів бізнесу підприємства або позицій його окремих господарських підрозділів у різних галузях. У міжнародній практиці найчастіше використовують моделі аналізу, подані у вигляді матриць, коли кожен сектор бізнесу (господарський підрозділ) підприємства графічно позиціонується на полях дво- або тривимірної аналітичної матриці.

Література:

1. Голда Н. Конкурентоспроможність підприємств та формування конкурентних переваг [Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем: монографія /за заг. ред. О. Панухник] / Н. Голда, І. Піняк. – Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2021. – С. 140-146.
2. Голда Н.М. Маркетинг як елемент формування конкурентоспроможної туристичної галузі Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, діджиталізація та інновації: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 23-24 листопада 2022 р.). Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 11-13.

*Шеремета Ольга Віталіївна,
аспірант кафедри промислового
маркетингу, Тернопільський
національний університет
імені Івана Пулюя
ORCID: 0009-0008-5412-4320*

*Науковий керівник: Фалович В.А.,
доктор економічних наук,
професор, Тернопільський
національний університет
імені Івана Пулюя*

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4423/>

Конкурентоспроможність підприємства є одним з основних понять, яке активно використовується в теорії та практиці економічного аналізу, виступає багатоаспектним поняттям, що в перекладі з латинської мови означає суперництво, боротьбу фірм за досягнення найкращих результатів.

Розуміння конкурентоспроможності підприємства трактується фахівцями по-різному. В багатьох країнах вважається, що конкурентоспроможність підприємства є результатом переплетення низки факторів, породжених об'єктивним розвитком продуктивних сил,

які відображають результати політики великих монополій в боротьбі за якість товару, ринки збуту і отримання прибутку.

Конкурентоспроможність підприємства прямо залежить від конкурентоспроможності його продукції. Аналіз конкурентоспроможності підприємства – аналіз, у якому внутрішні характеристики підприємства трактуються у порівнянні з параметрами діяльності інших, насамперед процвітаючих підприємств-конкурентів. Результатом такого аналізу є визначення рівня конкурентоспроможності досліджуваного об'єкта відносно основних конкурентів, виявлення джерел конкурентних переваг, вузьких місць та здійснення свідомого та цілеспрямованого управління конкурентоспроможністю, що виступає як запорука забезпечення виживання підприємства в умовах конкуренції та як чинник досягнення ним успіху у конкурентній боротьбі. Дослідження конкурентоспроможності підприємства в умовах економічної ситуації, яка склалась в Україні є дуже актуальним і дає змогу розглядати її як комплексну характеристику потенціальних можливостей забезпечення конкурентних переваг як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Джерелами конкурентних переваг є прогресивна організаційно-технологічна і соціально-економічна база підприємства, вміння аналізувати та своєчасно здійснювати заходи щодо укріплення конкурентних переваг. Аналіз та оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства необхідний на всіх стадіях виробничого та позавиробничого процесу. Поняття конкурентоспроможності інтерпретується і аналізується в залежності від економічного об'єкту, який розглядається. Безумовно, критерії, характеристики і фактори динаміки конкурентоспроможності на рівні товару, фірми, корпорації, галузі, національного господарства, або нації мають свою специфіку. Аналіз конкурентоспроможності може бути проведений для кожного з рівнів, в залежності від цілей дослідження. У сучасних умовах господарювання для підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, на наш погляд, необхідним є: переорієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України та створення належних умов для збереження та використання вітчизняного науко-технічного потенціалу; формування і реалізація державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств.

Література:

1. Голда Н. Конкурентоспроможність підприємств та формування конкурентних переваг [Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем: монографія / за заг. ред. О. Панухник] /Н. Голда, І. Піняк. – Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2021. – С. 140-146.
2. Голда Н.М. Маркетинг як елемент формування конкурентоспроможної туристичної галузі Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, діджиталізація та інновації: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 23-24 листопада 2022 р.). Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 11-13.

***Яшарова Арзигуль,
студентка, Одеський національний
економічний університет***

***Науковий керівник:
Артюх Оксана Валентинівна,
доктор економічних наук,
професор, Одеський національний
економічний університет***

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4415/>

В останні роки штучний інтелект (AI) здобуває все більше популярності в багатьох галузях, включаючи оподаткування. Його можливості, що охоплюють від передбачування шахрайських дій до автоматизації податкового обліку, роблять його потужним інструментом для поліпшення ефективності та точності податкових систем.

Одним з прикладів використання штучного інтелекту в оподаткуванні є "Intelligent Enforcement System" від Китайської Державної адміністрації податків. Ця система використовує AI для збору, аналізу

та управління податковою інформацією, що підвищує ефективність контролю за податками та допомагає зменшити податкові порушення [1].

Іншим прикладом є "AI-auditor", розроблений компанією MindBridge Ai. Ця програма аналізує фінансові звіти, виявляючи неточності або аномалії, які можуть свідчити про шахрайство чи помилки в обліку [2].

Окремо варто згадати і про автоматизацію оподаткування в загальному сенсі. Системи електронного податкування, які вже застосовуються в багатьох країнах, включаючи Україну, значно спрощують процес подачі декларацій та роблять його більш прозорим і легким для користувача.

Проте, впровадження AI в сферу оподаткування не є простим завданням і має свої проблеми [3]. Першою серед них є необхідність у великій кількості якісних даних для тренування моделей AI. Також, існує проблема конфіденційності та безпеки даних. Податкові декларації містять важливу та чутливу інформацію, і невдале використання AI може призвести до витоку цієї інформації. Крім того, адаптація AI в систему оподаткування вимагає значних інвестицій та оновлення існуючої інфраструктури.

Тим не менше, перспективи використання AI в сфері оподаткування є обнадійливими. Застосування AI може зменшити кількість помилок при розрахунку податків, забезпечити більш швидке та точне виявлення шахрайства та уникнення податків, а також значно покращити ефективність податкових органів.

В Україні ще тільки починають впроваджувати штучний інтелект в систему оподаткування. І хоча це може бути викликом, це також може стати можливістю для країни зробити значний крок вперед в сфері оподаткування.

Для успішного впровадження AI у сферу оподаткування важливо забезпечити достатні інвестиції, належне навчання персоналу, а також чітке регулювання щодо обробки даних. Також необхідно провести широке обговорення цих питань з усіма зацікавленими сторонами – від податкових органів до громадян і бізнесу.

У подальшому розвитку можливості автоматизації в оподаткуванні йдуть ще далі [4] – наприклад, можна очікувати впровадження систем автоматичного розрахунку податків на основі фінансової інформації, що надходить від банків та інших фінансових установ. Це може зробити

процес податкового обліку ще більш простим та ефективним, але також вимагає складного регулювання і захисту приватності користувачів.

У великому, перспективи використання AI в сфері оподаткування в Україні є позитивними, але їх реалізація вимагатиме скоординованих зусиль на всіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Roberts, H., Cowls, J., Morley, J. et al. The Chinese approach to artificial intelligence: an analysis of policy, ethics, and regulation. *AI & Soc* 36, 59-77 (2021). <https://doi.org/10.1007/s00146-020-00992-2>
2. Artificial intelligence is a game changer for auditors. AICPA & CIMA | AICPA. URL: <https://www.aicpa-cima.com/news/article/artificial-intelligence-is-a-game-changer-for-auditors> (дата звернення: 01.06.2023).
3. Boillet J. Чому штучний інтелект (AI) – водночас ризик і спосіб управління ризиком. EY Deutschland – Home | Building a better working world. URL: https://www.ey.com/uk_ua/assurance/why-ai-is-both-a-risk-and-a-way-to-manage-risk (дата звернення: 01.06.2023).
4. Global E. Як цифрові технології змінюють корпоративне оподаткування. EY Deutschland – Home | Building a better working world. URL: https://www.ey.com/uk_ua/tax/how-digitalization-is-changing-corporate-income-tax (дата звернення: 01.06.2023).

*Liubomyr Fedorov,
081-702-1 gr. graduate student,
National Aerospace University
named after N. E. Zhukovsky
"Kharkiv Aviation Institute", Ukraine
ORCID: 0000-0002-1290-8126*

*Natalia B. Zjubanova,
senior lecturer of Foreign
Languages Department,
National Aerospace University
named after N. E. Zhukovsky
"Kharkiv Aviation Institute", Ukraine*

PREVENTING THE DELIBERATE INTRODUCTION OF DANGEROUS PRODUCTS TO THE UKRAINIAN MARKET AND USING EU BEST PRACTICES

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4418/>

Abstract. The article examines the issues of implementing the experience of European countries in combating dangerous (counterfeit) products and the possibility of its adaptation in Ukraine. The author notes that the EU experience in countering the proliferation of dangerous (counterfeit) products can be very useful for Ukraine not only in the field of borrowing practical organizational measures, but also in the development of domestic regulations, which take into account European scientific approaches to the study and analysis of this problem.

Keywords: dangerous (counterfeit) products, putting into circulation, counteraction, experience of European countries.

Crimes in the sphere of economic activity are socially dangerous and illegal acts which encroach on the economic system, causing damage to social relations which are formed in connection with the production, distribution, exchange and consumption of goods and services.

The generic object of these crimes is the sphere of economic activity, i.e. the relations between members of society regulated by the state regarding the production and sale of goods, products for various purposes, performance of works and provision of services that make up the economic system.

The main direct object of the crime of intentional introduction of dangerous products into circulation on the Ukrainian market is the established procedure for the manufacture, release to the commodity market and sale of products and goods, as well as the interests of consumers in terms of ensuring proper quality and safety of products and goods. An additional direct object may be the health and life of a person [1].

The national legal systems of continental European countries have been converging in recent decades. Unification (in the terminology of Western doctrine, harmonization, convergence) of criminal legislation of these states is objectively necessary to increase the effectiveness of preventing international crimes and crimes of an international nature. Harmonization of the criminal legislation of these states, i.e. bringing it in line with European standards on the basis of the provisions of the pan-European criminal legislation created within the Council of Europe (CoE) and the European Union (EU), is objectively necessary to increase the effectiveness of combating international crimes and crimes of an international nature [2].

The modern market for dangerous (counterfeit) products is a well-structured multibillion-dollar shadow economic system that is present in almost all countries of the world. Such products are a real problem that not only affects Ukraine's economic development, but also undermines the competitive business environment and negatively affects consumer health and safety.

Countering the proliferation of dangerous (counterfeit) products is now becoming one of the most urgent and priority issues, the solution of which is considered to be a crucial component of ensuring Ukraine's economic security. The development of modern technologies has made the search for effective protection of the interests of manufacturers a priority. The pace of modernization of modern technologies, investment processes, creation of favorable conditions for the development of national competitive technologies and, ultimately, the fullest satisfaction of consumer demands of citizens and the safety of their lives and health depend on the solution of this problem.

The intentional introduction of dangerous (counterfeit) products into circulation on the Ukrainian market (release to the Ukrainian market) has been studied by such scholars as: O. M. Gotin, V. S. Kaidashov, V. A. Klymenko, U. V. Huliavska, M. I. Khavroniuk and others. However, these scholars mostly focused on the study of certain groups of crimes contained in the special part of the Criminal Code of Ukraine. However, they hardly covered the issue of implementing the experience of European countries in combating dangerous (counterfeit) products and the possibility of its adaptation in Ukraine. That is why the analysis of counteraction to dangerous (counterfeit) products reaching Ukrainian consumers is extremely relevant.

The developed countries of the European Union have made significant progress in preventing dangerous (counterfeit) products. However, there is still a large share of dangerous (counterfeit) products on the EU market, some of which (e.g., food and alcohol) are harmful to both business and consumer health. It is also worth noting that the turnover of dangerous (counterfeit) products varies depending on the product category and even the country of operation. Ukraine, as a country with a high share of the shadow economy and the typical costs of transformation processes of transition to civilized market relations, also faces large-scale problems of production and consumption of dangerous (counterfeit) products.

The EU's experience in countering the spread of dangerous (counterfeit) products can be very useful for Ukraine not only in the area of borrowing practical organizational measures, but also in the development of domestic regulations that take into account European scientific approaches to the study and analysis of this problem. In particular, such research in Europe is carried out on an ongoing basis in specialized research centers commissioned by government agencies, intergovernmental and non-governmental organizations. The topic of preventing dangerous (counterfeit) products in Europe is central to the academic works of such scholars as Elgar Fleisch [3] (Professor of Information Management at the Swiss Federal Institute of Technology (Zurich)), Irene Kamenidou [4] (Professor of Marketing at the University of Macedonia), Marius Schneider [5] (Master of Law in European Union Law and Intellectual Property (Netherlands)), Torsten Staake [6] (Professor of Information Systems at the University of Bamberg (Germany)) and others. The main aspects discussed in their scientific discourse include theoretical issues of studying the phenomenon of the market for dangerous (counterfeit) products based on an interdisciplinary approach, the mechanism of trade in dangerous products, consumer behavior in relation to such products and the specifics of their detection and destruction.

On the practical side, European scientists are developing new classifications, indices, ways and methods to assess the scale of the shadow market for dangerous (counterfeit) products, which open up new opportunities for a deeper analysis and further study of this type of shadow economic activity.

Today, Ukraine also has its own effective ways of counteracting dangerous (counterfeit) products, labeling systems, etc. However, there are significant drawbacks in the methods and schemes of the Ukrainian policy of countering dangerous (counterfeit) products, one of which is the insufficient level of cooperation and interaction between authorized services, bureaucracy of the counteraction system, etc.

With regard to the use of European experience in countering dangerous (counterfeit) products in Ukraine, there are ample opportunities to implement European methods designed to simplify the conduct of small and medium-sized businesses, increase the level of economic culture of the population and support the image of manufacturing companies. However, when introducing any European-style laws and restrictions, one should be careful not to mechanically adapt innovations to Ukrainian realities. In addition, not only the state but also manufacturers can adopt the European experience by cooperating more actively with the state, raising public awareness, and producing high-quality and inexpensive products that would be inappropriate to counterfeit.

Today, unsafe (counterfeit) products in Ukraine and everything related to them are only part of the overall problem of the shadow economy, the size of which is growing inversely with the decline in the country's overall level of prosperity. The European experience of preventing the shadow economy allows us to conclude that one of the most effective methods of combating dangerous (counterfeit) products is not to strengthen the administration of control regimes over its circulation, not to use new technologies and technical monitoring tools, not to improve legal acts and prohibitive measures with administrative and criminal consequences, not to create new supervisory and regulatory bodies, but to improve the level and quality of life of the population, reduce corruption, increase investment.

References:

1. The Criminal Code of Ukraine. 2023: Notis, 244 p.
2. Khavroniuk M. I. Criminal Legislation of Ukraine and Other Continental European States: Comparative Analysis, Problems of Harmonization. Dissertation for the degree of Doctor of Laws. Kyiv. 2007p.
3. Fleisch E. Business strategies in the counterfeit market. Journal of Business Research. 65 (2012) Pp. 658-665. URL: <http://www.data-and-decision.de/downloads/papers/Staake%20-%20Business%20Strategies%20in%20the%20Counterfeit%20Market.pdf>
4. Kamenidou I. Counterfeit purchase typologies during an economic crisis. European Business Review, 27 (1). 2015. Pp. 2-16. URL: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/EBR-11-2013-0132>
5. Schneider M. Private imports of counterfeit and pirated goods in Europe. Journal of Intellectual Property Law & Practice. 2015. Pp. 49-57. URL: https://www.researchgate.net/journal/1747-1540_Journal_of_Intellectual_Property_Law_Practice
6. Staake T., Thiesse F., Fleisch E. The emergence of counterfeit trade: a literature review. Eur J Mark 2009; 43 (3/4): 320-49.

*Анросович Любов Григорівна,
науковий співробітник
Міжвідомчого науково-дослідного
центру проблем боротьби
з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і
оборони України, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-3315-4068*

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ПИТАННІ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИНАМ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4417/>

Основним напрямком розвитку сучасного світу є зростання кількості та значущості комп'ютерних технологій. Відбувається нова науково-технічна революція, внаслідок якої електронні пристрої та електронні мережі стають невід'ємною частиною будь-якої людської діяльності [1, с. 2].

В злочинних проявах воно набуло назву «кіберзлочини». Такою діяльністю почали і користуватись організовані злочинні групи (Далі – ОЗГ) при вчиненні своїх злочинних дій у фінансовій системі.

При цьому відповідно до ст. 1 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України [2].

Зокрема у 2022 році в Україні було припинено діяльність 23 організованих груп і злочинних організацій, що діяли в кіберпросторі. До складу зазначених угруповань входив 81 учасник (23 – організаторів та 51 – активний виконавець), якими вчинено 269 кримінальних правопорушень (у тому числі 240 тяжких та особливо тяжких), з яких: 178 – шахрайств, 59 – у сфері використання електронно-обчислювальних машин, 12 – у сфері обігу наркотичних засобів, 3 – за ст. 255 (Створення, керівництво злочинною спільнотою, а також участь у ній) Кримінального кодексу України, 2 – крадіжок, 3 – у сфері господарській діяльності (легалізації (відмивання) майна, одержаних злочинним шляхом), 1 – привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем [3].

У багатьох країнах світу організована злочинність яка використовує кіберпростір поширена настільки широко, що руйнівним чином впливає на внутрішні демократичні процеси. У зв'язку з цим огляд діяльності, що проводиться різними країнами світу в їх протидії кіберзлочинам з ознаками ОЗГ, зокрема у фінансовій системі є дуже корисним.

Звернемося до накопиченого досвіду зарубіжних країн, таких як: США, Франція, Великобританія та інші.

У США, головним органом на шляху протидії кіберзлочинам діє Федеральне бюро розслідувань (ФБР). Функціонально-цільовим сегментам ФБР є приділення уваги: управлінням розвитку науки та технологій; управлінням інформації та технологій [4]. В них налагоджено діють разом підрозділи кіберполіції та підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю, що допомагає їм ефективно протистояти їхнім злочинним діям.

Зокрема в США досить на високому рівні здійснюється фінансовий моніторинг ринку віртуальних активів.

Необхідно зазначити, що в США оприлюднено нову Національну стратегію кібербезпеки, в якій сформульовані довгострокові завдання щодо забезпечення приватним особам, держструктурам та бізнесу можливості, не наражуючись на ризик, діяти у цифровій сфері. Стратегія побудована на п'яти основних засадах: захист критично важливої інфраструктури; знищення та ліквідація суб'єктів загроз; формування ринкових сил для забезпечення безпеки та стійкості; інвестиції у стійке майбутнє; та створення міжнародних партнерств для досягнення спільних цілей [5].

У Франції питанням протидії організованої злочинності у фінансовій системі стоїть Центральне управління боротьби з організованою злочинністю французької жандармерії (OCLDI), які щільно співпрацюють з Інтерполом. Їх взаємодія налагоджена роками та має високий рівень розкриття задумів організованих злочинних груп, зокрема тих які вчиняються в кіберпросторі та за допомогою нових сучасних технологій. Інтерпол здійснює оперативну підтримку протягом усієї операції у вигляді Групи підтримки Інтерполу (IST), в якій на запит країни-члена дислокуються спеціалізовані співробітники Генерального секретаріату Інтерполу [6].

Досить цікавим є досвід Великої Британії. Там на протидію таким кримінальним правопорушенням створено Відділ організованої злочинності CPS (OCD CPS), що базується на сучасних комп'ютерних технологіях. Зокрема Відділ організованої злочинності CPS останнім часом найбільше почали направляти свої сили на кіберзлочини. Вони зосередили свою увагу на критичні кіберінциденти, за допомогою яких організовані злочинні групи збагачуються. В той же час Велика Британія

вже з 2019 року активно працює над імунітетом від наслідків кіберзлочинності, яку використовують організовані злочинні групи, тому що вже існують наслідки різних загроз, таких як атаки програм-вимагачів, порушення даних та шахрайство в Інтернеті [7].

Кіберзлочини, як правило, спрямовані на комп'ютери, мережі або інші форми інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Вони включають, наприклад, створення та поширення шкідливого програмного забезпечення, злом для крадіжки конфіденційних даних та атаки відмови в обслуговуванні (DoS), призначені для нанесення фінансової та/або репутаційної шкоди.

Кібератаки та кіберзлочинність зростають за кількістю та витонченістю по всій Європі не тільки у Великій Британії. Ця тенденція має ще більше зрости в майбутньому, враховуючи, що очікується 22.3 мільярда пристроїв у всьому світі будуть підключені до Інтернету речей станом на 2024 рік [8].

Звіт про захист від кіберзагроз CyberEdge 2022 (CDR) надає широке уявлення про кібербезпеку в країнах по всьому світу. Він виявив, що у Великобританії 81,4 відсотка організацій зазнали принаймні однієї кібератаки за рік до дослідження, порівняно з 71,1 відсотка в попередніх щорічних результатах. Хоча це звучить високо, Великобританія була далеко не найбільш постраждалою країною з Колумбією (93,9 відсотка), Туреччиною (93,7 відсотка) та Іспанією (91,8 відсотка), де більша частина організацій займається нападами [9].

Тому на протидію організованим злочинності дана країна кожен рік витрачає 1,5 млн фунтів стерлінгів (кошти направлені на підготовку людей, удосконалення технічної бази, придбання нових сервісів, ІТ-безпеку, тощо).

Серед провідних напрямів у сфері забезпечення фінансової безпеки Іспанії можна назвати заходи, щодо інвестиційного та валютного моніторингу, розвитку промислового виробництва та розроблення нормативно-правової бази використання віртуальних активів [10, с. 218].

Отже огляд діяльності, що проводиться різними країнами світу в їх протидії з організованою злочинністю є досить корисним. Оскільки вивчення позитивного досвіду провідних зарубіжних держав у сфері протидії організованої злочинності з використанням сучасних технологій є важливим для подальшого його застосування в умовах українського суспільства, особливо, враховуючи обраний європейський вектор розвитку нашої держави.

З даного приводу є дуже вагомий досвід Великої Британії. Досвід даної країни допоможе розробити навчальні матеріали та підвищити рівень знань своїх працівників в експлуатації знань сучасних

технологічних приладів і методів їх використання. Тому що за цим майбутнє. Організовані злочинні групи вже перейшли на новий рівень, а щоб протидіяти даному негативному соціальному явищу потрібно йти вперед них, а не за ними, витрачаючи час на розбирання їх злочинних схем.

Необхідно зазначити, що в ст. 14 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» вказується, що Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері кібербезпеки з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з міжнародною кіберзлочинністю.

Для покращення протидії кіберзлочинам, що вчинені організованими злочинними групами у фінансовій системі доцільним є підвищення рівня міжнародного співробітництва з цього питання відповідно до положень Стратегії боротьби з організованою злочинністю, зокрема щодо: забезпечення дієвого співробітництва з Міжнародною організацією кримінальної поліції – Інтерполом, Європейським поліцейським офісом та іншими міжнародними партнерами на двосторонній та багатосторонній основі відповідно до національного законодавства і міжнародних договорів; сприяння налагодженню багатосторонніх відносин із закладами освіти та науковими установами іноземних держав, які спеціалізуються на підготовці відповідних фахівців та проведенні кримінологічних досліджень. Зокрема, доцільним є приділення більшої уваги віртуальним активам, Інтернет платформам, ІТ-технологіям. Оскільки за цим майбутнє, і організована злочинність у фінансовій системі створює схеми по виведенню коштів саме за допомогою сучасних засобів і методів.

Література:

1. Довженко О. Ю. Основи методики розслідування кіберзлочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук (д-ра філософії) : 12.00.09. Харків, 2020. 20 с.
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.403. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
3. *Звіт про результати роботи Департаменту кіберполіції у 2022 році.* <https://cyberpolice.gov.ua/news/zvit-pro-rezultaty-roboty-departamentu-kiberpolicziyi-u--rocz-969/>.
4. FBI. URL : <https://www.fbi.gov/about/leadership-and-structure>
5. Білий дім оприлюднив нову стратегію забезпечення кібербезпеки. <https://www.golosameriki.com/a/national-cybersecurity-strategy/6986895.html>

6. Fight against organized criminality – Ministry for Europe. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/fight-against-organized-criminality/>
7. Організована злочинність у Великобританії і методи боротьби з нею розвивалися на основі накопиченого досвіду. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/organized-crime-great-britain-and-methods-combatting-it-developed>
8. Інтернет речей сьогодні: актуальна статистика, яка надихає, приголомшує і хвилює. URL: <https://shop-gsm.ua/blog/internet-veschej-segodnya-aktualnaya-statistika-kotoraya-vdohnovlyaet-oshelomlyaet-i-volnuet/>
9. UK cyber security and cyber crime statistics (2023). URL: <https://www.comparitech.com/blog/information-security/uk-cyber-security-statistics/>
10. Nardini W. J. The prosecutors toolbox: investigating and prosecuting organized crime in the United States. *Journal of International Criminal Justice*. 2021. V. 4. № 3. P.217-224.

*Джуган Вікторія Олегівна,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
цивільного та господарського права
і процесу Навчально-наукового
юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»
ORCID: 0009-0002-8080-5767*

ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4420/>

Стародавній Єгипет був однією з найбільших та найдавніших держав світу, а давньоєгипетське право – розвинутим впродовж всього існування. В праві Стародавнього Єгипту не було об'єднаних норм права, а були регіональні правові прецеденти, які встановлювали єгипетські суди. У становленні та розвитку кримінального права Стародавнього Єгипту важливе значення мала релігія і мораль, зокрема при визначенні діяння злочином та визначення покарання. Фараон прирівнювався до бога, тому протест або бунт проти нього сприймався як тяжкий злочин та суворо карався. Давньоєгипетська богиня Маат та її терези стали символом закону, правосуддя і справедливості й залишаються сьогодні.

Тому багато засад системи давньоєгипетського кримінального лежать в основі сучасної системи правосуддя. Отож, дослідження основ кримінального Стародавнього Єгипту є актуальним.

Історіографія включає багато досліджень питань становлення та розвитку держави і права країн Стародавнього світу. Однак дослідження основ самостійних галузей права в системі права Стародавнього Єгипту, зокрема кримінального права, вчені не проводили. Дослідження питань держави і права країн Стародавнього Сходу проводили: Бостан Л. М., Бостан М. К., Дурнов Є. С., Крижанівський О. П., Кузьминець О. В., Мудрак І.Д., Орлова О.О., Сокур Ю.В., Сотниченко В.М., Талдикін О.В., Хома Н. М. тощо. Проблеми державно-правового розвитку Стародавнього Єгипту досліджували такі вчені-правники: О. М. Бандурка, М. М. Бедрій, В. Д. Гапотій, А. В. Грубінко, О. М. Джужа, Д. Г. Каюк, Є. О. Куйбіда, Г. В. Лаврик, Є. С. Логвиненко, І. А. Логвиненко, Л. М. Маймескулов, В. С. Макарчук, Я. В. Попенко, В. А. Сало, В. Й. Тищик, О. О. Шевченко. Однак дослідження основ кримінального права Стародавнього Єгипту та його особливостей є важливим та доцільним, тому що його базові засади залишаються в кримінальному праві багатьох держав сьогодні та в міжнародному кримінальному праві.

Доповідь присвячена дослідженню сутності та змісту засад кримінального права Стародавнього Єгипту. Для цього слід з'ясувати: поняття кримінального права, злочину, види злочинів та покарань, особливості давньоєгипетського кримінального права та зробити відповідні висновки.

Відомо, що кримінальне право є самостійною галуззю права, що становить сукупність норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі скоєнням кримінального правопорушення. В Староєгипетському праві не було єдиного зводу законів. Через те злочини та покарання досліджувалися через матеріали судових засідань, тексти клятв учасників судового процесу (свідків та звинувачених), де визначалися покарання за такі злочини як лжесвідчення, порушення царських декретів, указів та охоронних грамот, які надавались храмам. У кримінальному праві Стародавнього Єгипту не набув поширення принцип таліона. До того ж, до періоду Нового царства злочин сприймався взагалі як омана, психічна хвороба, що викликали неадекватну поведінку людини. Таке розуміння злочину обумовлювало стримане, обережне ставлення давньоєгипетських правителів до жорстоких видів покарання, зокрема, до смертної кари. Однак зі становленням деспотії більшість злочинів розцінювалась владою як такі кчинки, що торкалися інтересів держави або правителя, тому суворо каралися. «Книга Мертвих» встановлює перелік діянь, які єгиптяни вважали злочинами. Смертна кара була поширеним

покаранням. Найжорсткіша страта загрожувала тим, хто зазіхнув на владу [1, с. 66].

У давньоєгипетському кримінальному праві був передбачений широкий перелік злочинів та покарань. Найтяжчими злочинами вважалися злочини проти держави.

Зрозуміло, що злочинами визнавалось широке коло діянь, але їх можна об'єднати в групи:

а) злочини проти держави (найтяжчі злочини), до яких належали: злочини проти фараона; проти існуючого державного та суспільного ладу (зради, змови, заколоти); проти встановленої системи державних відносин (розголошення державних таємниць); проти релігії, храмів, служителів культу (порушення правил релігійних культів, чаклунство, виготовлення різноманітного зілля та напоїв для чарів);

б) тяжкі злочини, до яких належали: навмисне вбивство священних тварин (ібіса, кішки, сови тощо); викидання нечистот у Ніл; вживання у їжу заборонених продуктів; розкопування та пограбування могил; пошуки місця поховання священного бика Апіса; порушення традиційних правил лікування; створення нового танцю чи складення нової пісні; чаклунство, виготовлення різноманітного зілля та напоїв для чарів; умисне вбивство; фальшиві клятви; неправдиві доноси.

в) злочини проти особи (вбивства, каліцтва, заподіяння тілесних ушкоджень, образа);

г) майнові злочини (крадіжка, грабіж, обман, обважування, знищення чужого майна);

д) злочини проти честі і гідності, злочини проти сім'ї (подружня зрада, зґвалтування, статеві зносини з близькими родичами)

е) військові злочини (порушення військової дисципліни, перехід воїнів на бік ворога) [2, с. 73; 3, с. 58; 4, с. 26-27; 5, с. 47-48; 6, с. 5; 7, с. 30-31].

Покарання в Стародавньому Єгипті були суворими, а їх головною метою було залякування. Покарання базувались на принципі справедливості, невідворотності та рівнозначності покарання вчиненому злочину, можливим було застосування колективних покарань. Так, у «Повчанні гераклеопольського фараона Хеті III синові Мерикара» були визначені загальні принципи й основи системи покарань. Важливими були наступні постулати: не варто карати людину, не розібравшись; страта – це крайнє та жорстоке покарання; люди, яким вона загрожує, можуть використовуватися в іншому. Краще покарати тілесно чи ув'язненням, оскільки це збереже життя тим, хто в подальшому може сприяти добробуту країни та дітонародженню. Водночас повчання містило застереження: якщо є загроза правителю, то організатора заколоту, всю його родину та прибічників мають убити [1, с. 66].

Поширеним покаранням була смертна кара. На одній із давньоєгипетських погребальних стел було розміщено текст такого змісту: «Не існує могили тому, хто здійснює злочин проти його величності: його тіло кинуте в річку». Смертне покарання розглядалося у Стародавньому Єгипті не лише як страта тіла, а й душі. Відсутністю могили виключалася будь-яка можливість врятуватися злочинцю у Потойбічному світі. Могила мала особливе значення в давньоєгипетській релігійній ідеології. Людина, яка за життя дотримувалася Маат, не помирала, а роздвоювалася на духовну й тілесну частину своєї сутності. Могила вбачалася як простір окремого існування тіла людини від його душі. При цьому вважалося, що за певних умов душа може повернутися в тілесну оболонку, де колись жила, і відбудеться воскресіння померлої людини до нового життя. Карали смертю не лише за державні злочини, а й, наприклад, за крадіжку з гробниць, порушення клятви тощо. Навіть за вбивство раба могла бути застосована смертна кара [1, с. 66-67].

Смертна кара була проста та кваліфікована (спалення, насадження на палю, випитування в муках, катування). Знатним людям, засудженим на смертну кару, дозволяли покінчити життя самогубством [2, с. 73].

Крім того, застосовувалися: калічніцькі покарання; членушкоджувальні покарання (відрізання носа, рук, вух, язика, кастрація, наприклад, за образу відрізали язика, за підробку монет, печаток – обидві руки, за подружню зраду жінці відрізали ніс, а її коханця кастрували); побиття ціпками; поміщення у в'язницю; віддача в рабство; грошові штрафи; відшкодування завданих збитків; примусові роботи; виставлення біля ганебного стовпа; вислання; грошові штрафи.

У більшості випадків за скоєння антидержавних злочинів карали не лише винного, але й усю його родину. Однозначно смертною карою каралися усякий непослух фараону і його чиновникам, не кажучи уже про повстання. Тіло злочинця не хоронили, а кидали у воду крокодилам. Також смертю карали за порушення правил релігійних культів, за убивство звичайної кішки, яка вважалася священною твариною, за чаклунство. Тяжкі злочини також каралися смертю.

Згвалтування, фальшивомонетництво, крадіжка, розголошення державної таємниці каралися членушкодженням, причому відрубуванню підлягав той орган, що «провинився» [7, с. 5].

В'язниці в Єгипті являли собою адміністративні і господарські поселення злочинців. Спеціальне царське бюро займалося розподілом різних категорій безправного населення на важкі примусові роботи [5, с. 27].

Таким чином, кримінальне право Стародавнього Єгипту було побудоване не на єдиному нормативно-правовому акті, а на багатьох

джерелах тогочасного давньоєгипетського права. «Книгою мертвих» було передбачено чимало найпоширеніших злочинів, за які передбачались покарання на принципах справедливості, невідворотності, рівнозначності покарання злочину. Спершу злочин сприймався як омана, психічна хвороба, що викликала неадекватну поведінку людини; пізніше злочин став розцінюватись як такий вчинок, що торкався інтересів держави або правителя, що суворо карався. Злочини в Стародавньому Єгипті поділялися на такі групи: проти держави, тяжкі злочини, проти особи, майнові злочини, злочини проти честі і гідності, злочини проти сім'ї, військові злочини. За скоєння злочинів передбачалися: смертна кара, калічніцькі покарання; членоушкодження, побиття ціпками, поміщення у в'язницю, віддача в рабство, грошові штрафи, відшкодування завданих збитків, примусові роботи, виставлення біля ганебного стовпа, вислання, грошові штрафи тощо.

Література:

1. Бандурка О. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник; під ред. О. М. Бандурки, Д. В. Швець, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка. Харків: Майдан, 2020. 618 с.
2. Попенко Я. В. Історія держави і права зарубіжних країн (Стародавній світ та доба Середньовіччя): підручник; під ред. Я. В. Попенко, В. Д. Гапотій, Є. О. Куйбіди. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 603 с.
3. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 392 с.
4. Талдикін О. В. Держава і право Давнього Сходу: структурно-логічні схеми і таблиці: навчальний посібник. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 136 с.
5. Лаврик Г. В., Сало В. А. Історія держави і права зарубіжних країн: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення для студентів спеціальності 086б1 «Право», 081б1інт «Право». Полтава: ПУЕТ, 2017. 329 с.
6. Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Вид. 4-те, доп. К.: Атіка, 2004. 616 с.
7. Кузьминець О. В., Дурнов Є. Є., Сокур Ю. В. Історія держави та права зарубіжних країн (схеми, коментарі, термінологічний словник): навчальний посібник. К.: Національна академія внутрішніх справ, 2012. 242 с.

*Павленко Віктор Юрійович,
Київський національний
університет імені
Тараса Шевченка*

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4405/>

Україна, як багата на історичні та політичні перетворення країна, переживає різноманітні виклики, які ставлять під загрозу не лише національну безпеку, але й трудові відносини населення. Один із таких викликів – введення воєнного стану.

Він має серйозний вплив на всі аспекти суспільного життя, включаючи трудові відносини, які вимагають спеціальної уваги та регулювання.

Введення воєнного стану призводить до змін у сфері праці, оскільки це пов'язано з підвищенням військових зобов'язань та обмеженням прав та свобод громадян. В умовах військового стану держава має право встановлювати особливі умови праці, що може включати зміну робочого часу, заборону страйків та інші обмеження. Такі зміни можуть вплинути на права працівників та їх соціальні гарантії.

Однак, при регулюванні трудових відносин в умовах воєнного стану необхідно дотримуватися принципів справедливості та взаємовигідності для всіх сторін. Держава повинна враховувати потреби працівників і забезпечувати їх основні соціальні права, такі як достойна оплата праці, безпечні умови праці та доступ до соціального захисту. Принципи колективного договору та діалогу між роботодавцями та профспілками мають залишатися основою регулювання трудових відносин, навіть в умовах воєнного стану.

Важливо забезпечити захист прав працівників від дискримінації та зловживань з боку роботодавців під час введення воєнного стану. Заборона будь-якої форми насильства або примусу на роботі має залишатися незмінною навіть в непрості часи. Крім того, роботодавці повинні бути свідомі своїх обов'язків у забезпеченні безпеки та охорони здоров'я працівників, особливо у ситуації загострення конфлікту.

Органи державної влади повинні приділяти особливу увагу соціальному захисту та підтримці працівників під час введення воєнного стану. Це може включати фінансову допомогу, надання безкоштовних послуг, робочі місця для сімей військовослужбовців, підтримку в пошуку нових робочих місць та навчання. Такі заходи сприятимуть зниженню негативних впливів воєнного стану на трудові відносини та покращенню соціального благополуччя населення.

Умови військового стану мають тимчасовий характер, і незалежно від їх тривалості, необхідно забезпечувати стабільність та правову впевненість у сфері праці. Важливо, щоб після закінчення воєнного стану було забезпечено швидке відновлення трудових відносин та відшкодування можливих збитків, завданих населенню під час конфлікту.

Таким чином, трудові відносини в умовах воєнного стану є складним завданням для суспільства. Незважаючи на обмеження та зміни, необхідно дотримуватися принципів справедливості, взаємовигідності та захисту прав працівників. Регулювання трудових відносин повинно ґрунтуватися на діалозі та співпраці між усіма сторонами – державою, роботодавцями та працівниками – для забезпечення стабільності та благополуччя в умовах воєнного стану.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, трудові відносини під час воєнного стану регламентуються спеціальними законами та правилами, які мають на меті забезпечити безпеку та захист інтересів працівників у такі непередбачувані та складні періоди.

Україна має Конституцію, в якій передбачені загальні принципи та права працівників, однак, у військовий час діє Закон "Про особливості регулювання трудових відносин під час воєнного або надзвичайного стану". Цей закон встановлює специфічні умови праці та права працівників у цих умовах.

Закон передбачає, що воєнний або надзвичайний стан є підставою для введення особливих умов праці. Держава має право встановлювати обмеження щодо робочого часу, режиму праці, встановлювати обов'язкову мобілізацію працівників для потреб оборони країни. Роботодавці зобов'язані дотримуватися цих вимог та забезпечити безпеку працівників у разі загрози від зовнішнього агресора чи надзвичайних обставин.

Закон також передбачає, що працівники, які знаходяться у військовій службі або включені до резерву, мають право на відпустку без збереження заробітної плати, а також підтримку в отриманні соціальних гарантій та пільг.

Важливо зазначити, що виконання трудових обов'язків у воєнний час може бути обов'язковим, але повинно здійснюватися відповідно до законодавства та міжнародних норм. Дискримінація, примус та будь-які форми насильства вважаються неприпустимими та несумісними з міжнародними стандартами праці.

Окрім законодавчого регулювання, важливу роль у забезпеченні трудових відносин у воєнний час відіграють органи влади та соціальні партнери. Вони спільно працюють над розв'язанням проблем, що виникають у цей період, та пошуку компромісних рішень, спрямованих на захист прав працівників та забезпечення стабільності економіки та суспільства.

Детальніше регламентування трудових відносин у воєнний час в Україні може включати наступні аспекти:

1. Робочий час: У воєнний час можуть бути встановлені особливі обмеження щодо тривалості робочого часу та режиму праці. Це може включати скорочення робочих годин або введення неповного робочого дня з метою забезпечення готовності до оборони країни. Роботодавці повинні дотримуватися встановлених обмежень та забезпечувати відповідні умови праці для працівників.

2. Заборона страйків: У воєнний час може бути обмежена або заборонена правомірна діяльність профспілок, включаючи право на страйк. Це пов'язано з необхідністю забезпечення стабільності та єдності у військовому періоді.

3. Соціальний захист: Держава зобов'язана забезпечити соціальний захист працівників у воєнний час. Це може включати надання додаткових соціальних пільг, фінансової допомоги, медичного забезпечення та інших видів підтримки для працівників та їх сімей, особливо для тих, хто знаходиться на фронті або в зоні бойових дій.

4. Мобілізація працівників: під час війни може бути введена обов'язкова мобілізація працівників з метою забезпечення потреб оборони країни. Це означає, що працівники можуть бути повинні виконувати обов'язки, пов'язані з національною безпекою, навіть якщо це відхиляється від їх звичайної роботи або професії.

Таким чином, регламентування трудових відносин у воєнний час в Україні ґрунтується на спеціальному законодавстві, яке має на меті забезпечити безпеку та захист прав працівників у непередбачуваних та складних умовах. Органи влади та соціальні партнери співпрацюють для забезпечення стабільності та захисту інтересів працівників під час воєнного або надзвичайного стану.

Література:

1. Кодекс законів про працю України – [Електронний ресурс] – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Конституція України – [Електронний ресурс] – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" – [Електронний ресурс] – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20>

*Щербина Андрій Вікторович,
кандидат юридичних наук,
доцент Навчально-наукового
інституту державної безпеки
Національної академії
Служби Безпеки України*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК СКЛАДНИК ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4424/>

Повномасштабна російсько-українська війна звертає увагу дослідників на вивчення окремих її аспектів та складових. Збройна агресія російської федерації нині має характеристики гібридної війни. У геополітичному контексті гібридна війна є відносно новим явищем. Методи гібридної війни використовуються головним чином у сфері операцій спеціальних сил, вони поєднують у собі досвід протистоянь загрозам міжнародної безпеки, і напрацювання, отримані в боротьбі з екстремізмом державних і недержавних суб'єктів.

Відтак, очевидно, що війна, якщо її розглядати з погляду історичного поступу, ускладнюється. Адже в сучасності ведеться за допомогою дедалі ширшого спектру дій: традиційних та незвичайних, прямих та непрямих (нелінійних), бойових та «невійськових», стає більш комплексною та інтегральною, а також високотехнологічною та *інформаційною*.

Сучасна війна дедалі частіше маскується під мир, стає розмитою. Але є, як і раніше, небезпечною, а головне – дедалі провокаційнішою.

З урахуванням особливостей гібридної російсько-української війни завданням уряду стає організація протидії їй шляхом комплексного синергетичного використання дипломатичних, інформаційних,

економічних, фінансових, правових ресурсів держави одночасно з використанням військової сили. Для глибокого розуміння особливостей гібридної війни слід враховувати історичні, соціальні, етносоціальні, культурні, політичні, економічні та військові аспекти.

Одним із важливих аспектів гібридної війни (як, втім, і будь-якої іншої) є інформаційно-пропагандистська складова. В умовах технологічного прогресу використання у військових цілях різних технологій є повсякденністю, що разом з послабленням міжнародного співробітництва може призвести до підриву глобального потенціалу в галузі миротворчих ініціатив, попередження конфліктів та насильства у всіх формах.

На нашу думку, інформаційна війна може бути одним із найважливіших способів ведення гібридних воєн. Як згадувалося раніше, у світі відбувається трансформація і модифікація воєн, розвиваються дедалі нові «нетрадиційні» способи ведення війни. Так, у XXI столітті особливу популярність набуває так звана «інформаційна війна», це явище стало одним із звичних факторів навколишньої дійсності. Сам термін «information warfare» не є новим, він був запроваджений Томасом Роном у науковий обіг ще 1976 року [2, с. 67].

Зростаюча популярність цього явища пов'язана з глобалізацією інформаційних процесів, бурхливим розвитком інформаційних технологій та повсюдною цифровізацією. Для досягнення своєї мети різні міжнародні актори все частіше звертаються до прийомів та методів ведення інформаційної війни. У даний час багато країн розглядають інформаційну війну як ефективний інструмент ведення зовнішньої політики.

На думку сучасних авторів, інформаційна війна є найважливішим і ефективним способом ведення гібридних воєн, що набуває все більшої актуальності в сучасному світі [1, с. 73]. Інформаційна війна може бути елементом гібридної війни і застосовуватися в комплексі з іншими її елементами, так і бути самостійною складовою [2, с. 107].

Серед основних відмінностей інформаційної війни від традиційної війни дослідники виділяють такі:

- інформаційна війна має більш гнучкий арсенал, ніж традиційна, отже, може впливати на різні верстви населення по-різному [4, с. 13];
- на відміну від класичної війни в інформаційній війні є можливість багаторазового захоплення тих самих людей;

- інформаційна війна має більш непередбачуваний результат;
- у нетрадиційній війні вплив на ворога невідчутний і може презентуватись у дружній формі [5, с. 42];
- небезпека інформаційної війни у тому, що вона не несе видимих руйнувань, отже, не завжди може бути відразу розпізнана [2, с. 71].

У світлі сказаного вважаємо за доцільне звернути увагу на інформаційний складник російсько-української війни. Як слушно відзначає Г. Гребньов «Повномасштабна агресія російської федерації проти України не обмежується лише боями на лініях зіткнення. Вона триває й на інформаційному фронті в прямих ефірах, традиційних і новітніх засобах масової інформації та соціальних мережах. Це війна за уми людей, і росія в ній не гребує будь-якими брудними методами. Розпочалося інформаційне протистояння в межах гібридної війни, розв'язаної росією не 24 лютого 2022 року, а відразу після закінчення «холодної війни» та розвалу Радянського Союзу. Вже тоді російські засоби масової інформації генерували наративи про єдиний слов'янський народ, «руський мір», єдину історію та єдиний економічний простір. Після окупації Криму в 2014 році росія розпочала гібридну війну проти України, моделюючи зовсім іншу, далеку від дійсності реальність. І головні атаки було здійснено саме на інформаційному фронті. На другий рік повномасштабного вторгнення, аби виправдати скоєні воєнні злочини, геноцид українців, обґрунтувати агресію, дискредитувати ЗСУ, зменшити підтримку України з боку союзників, а найголовніше – посіяти хаос та розбрат в нашій державі, ворог застосовує весь арсенал інформаційної війни. Тож ефективна протидія агресорові на інформаційному фронті така ж важлива, як і на лінії зіткнення» [3, с. 109]. Основними характеристиками інформаційної війни російської федерації як одного із способів гібридної війни, є:

- нестандартність: конфлікти відбуваються поза класичним полем бою;
- комплексність: використовуються різні методи для досягнення мети;
- масштабність: зачіпається як відносини міждержавного рівня, так й життя громадян;
- висока непередбачуваність: результат інформаційної війни важко передбачити.

Використання інформаційно-психологічного складника гібридної війни російської федерації спрямоване на ослаблення внутрішніх і міжнародних позицій об'єкта агресії – України – і забезпечення сприятливих умов для насильницьких дій воєнного характеру, створення перешкод для функціонування систем ухвалення рішень і управління нашої держави, маніпулювання громадською думкою (на глобальному, регіональному, національному рівнях) тощо [3, с. 110].

Література:

1. Вдовенко С. Г., Ганенко С. О., Гульков М. О. Інформаційне підґрунтя гібридної війни рф проти міжнародного порядку. В Гібридна війна: сутність, виклики та загрози. *Національна академія Служби безпеки України*. 2021. № 7. С. 73-75.
2. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт. Національний інститут стратегічних досліджень. 2017. 256 с.
3. Гребньов Г. Інформаційний аспект гібридної війни росії проти України. *Український інформаційний простір*. 2023. № 1(11). С. 107-118. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279598](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279598)
4. Ділай А. Війна за Україну: від інформаційних операцій до прямого вторгнення. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2019. № 45. С. 13-20. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.9974>
5. Яворська Г.М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 41-48.

*Volodymyr Anatolevich Trofymenko,
candidate of Legal Sciences,
associate professor, associate
professor of the Department
of Philosophy, Yaroslav Mudryi
National Law University
ORCID: 0000-0003-2240-3727*

*Eduard Anatolevich Kalnytskyi,
candidate of Philosophical Sciences,
associate professor, associate
professor of the Department
of Philosophy, Yaroslav Mudryi
National Law University
ORCID: 0000-0002-1777-9992*

**ON THE QUESTION OF EFFECTIVE HUMAN
AND CYBERSPACE INTERACTION**

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4416/>

Cyberspace is created by man for man. But the user level already in the first steps in cyberspace opened up all its possibilities to a person. It reproduces almost all social institutions with their inherent positive and negative features.

That's why today they highlight:

"Surface Web: that part of the global network that is indexed by search engines such as Google or Bing.

- Deep Web: the complete opposite of the "surface Internet". The deep web includes web pages that are not linked to other hyperlinks, as well as sites that are only accessible to registered users and internet pages that are only accessible by password.

- Darknet: a completely anonymous, unregulated and controlled part of the Internet. It is not available for regular users. Access to it can be obtained only with the help of special programs... The dark side of the "darknet" is ready to offer a whole range of illegal services: cyber fraud, production of shock content, extortion, hacker services, sale of drugs or weapons, scam schemes and much more [1].

As you can see, if the first two layers of cyberspace are used to achieve legitimate goals, the darknet provides shelter and necessary opportunities for cybercriminals. Thus, no one and nothing prevents them from committing their criminal acts. Therefore, it is necessary to follow the path of educating a protected, law-abiding user. The complexity of such educational work arises from the need to take into account many aspects of a person's life: age, gender, level of education, availability of equipment, access to the Internet and its speed, desires and goals, emotional state, etc. And the scientific community is already actively engaged in this.

A group of scientists C. Pinder, J. Vermeulen, B. Cowan and R. Beal proposes to change human behavior through cyberspace [2]. Digital behavior change interventions, especially those that use pervasive computing, hold great promise for supporting users in changing their behavior. However, most interventions do not take habitual behavior into account, limiting their potential impact. This failure, the authors note, is due in part to the large number of overlapping theories of behavior change and associated strategies that ignore the role of habit. They highlight the potential of dual-process theory, modern habit theory, and goal-setting theory, which together model how users form and unlearn habits to drive effective digital interventions. From this, they formulate their own model of habit change. Thus, scientists prove the possibility of cyberspace to influence, including the formation of a law-abiding user, ridding the user of "bad" habits.

At the same time, certain fears are already expressed about the negative impact of cyberspace intervention on human behavior and the formation of digital inequality. Taiwanese scientists T.-K. Yu, M.-L. Lin, Y.-K. Liao [3]. Digital inequality, they note, is one of the most critical issues in the "information age," and few studies have examined social inequality in information resources and digital usage patterns. In the countryside, information and communication technologies cannot guarantee that users can easily access information technologies and overcome the so-called "digital divide". The authors claim that psychological factors affect the behavior of implementing information and communication technologies, slowing down their effect. The solution is to teach the elements of information literacy and the formation of digital skills through the education system. Socialization that takes place in the education process also improves the level of media saturation, media experience and media-technical stress, which improves behavior regarding the introduction of information and communication technologies. Such an approach, scientists conclude, should become an element

of state policy. The Brazilian scientist C. Achutti also draws attention to the leading role of education and politics [4]. The digital age, she writes, has given rise to multiple forms of literacy: digital literacy and technological literacy, for example. This means that current educators must move from a traditional curriculum to a more innovative one without proper guidance. Everyone should care about developing the digital and technological literacy of the learning generation. Based on the development of society, the scientist continues, it is necessary to change the thinking of politicians and educators. They are able to cause a huge transformation in the educational system.

Slovak scientists J. Rybanska, I. Kosiciarova and L. Nagyova also pay attention to the negative psychological aspects of consumer behavior in cyberspace [5]. Today, they note, humanity already knows what a huge impact the digitization of society has on its life. There are several keys to identifying consumer behavior and decision-making processes. If it is necessary to understand how consumers make decisions in the digital market, firstly, it is necessary to understand the consumer himself - the consumer as an emotional person with specific emotions and needs. As in the market of goods and services, the authors note, in digital markets consumers encounter the same tools of marketing communication, but in different forms, mainly with electronic advertising in various forms. Despite the high efficiency of e-commerce, scientists have discovered many negatives and dangers of this tool in the digital environment. Digital advertising, especially pop-up ads, evokes significant negative emotions. Scientists claim that consumer personality is a significant predictor of consumer response in the digital marketplace. Thus, the digital environment brings not only advantages, but also new problems, mistrust, stress and consumer aversion.

Using the example of Israel, Uruguayan scientist M. Dodel and Israeli scientist G. Mesch draw attention to another danger in cyberspace – inequality in digital skills [6]. Cybersecurity behavior, they note, is essential to preventing the loss of an individual's digital assets and ensuring the safety of important daily online activities. Individual cyber security is also critical to national cyber security. This issue is very relevant for Israel, a country that relies on the digital capabilities of its workers in its core technology industries, and is also a frequent target of cyberwarfare and attacks by cybercriminals. For researchers, the purpose of this study is to identify the determinants of cybersecurity behavior. These include age, gender, education level and their impact on security-related digital skills. The authors draw a clear connection between these determinants and the quality of Internet access with the level

of digital security skills of users. In conclusion, they advance the understanding of cybersecurity by showing that social and digital disparities are reproduced in the use of measures to prevent online threats, putting the digitally disadvantaged at greater risk of becoming victims of online threats.

Considering the above, it is not for nothing that the position is expressed about the need to develop digital skills among users. German scientists E. Ostmeier and M. Strobel draw attention to the importance and necessity of developing digital skills [7]. Digital transformation, they note, is changing the employee skills organizations need to succeed. In this context, it is increasingly important for employees to actively develop their skills. The authors note that recent research on proactive employee skill development has largely ignored the possible role of employees' perceptions of large-scale changes in the organizational environment in motivating them to engage in such valued behaviors. They eliminate this gap by introducing cognitive-affective systems theory of personality to explain how macro-level development affects employee behavior. The results support the hypothesis of a positive indirect effect of industry digital maturity on proactive skill development through employees' interpretation of digitalization as controllable and an opportunity for their organization.

All the above examples indicate the need to implement a comprehensive and inclusive system of digital literacy. But already at the level of its understanding, ask the question: should it be local or universal? This question is posed by a team of scientists L. Pangazio, A. Godhe, L. Ledesma and A. Gonzalez [8]. Many scientists around the world, they write, have studied the knowledge, skills, and awareness needed to use digital media. Much has been speculated about what it means to be "digitally literate" following the protest that digital texts have spread and developed. As literacy researchers from Australia, Sweden and Argentina, the authors are concerned about the tendency to standardize the definition of "digital literacy", despite the marked differences in the cultural policies of education in each country. They analyze how the term digital literacy has been conceptualized and applied by scholars in these three linguistic contexts. To do this, they examine the most cited publications on digital literacy in English-language, Scandinavian-language and Spanish-language scientific publications. The scholars conclude on the diversity identified in and within each context, the main advantages and challenges performed, and research for digital literacy education. They note that societal tensions and challenges are similar in all three contexts, but the path to resolution depends on contextual differences. In conclusion, scholars recognize and advocate the need for local conceptualizations of digital literacy in increasingly globalized educational systems.

Despite the conceptual problems, within the framework of digital literacy, a solution to a certain range of problems that arise in cyberspace users is proposed. One such problem is misinformation that spreads through cyberspace. It is raised by Malaysian scientists L. Anthonysamy and P. Sivakumar [9]. They note that in recent years, concerns about misinformation have led to a resurgence of interest in the aspect of digital literacy. Many young people in Malaysia cannot tell the difference between real news and fake news. While there is much research examining fake news, research examining the mitigation of misinformation through the lens of digital literacy is still rudimentary. In the prism of the influence of misinformation on users, scientists turn to consider the components of digital literacy: technical, cognitive and socio-emotional literacy. As a result, they argue that two of the three digital literacy competency domains, technical literacy and cognitive literacy, have a positive relationship in reducing misinformation among university students; however, social-emotional literacy has the opposite effect. In addition, the researchers say, hedonic motivation helps mitigate misinformation, while habit does not. Thus, in their view, digital literacy can help detect misinformation masquerading as authentic information through proper verification and analysis, especially in the digital age where everyone is susceptible to misinformation. In turn, this requires the development of a new basis for digital literacy itself.

The interaction of digital literacy and psychological vulnerability by English scientists E. Helsper and D. Smahel [10]. Scientists combine clinical psychology and digital literacy to shed new light on the explanation of excessive internet use (EIU). Combining these opposing approaches, they argue, leads to a more complete explanation of heavy use with negative consequences. The authors show that there are interdependent and indirect relationships between psychological and digital literacy variables and EIU. Psychologically vulnerable children with higher levels of digital involvement have the most negative consequences, while non-vulnerable children with high levels of literacy (relationships) are least at risk. In fact, the researchers say, the risk of negative outcomes for psychologically vulnerable children is exacerbated by their propensity to spend more time online, but countered by their lower levels of literacy (contrary to both direct and indirect relationships). Among those who are not vulnerable, digital literacy is weakly associated with negative outcomes. The implications of these results, according to English, for future research are that explanations for EIU should include psychological and digital literacy measures. Practical implications are that clinical psychologists working with EIU should consider digital literacy when designing interventions, and digital engagement interventions should consider the potential negative impact of increased Internet use on vulnerable youth.

The Anglo-Australian group of scientists J. Taylor-Jackson, J. McAlaney, J. Foster, A. Bello, A. Maurushat and J. Dale proposes to include the study of psychology in cyber security education [11]. The role of man in cyber security, they state, is well recognized. Many cybersecurity incidents depend on targets performing certain behavioral actions, such as opening a link in a phishing email. Cyber adversaries themselves are driven by psychological processes such as motivation, group dynamics, and social identity. In addition, both intentional and unintentional insider threats are related, according to the authors, to a number of psychological factors, including cognitive load, mental well-being, trust, and interpersonal relationships. By incorporating psychology into cybersecurity education, practitioners will gain the skills needed to address cybersecurity challenges. However, scientists believe that there are certain difficulties. Psychology is a broad discipline, and many theories, approaches, and methods may have little practical relevance to cybersecurity. A review of the literature is required to determine what can be applied to cyber security. The researchers note that there are also pedagogical differences in how psychology and cybersecurity are taught, as well as psychological differences in the types of students who are typically able to study psychology and cybersecurity. In order to communicate with cyber security students, it is important that these differences are identified and addressed positively. Essential to these efforts, the researchers concluded, is the need for discussion and collaboration between the two disciplines.

The problem of the aging population of our planet is becoming more and more serious [12]. It is not for nothing that scientists are already turning to the study of the attitude of the elderly to cyberspace. This problem is considered by Chinese researchers Q. Li and Y. Luximon [13]. Nowadays, they state, with an aging society, the number of elderly people who are current or potential users of digital technologies is increasing. However, how older people perceive and use digital technologies has not received enough attention from researchers. The subject of their research is older people's feelings, perceptions of digital technology and their behavior in Hong Kong and the experience of using digital technology on a daily basis. As a result, the authors showed that older people have a positive attitude towards the use of digital technologies, but are less confident in their own abilities to learn these technologies. Most of these people have difficulties when using and learning about digital technologies, especially problems with navigation. In addition, there is a trend among older people to use mobile computers instead of computers. Therefore, they suggest: taking into account the special needs and limitations of older people in the future

design of digital technologies can provide a better user experience. Other Chinese scientists: J. Wang, C. Liu and Z. Cai [14] pay attention to another interesting demographic problem – the dependence of the happiness of the low-income rural population on digital literacy. Increasing the level of happiness of the rural population is an important indicator of the effectiveness of relative poverty management. In the context of today's digital economy, assessing the relationship between digital literacy and the subjective happiness of disadvantaged rural groups is very practical. Scientists have found a significant happiness effect of digital literacy for low-income rural groups. Digital literacy, they argue, contributes to the subjective happiness of low-income groups in rural areas through increased income and increased consumption. The observed effect of happiness is heterogeneous among different characteristic groups, and digital literacy has a significantly positive effect on the subjective happiness of low-income groups in rural areas. Decomposition of subjective happiness into life satisfaction and job satisfaction, the authors prove, shows that digital literacy significantly positively affects work and life satisfaction in low-income rural areas. To further enhance the subjective impact of digital literacy on well-being in building digital villages, the researchers suggest that the government focus on developing digital literacy among low-income groups on the demand side. The construction of digital infrastructure must be actively supply-driven.

But teaching digital literacy, solving individual problems of users in cyberspace, cyber security, in particular, are not final. For their effective use, users should practice cyber hygiene. But cyber hygiene itself needs to be learned. A group of American scientists A. Neigel, V. Claypoole, G. Waldfole, S. Acharya, G. Hancock offers their approach to this process [15]. Cyber security, scientists write, is of primary importance in modern cyber defense. One important factor related to reducing human-caused cybersecurity breaches is cyber hygiene. Cyber hygiene, for their opinion, is adaptive knowledge and behavior to mitigate risky online activities that put people's social, financial and personal information at risk – a danger that is greatly amplified when discussing the risk to entire countries rather than to an individual person. Interestingly, even though the individual is the greatest threat to cybersecurity, very little research has examined the hidden individual differences associated with the development of cyber hygiene knowledge, attitudes, and behaviors. Individual differences, such as trust in technology and intrinsic motivation, indicated improved cyber hygiene, but depended on significant gender differences. Distinctions have also emerged between academic majors, such as science

and technology majors. Finally, the authors acknowledge the importance of understanding the role of human factors in today's cybersecurity and the potential practical implications for improving current computer and information science course curricula.

As a conclusion, it is worth saying that the effectiveness of human interaction and cyberspace depends on the following factors:

- the desire of the person himself;
- the necessary level of cyber awareness of a person;
- availability of technologies and devices for accessing cyberspace;
- an effective user protection system.

References:

1. Що таке даркнет і чи насправді він такий небезпечний. URL: <https://suspilne.media/170190-so-take-darknet-i-ci-spravdi-vin-takij-nebezpecnij/> (дата звернення: 25.02.2023 року).
2. Pinder C., Vermeulen J., Cowan B., Beale R. Digital Behaviour Change Interventions to Break and Form Habits. *ACM transactions on computer-human interaction*. 2018. Vol 25 (3). P. 1-66.
3. Yu T.-K., Lin M.-L., Liao Y.-K. Understanding factors influencing information communication technology adoption behavior: The moderators of information literacy and digital skills. *Computers in Human Behavior*, 2017. Vol. 71. P. 196-208.
4. Achutti C. Learning digital and technology literacy in the era of exponential rate of changes. *9 th International conference on education and new learning technologies (edulearn17)*. Proceedings 9 th International conference on education and new learning technologies (edulearn17). Barcelona, 2017. P. 4778-4785.
5. Rybanska J., Kosiciarova I., Nagyova L. Negative psychological aspects of consumer behaviour in the digital age. *International Scientific Conference on Marketing Identity – Digital Life*. Proceedings of the International Scientific Conference on Marketing Identity – Digital Life. Smolenice, 2015. P. 220-232.
6. Dodel M., Mesch G. Inequality in digital skills and the adoption of online safety behaviors. *Information communication & society*. 2018. Vol. 21 (5). P. 712-728.
7. Ostmeier E., Strobel M. Building skills in the context of digital transformation: How industry digital maturity drives proactive skill development. *Journal of business research*. 2022. №139. P. 718-730.

8. Pangrazio L., Godhe A.-L., Ledesma L., Gonzalez A. What is digital literacy? A comparative review of publications across three language contexts. *E-learning and digital media*. 2020. Vol. 17 (6). P. 442-459.
9. Anthonysamy L., Sivakumar P. A new digital literacy framework to mitigate misinformation in social media infodemic. *Global knowledge memory and communication*. 2022. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/GKMC-06-2022-0142/full/html> (дата звернення: 03.03.2023 року).
10. Helsper E. J., Smahel D. Excessive internet use by young Europeans: psychological vulnerability and digital literacy? *Information communication & society*. 2020. Vol. 23 (9). P. 1255-273.
11. Taylor-Jackson J., McAlaney J., Foster J., Bello A., Maurushat A., Dale J. Incorporating Psychology into Cyber Security Education: A Pedagogical Approach. 24th International Conference on Financial Cryptography and Data Security (FC). Proceedings of the 24th International Conference on Financial Cryptography and Data Security (FC). Kota Kinabalu, 2020. P.207-217.
12. Населення Землі швидко старіє, не вистачає працівників. Чи готова до цього світова економіка і що чекає на Україну? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/01/26/681778/> (дата звернення 04.03.2023 року).
13. Li Q., Luximon Y. Older Adults and Digital Technology: A Study of User Perception and Usage Behavior. *International Conference on Physical Ergonomics and Human Factors*. Proceedings of the International Conference on Physical Ergonomics and Human Factors. FL, 2016. P. 155-163.
14. Wang J., Liu C., Cai Z. Digital literacy and subjective happiness of low-income groups: Evidence from rural China. *Frontiers in psychology*. 2022. № 13. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.1045187/full> (дата звернення: 04.03.2023 року).
15. Neigel A., Claypoole V., Waldfogle G., Acharya S., Hancock G. Holistic cyber hygiene education: Accounting for the human factors. *Computers & security*. 2020. Vol. 92. Article 101731.

*Березова Лідія Сергіївна,
кандидат педагогічних наук,
Державний торговельно-
економічний університет*

РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4408/>

Відомо, що зростання ролі електронних засобів комунікації і інструментів для підготовки майбутніх фахівців у вищих закладах освіти, необхідність уміти працювати в команді й володіти навичками соціальної взаємодії змушують переглянути вітчизняні освітні моделі й впровадити електронні технології не в якості засобів, а як мету в процесі підготовки фахівців у ЗВО України [2, с. 285]. В рамках часткового переходу до дистанційної освіти викладач має змогу широко використовувати інформаційно-комунікативні, інтерактивні технології, зокрема, й ігрові методи навчання, на підтримку своєї навчальної дисципліни з метою закріплення й поглиблення знань, які були придбані під час лекцій, семінарів, практичних занять.

Сьогодні Інтернет насичений різноманітними навчальними сервісами, платформами та порталами (наприклад, Kahoot, Genial.ly, H5P, Duolingo, Edmodo), які можуть допомогти викладачу запустити механізми гейміфікації під час дистанційного навчання, подолавши його очевидні недоліки у вигляді можливого зниження мотивації студентів до навчання, неможливості чітко зрозуміти власний прогрес та результати своєї діяльності тощо.

У вищій школі імітаційно-ігровий підхід надає навчально-пізнавальній діяльності студентів імпульс до творчості, розбудовує придбаний досвід, забезпечує зосередженість, активізацію навчальних дій. У ході реалізації гри завжди відбувається взаємодія сторін, які приймають у ній участь. [1, с. 33-34]. Ці контакти реалізуються

через діалог між учасниками гри, створюють умови для професійного й творчого самовираження. Використання імітаційних типів гри в навчальному процесі стимулює розумову діяльність студентів, впливає на творче засвоєння предметних знань, умінь і навичок, сприяє розвитку організаторських здібностей. Крім того, ігрові технології підтримують високий рівень активності, особливо в умовах дистанційного навчання, який підсилюється почуттями, які виникають у результаті прояву інтелектуальних й професійних якостей студентів.

Використання ігрових технологій як методу в процесі підготовки майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання також сприятиме формуванню таких важливих у їх майбутній професійній діяльності навичок і вмінь, як спілкування на формальній і неформальній основах й ефективна взаємодія на рівних; прояв якостей лідера; орієнтація в конфліктних ситуаціях і правильне їх розв'язання; одержання й обробка необхідної інформації, оцінки, порівняння й засвоєння її; ухвалення рішення в нестандартних ситуаціях; раціональний розподіл часу й обов'язків, креативне прийняття організаційних рішень; практичне оцінювання наслідків своїх рішень [3, с. 5].

Таким чином, ігрові технології в процесі підготовки майбутніх фахівців формують їх професійно важливі вміння й навички, активізують творчі здібності студентів. При цьому важливою залишається керівна роль викладача, який уміє оцінити пізнавальний інтерес, навчальні можливості й готовність студентів і, відповідно, розподілити ролі й сформулювати завдання для них.

Література:

1. Кондрашова Л. В. Процесс обучения в высшей школе. Кривой Рог: Кривор. гос. пед. ун-т. 2001. С. 33-34.
2. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. К.: Кондор. 2011. 628 с.
3. Шелестова Л. С. Інтерактивні технології : за і проти. Шкільний світ. 2003. №12. С. 3-9.

*Довбешко Максим Леонідович,
аспірант 1 року навчання
за ОНП PhD «Професійна освіта»
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН СЬОГОДЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4404/>

Цифровізація відображає широкомасштабний процес перетворення суспільства, економіки, культури та комунікаційних практик під впливом інформаційних технологій і цифрових засобів. Вона охоплює весь спектр сфер життя, включаючи освіту, бізнес, медіа, науку, мистецтво та багато інших. Сутність цифровізації полягає в перетворенні традиційних аналогових процесів, систем і структур у цифровий формат, де інформація зберігається, обробляється та передається у цифровій формі. Цифрові технології, такі як Інтернет, комп'ютери, мобільні пристрої, хмарні технології, штучний інтелект і багато інших відіграють ключову роль у реалізації цифровізації.

Цифровізація має значний вплив на соціокультурне середовище, оскільки змінює способи взаємодії людей, комунікації, доступу до інформації. Вона створює нові можливості для спілкування, співпраці, навчання, творчості та інновацій. З одного боку, цифрові технології розширюють доступ до знань і ресурсів, сприяють розвитку електронної культури, створенню нових медіаформатів і вираженню ідентичності. З іншого боку, цифровізація породжує виклики, пов'язані з приватністю, безпекою даних, цифровою нерівністю, залежністю від технологій і іншими аспектами.

Цифровізація також змінює спосіб функціонування закладів освіти, створюючи нові можливості для навчання, дистанційної освіти, електронних ресурсів та інших цифрових інструментів. Вона впливає на процеси навчання, методику викладання, доступ до знань і спілкування між студентами та викладачами. Отже, цифровізація є важливим соціокультурним феноменом, який змінює наше сприйняття світу, способи взаємодії та розвитку, включаючи сферу освіти [1], [2].

Цифровий освітній простір – це концепт, що описує сукупність електронних технологій, інструментів, ресурсів та платформ, які використовуються у сфері освіти. Він представляє собою віртуальне середовище, де здійснюється навчання, спілкування та обмін інформацією.

Цифровий освітній простір забезпечує нові можливості для доступу до знань, співпраці, навчання та розвитку. Він включає в себе такі складники: електронні навчальні матеріали (цифрові підручники, відеолекції, навчальні відео, інтерактивні завдання та інші електронні ресурси); відкритий доступ до знань (цифрові бібліотеки, онлайн-курси, відкриті навчальні ресурси); віртуальні навчальні середовища (онлайн-платформи, дистанційні навчальні системи, де студенти та викладачі можуть взаємодіяти, проводити заняття, виконувати завдання та оцінювання); спільноти та мережі (освітні форуми, вебінари, соціальні мережі, де учасники освітнього процесу можуть обмінюватися думками, досвідом); е-оцінювання та зворотний зв'язок (інструменти для оцінювання знань та навичок учнів, автоматична перевірка завдань, надання зворотного зв'язку через електронні системи).

Цифровий освітній простір створює нові можливості для інтерактивного та індивідуалізованого навчання, сприяє розвитку цифрової грамотності та підготовці учнів до сучасного інформаційного суспільства. Водночас, використання цифрових технологій у освіті також вимагає врахування викликів та певних компетенцій з боку педагогічних працівників та учнів.

Література:

1. Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення. <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-dogromadskogo-obgovorenniya> (дата звернення 21.04.2023).
2. Сисоєва С. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2545/ (дата звернення 22.04.2023).

*Турмис Наталія Володимирівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри нової та новітньої
історії зарубіжних країн
ORCID: 0000-0001-5085-7537*

ПОЛКУЛЬТУРНА ОСВІТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН АВСТРІЇ (70-ТІ РР. XX – ПОЧ. XXI СТ.)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4436/>

Однією з перших країн, яка звернула увагу на права історичних меншин стала Австрія. 7 липня 1976 р. з ініціативи соціалістичної партії Австрії та її лідера Бруно Крайски було прийнято Закон “Про правовий статус національних меншин”, який гарантував австрійським громадянам, рідною мовою яких не є німецька мова, і родичі яких протягом трьох поколінь проживали на території країни (мали доміцилій), збереження культурної ідентичності. Тоді ж створювалася “Рада етнонаціональних меншин”, яка виступала законним представником меншин перед австрійським урядом. За цим законом статус національних меншин Австрії отримали угорці, що компактно проживають у федеральній землі Бургенланд, словени – у Каринтії та Штирії, чехи та словаки – у Нижній Австрії та у Відні, хорвати – в Бургенланді, а в 1993 р. такий статус отримали роми Бургенланду.

У 2000 р. основні права етнічних груп були включені до федеральної конституції Австрії. 28 червня 2001 р. Австрія ратифікувала положення “Європейської хартії регіональних мов” та оголосила, що мовами національних меншин у країні є: хорватська (в Бургенланді), словенська (в Каринтії та Штирії), угорська (в Бургенланді та Відні), чеська (у Відні), словацька (у Відні), мова ромів (у Бургенланді).

На сьогодні в Австрії діють близько 60 двомовних німецько-словенських початкових шкіл та єдина федеральна гімназія для словенців у Клагенфурті, а в 1991 р. на її базі була відкрита двомовна федеральна торгівельна академія, де навчання ведеться двома мовами. Крім того, у Клагенфурті вищу освіту можна здобути у приватному двомовному вищому навчальному закладі економічного спрямування.

Для дітей угорської меншини Австрії з 1983-1984 рр. угорська мова як факультативний предмет викладається у середніх школах Бургенланда. З 1987-1988 рр. у двох гімназіях в Оберпуллендорфі та Обершютцені угорська є обов'язковим предметом, а з 1992 р. у м. Оберварт функціонує двомовна гімназія.

Хорватська меншина Австрії має 35 двомовних початкових шкіл. У 1991 р. було відкрито тримовну гімназію у місті Оберварт, де навчання відбувається німецькою, хорватською та угорською. Хорватську мову як окремий предмет можна вивчати у трьох федеральних професійних школах Бургенланду, зокрема, освітньому закладі для вихователів дитячих садків у Оберварті та федеральній фаховій економічній школі у Пінкафельді.

Чеську та словацьку мови можна вивчати як іноземну мову в Європейській початковій школі, Європейській середній школі та Європейській вищій школі. Для дітей чеської та словацької національних меншин з 1996-1997 рр. функціонує двомовна неповна середня школа, а з 2000-2001 рр. двомовна повна середня школа. Навчання у цих школах відбувається за австрійськими навчальними планами.

Ромська громада Австрії, яка нараховує близько 40 тис. ромів та з 1991 р. має свою "Культурну асоціацію" шкіл чи навіть факультативних уроків ромської мови немає.

Отже, найефективніші механізми реалізації освітніх прав для національних меншин створені в землі Бургенланд та Каринтії, де компактно проживають угорська, хорватська та словенська меншини. Білінгвальна освіта для дітей чеської та словацької національних меншин до кінця законодавчо неврегульована. Щодо ромів, то попри статус національної меншини Австрії вони так і не зреалізували своє право на освіту національною мовою.

*Чекан Оксана Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та
спеціальної освіти Мукачівського
державного університету*

**ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРА ДЛЯ РОЗВИТКУ
МОВЛЕННЄВОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ
ПОТРЕБАМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ:
НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4406/>

Завдання розвитку мовленнєвої сфери є однією з найважливіших задач у педагогіці, особливо у випадку дітей з ООП. Навички мовлення впливають на загальний розвиток дитини і на її соціальну адаптацію. Однак, діти з ООП можуть мати складнощі у формулюванні думок, висловлюванні своїх потреб і бажань, а також у сприйнятті мови.

Використання комп'ютера може стати допомогою у розвитку мовлення у дітей з ООП. Інтерактивні програми та ігри дозволяють дітям розвивати слухову та мовленнєву пам'ять, увагу, логічне мислення та інші мовленнєві навички. Крім того, комп'ютерні програми можуть бути корисним інструментом для оцінювання мовленнєвих навичок дітей та моніторингу їхнього прогресу.

Проте, необхідно пам'ятати, що комп'ютер не є панацеєю для розвитку мовлення у дітей з ООП. Науковці підкреслюють, що використання комп'ютера повинно бути доповнене іншими методами розвитку мовлення, такими як спілкування з іншими дітьми та дорослими в різних ситуаціях, читання книг, використання різноманітних наочних засобів та ігор.

Науковці також відзначають, що використання комп'ютера повинно бути адаптоване до потреб дитини з ООП. Наприклад, діти з порушеннями аутистичного спектру можуть мати складнощі у сприйнятті незнайомої або непередбачуваної інформації. Тому важливо, щоб програми та ігри, що використовуються для розвитку мовлення, були простими, структурованими та передбачуваними.

Також важливо пам'ятати про те, що комп'ютер не може замінити спілкування з дорослими та іншими дітьми. Взаємодія з дорослими та іншими дітьми дозволяє дитині розвивати не тільки мовленнєві, але

й соціальні та емоційні навички, що є важливими для її загального розвитку.

Комп'ютерні програми та ігри повинні бути не тільки цікавими, але й корисними для розвитку мовлення дітей з ООП. Для цього важливо враховувати особливості мовленнєвого розвитку кожної дитини та обирати програми та ігри, що відповідають її потребам та можливостям.

Загальні результати досліджень показують, що використання комп'ютера може бути ефективним методом для розвитку мовлення у дітей з ООП дошкільного віку. Проте, важливо пам'ятати про те, що комп'ютер не може замінити інших методів розвитку мовлення та спілкування з дорослими та іншими дітьми.

Враховуючи ці фактори, ми можемо розглядати комп'ютер як один з ефективних інструментів для розвитку мовлення у дітей з ООП дошкільного віку. При цьому важливо дотримуватися індивідуального підходу до кожної дитини та враховувати її особливості та потреби.

Як зазначала, доцент кафедри спеціальної педагогіки та психології Київського університету імені Бориса Грінченка, Ірина Жукова [4], – «Комп'ютер може стати важливим інструментом у розвитку мовлення дітей з ООП дошкільного віку, оскільки він може забезпечити підвищення мотивації дитини до навчання, створити ситуації для використання мовленнєвих навичок у контексті розважальних ігор, а також допомогти зрозуміти та засвоїти нову лексику».

Зі слів, Ірини Мельник [5], професор кафедри психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка – «Використання комп'ютера у розвитку мовлення дітей з ООП може сприяти покращенню їх комунікативних навичок, збільшенню словникового запасу та розвитку граматичних структур, а також допомогти у підвищенні мотивації до навчання».

Ольга Бурова [2], доцент кафедри педагогіки та психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, відзначила, що «Важливо використовувати комп'ютер не як засіб заміщення інших методів розвитку мовлення, а як інструмент для доповнення та розширення можливостей. Крім того, варто звернути увагу на те, щоб програми та ігри були адаптовані до потреб та можливостей кожної дитини з ООП».

Ці цитати показують, що науковці погоджують, що комп'ютер може бути корисним інструментом у розвитку мовлення дітей з ООП дошкільного віку. Він може допомогти покращити комунікативні навички,

збільшити словниковий запас та розвиток граматичних структур, а також підвищити мотивацію до навчання. Однак важливо звертати увагу на те, щоб програми та ігри були адаптовані до потреб та можливостей кожної дитини з ООП, а також використовувати комп'ютер як інструмент для доповнення та розширення можливостей.

Також можна навести цитату Оксани Бутової [3], кандидата психологічних наук, яка зазначила: «З огляду на те, що дошкільний вік є найбільш пластичним для розвитку мовлення, використання комп'ютера може бути особливо корисним у цьому віці. Важливо, щоб програми та ігри, які використовуються, були спрямовані на розвиток конкретних мовних навичок, а також були цікавими та привабливими для дітей».

З поданих цитат видно, що використання комп'ютера може допомогти у розвитку мовлення дітей з ООП дошкільного віку, але воно повинно бути обґрунтовано та спрямоване на покращення конкретних мовних навичок. Важливо також забезпечити адаптацію програм та ігор до потреб та можливостей кожної дитини з ООП, щоб забезпечити максимально ефективний розвиток мовлення.

Література:

1. Бондаренко, Л. Я. (2007). Логопедія: Навч. посіб. для вищих навч. закл. / Л. Я. Бондаренко. – К.: Академвидав, 235 с.
2. Бурова, О. В. (б.д.). Ольга Бурова [Веб-сторінка]. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. URL: <http://www.psy.sumdu.edu.ua/ua/kafedri/20-kafrdm/176-burova-o-v.html> (дата звернення: 05.05.2023).
3. Бутова, О. (2016). Використання комп'ютерних програм у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Педагогічні науки, 2(2), 25-29.
4. Жукова, В. М. (б.д.). Вікторія Миколаївна Жукова [Веб-сторінка]. Київський університет імені Бориса Грінченка. URL: <https://kubg.edu.ua/persons/zhukova-viktoriia-mykolaivna> (дата звернення: 05.05.2023).
5. Мельник, І. (б.д.). Ірина Мельник [Веб-сторінка]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <http://psychology.univ.kiev.ua/staff/melnyk/> (дата звернення: 05.05.2023).

*Шумська Ірина Анатоліївна,
викладач кафедри суспільно-
гуманітарних наук, Одеський
державний аграрний університет
ORCID: 0000-0001-5124-1371*

*Ходжикян Дарина Рафіківна,
викладач кафедри суспільно-
гуманітарних наук, Одеський
державний аграрний університет
ORCID: 0000-0003-2376-9501*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4426/>

В умовах інтеграції України до європейського освітнього простору великого значення набуває розвиток у студентів іншомовної термінологічної компетентності в процесі їх професійної освіти. Термінологічна компетентність є важливою частиною вивчення іноземної мови майбутніми спеціалістами, оскільки знання англomовної термінологічної системи фаху сприяє успішній комунікації з іноземними колегами, допомагає ефективно розв'язувати професійні завдання.

Сучасний соціально-економічний розвиток і співіснування України в умовах глобалізації суспільства неможливі без аграрного виробництва.

Аграрний сектор України має величезний потенціал й підтримує тенденцію зростання. Зміцнюються позиції вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції на міжнародній арені. Збільшується частка української аграрної продукції на європейському ринку. Фахівці зі знанням іноземної мови, природно, стають більш конкурентоспроможними [1, с. 21].

Одним із завдань вищої аграрної освіти є професійна підготовка майбутніх фахівців відповідно до вимог сучасного життя. Серед складових професійної компетентності майбутніх спеціалістів сільськогосподарського сектору є термінологічна компетентність, а іноземна мова – це один із засобів отримання знань в аграрній сфері, який сприяє підвищенню професійної компетентності студентів. Тому у навчальному процесі викладач має створити такі умови навчання,

які сприяють вільному володінню навичками усного та письмового спілкування.

Щоб зробити сприйняття нового матеріалу більш цілеспрямованим, важливо спочатку вказати, яку користь принесуть нові знання, де вони застосовуються та яке їх практичне значення [2, с. 19]. Викладач має організувати навчальний процес таким чином, щоб сформувати у студентів стійку компетентність прийому іншомовної інформації в усній та письмовій формі. При цьому можна застосувати організацію предметних гуртків, наукових товариств, проведення наукових досліджень.

Оскільки формування англомовної компетентності в говорінні майбутніх спеціалістів є основним завданням викладача, то мовний матеріал, який він добирає для студентів, повинен мати безпосереднє відношення до їх майбутньої спеціалізації, бути близьким до інтересів та потреб студентів. Тому на сучасному етапі “відбувається активний пошук нових методик і технологій для підготовки у ЗВО майбутніх фахівців, які б могли відповідати вимогам сучасного спеціаліста” [3, с. 218].

Щоб розвинути у студентів цікавість до вивчення іноземної мови, потрібно використовувати також інноваційні технології, “що допомагають оволодіти навичками вільного спілкування та водночас розвивають творчі можливості студента” [4, с. 21]. Одним з допоміжних видів діяльності є ігрова методика, яка сприяє розвитку мовленнєвої компетентності. Івкова Н. М. вважає, що “гру слід упроваджувати з перших занять на початковому етапі вивчення англійської мови, в основному для відпрацювання фраз повсякденного вжитку або для розвитку навичок правильної вимови, бо артикуляція англійської мови має свої особливості і відмінності у порівнянні з рідною мовою” [4, с. 22].

Здатність здійснювати мовну діяльність іноземною мовою потребує довготривалої підготовки, в процесі якої основні види мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання та письмо, забезпечують розвиток комунікативних умінь та навичок. Іншомовні компетенції фахівців нині перерозподіляються. Усні навички стають основною метою навчання.

Сприйняття на слух, або аудіювання, є, водночас, і найскладнішим видом мовленнєвої діяльності і найнеобхіднішим. Тому перед викладачем іноземних мов постає завдання знайти нові, інтенсивні методи навчання, які б полегшили процес засвоєння студентами матеріалу. В цьому аспекті Тамаркіна О. Л. пропонує поділити заняття на три кроки. “Перший

крок – це подання нового навчального матеріалу (наприклад, перегляд коротенького відео, пов'язаного з темою заняття); другий – це підготовка у практиці мовлення, а саме тренування утворювати діалог іноземною мовою (розбитися на пари та підготувати власні діалоги); третій крок полягає у застосуванні цього діалогу на практиці (презентація власних діалогів перед усіма присутніми)” [3, с. 219].

Використання різних шляхів і методів формування іншомовної термінологічної компетентності у студентів допоможе стимулювати самостійне, індивідуальне та колективне навчання та сприятиме розвитку професійної компетентності майбутніх аграріїв.

Література:

1. Столбецька С. Б. Врахування педагогічних викликів при формуванні іншомовної компетентності в діалогічному мовленні у фахівців-аграріїв. Репозитарій Білоцерківського НАУ. Столбецька С. Б. Зібрання «Романо-германська філологія та переклад». 2019. https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/3425/3/Vrakhuvannya_peda.pdf
2. Іваненко Н. В. Шляхи формування професійних компетентностей у студентів технікумів та коледжів. Матеріали І Міжвузівської науково-практичної конференції «Впровадження компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Ірпінь. 2018. С.19-21. <https://iek.irpin.com/assets/images/resources/52/333eff7f62fda5eae6e496683939a8df799c855c.pdf4>
3. Тамаркіна О. Л. Застосування інтенсивного методу навчання іноземній мові у вищій школі. ISSN 1992-5786. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020 р., № 73, Т. 2. С. 218-220. http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/73/part_2/73-2.pdf
4. Івкова Н. М. Використання Storytelling на заняттях з англійської мови у процесі формування мовленнєвої компетенції. Матеріали І Міжвузівської науково-практичної конференції «Впровадження компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Ірпінь. 2018. С. 19-21. <https://iek.irpin.com/assets/images/resources/52/333eff7f62fda5eae6e496683939a8df799c855c.pdf4>

*Грибенко Олександр Миколайович,
кандидат історичних наук,
викладач суспільно-політичних
дисциплін, Відокремлений
структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка»*

*Сидоренко Оксана Миколаївна,
викладач суспільно-політичних
дисциплін, Відокремлений
структурний підрозділ
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка»*

СТРУКТУРА ТА РОЗБУДОВА ВИЩОЇ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ ЗА ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (29 КВІТНЯ – 26 ГРУДНЯ 1918 Р): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4434/>

З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського в українській національно-демократичній революції розпочався новий етап, який характеризувався намаганням відновити правопорядок та ліквідувати «соціалістичні експерименти» У.Ц.Р. Становленням Гетьманату в Україні у квітні 1918 року була побудована нова модель державного управління, яка відрізнялась від державного управління У.Ц.Р.

Рада Міністрів як вищий колегіальний орган у системі органів виконавчої влади виконувала функції координації загальнодержавних програм і узагальнення законодавчої ініціативи міністерств та інших відомств. Міністерство мало статус вищого урядового органу,

відповідального за напрям (галузь). До його складу входили центральні, прирівняні до них і урядові органи державного управління. Такий порядок закріплював за міністерством статус провідного (головного) органу виконавчої влади й засвідчував наявність чіткої ієрархічної системи управління [1, 8].

За Законом «Закони про тимчасовий державний устрій Української Держави від 29 квітня 1918 року» (розділ «Рада Міністрів та і про міністерства») міністр Української Держави 1918 року був вищим виконавцем рішень гетьмана та уряду у своїй сфері управління. [2].

Порядок вирішування справ у Раді Міністрів, визначався так: 1) Державна канцелярія подавала законопроекти або питання на обговорення Ради Міністрів зі своїми висновками і з пояснювальними записками та зауваженнями про формальні вартості внесення їх; 2) Рада Міністрів приймала рішення більшістю голосів, причому при рівності голосів – голос голови Ради Міністрів був вирішальним. [3, 180].

Законом від 16 травня 1918 року була заснована Мала Рада Міністрів, яка складалася з товаришів міністрів і осіб, котрі заміняли їх з правами товаришів міністрів. Головою Малої Ради Міністрів являвся один з міністрів або товаришів їх по призначенню Ради Міністрів [4]. Мала Рада Міністрів збиралася тричі на тиждень, висновки Малої Ради представляв її голова на засіданні Ради Міністрів з даного питання. Ведення справ Малої Ради Міністрів було покладено на Державну канцелярію. Мала Рада Міністрів не отримала чіткого визначення своїх повноважень. [5, 131-132].

Міністерство мало статус головного урядового органу в напрямі об'єднання, координації та контролю роботи департаментів, головних управлінь та окремих відділів. В цьому документі було виписано всі урядові структури з їх повноваженнями та компетенціями. А також окремо були розписані права і обов'язки міністрів, товаришів міністрів, директорів та віце-директорів департаментів.

Одним із важливих елементів гетьманського механізму влади стала Державна варта – орган, що виконував функції поліції та жандармерії, й був покликаний підтримувати законність і правопорядок, запобігати антидержавним змовам та заколотам, нейтралізувати політичних противників режиму. 18 травня 1918 року був виданий закон про утворення Державної Варти. Компетенція Державної варти охоплювала: 1) профілактику злочинів та охорону громадського порядку; 2) здійснення охорони кордонів; 3) формування місцевих ланок

Державної варти, призначення, звільнення, переміщення, нагородження, пенсійне забезпечення її службовців; 4) врегулювання питань, пов'язаних із мешканням та діяльністю іноземців у межах Української Держави, а також надання їй громадянства останнім; 5) забезпечення паспортного режиму; 6) нагляд за митницями й трактирними закладами; 7) контроль за виготовленням, зберіганням та обігом вибухових речовин [6].

П. Скоропадський, характеризуючи стан місцевих органів влади через рік після початку революційних подій, писав: «Квітучі до революції земства, що володіли величезними капіталами, підприємствами, чудово обладнаною мережею лікарень, тепер стали якимись руїнами з порожніми касами, зі службовцями, які не отримували платні. У внутрішньому влаштуванні маса зайвих посад для найбільш крикливих елементів ...» [7, 195].

Відповідно до адміністративно-територіального поділу встановлювалася й вертикаль органів влади. Губернські комісари, за законом від 18 травня 1918 року, були перейменовані губернські старости [8].

Старости мали повноваження: а) представляти уряд в губернії; б) наглядали за виконанням законів, постанов і розпоряджень верховної влади для місцевих органів влади; в) здійснювати загальний огляд діловодства місцевих установ губернії; г) наглядали за станом і діяльністю підрозділів державної варти, всіх урядових губерніальних і повітових цивільних установ, за виключенням судів, установ державного контролю, державного банку і вузів; д) проводити ревізію в зазначених установах; е) повідомляти повітових старост про заходи уряду; є) накладати дисциплінарне стягнення на підпорядкованих їм осіб; ж) подати скаргу до адміністративного суду і повідомити органи прокурорського нагляду про порушення у діяльності місцевих органів [9].

Губернські старости перебували у відомстві Міністерства внутрішніх справ, призначались й звільнялись за поданням міністра внутрішніх справ.

23 листопада 1918 року Рада Міністрів у складі Управлінь Київської, Полтавської, Харківської, Херсонської, Чернігівської, Волинської, Катеринославської, Подільської губерній запровадила посаду другого помічника губернського старости. На нього покладалися обов'язки за доглядом законності діяльності органів самоврядування і проведення ревізії їх установ [10].

На окремого помічника старости покладался нагляд за підрозділами державної варти. На підставі закону від 18 травня 1918 року міську і повітову міліцію було перейменовано в державну варту і віддано під владу губернських старост [11]. При Управлінні губернського старости передбачалося утворення посади інспектора державної варти в губернії. 30 листопада 1918 року Гетьманом був затверджений Закон «Про утворення Управлінь Поліського та Таврійського Окружних Старост та про асигнування 133 000 крб. на утримання цих управлінь» [12]. Цей документ надавав законодавчого оформлення існуванню Управлінь окружних старост у складі самого старости, його помічника, інспектора державної варти, урядовців з особливих доручень та канцелярії. Був визначений порядок призначення та звільнення з посади.

Підсумовуючи вище викладене, треба зазначити, що гетьманський уряд створив нову структуру адміністративної системи на місцях; вирішив питання адміністративно-територіального упорядкування; сформував органи місцевого управління.

Взагалі відмінним напрямом кадрової політики П. Скоропадського було те, що апарат управління формувався не за національною ознакою, а за принципом професійності. Зрозуміло, це давало привід для звинувачень з боку тих, хто вважав головним критерієм вибору на державну посаду ступінь національної свідомості, патріотизм тощо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Коник С. М. Становлення вищих та центральних органів української держави 1918 р. Дис. канд. наук з держ. упр. / Укр. акад. держ. управ. при Президентіві України. Київ, 2002. 180 с.;
2. Закони про тимчасовий державний устрій Української Держави від 29 квітня 1918 року // Державний вісник. 1918. № 1. 16 травня. С. 1-2;
3. Грибенко О. М. Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917-1918 рр.: хрестоматія з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917-1921 рр.». У 2-х томах. Т.1. Глухів: ГНПУ ім. О.Довженка, 2017. 266 с.;
4. Статут Малої Ради Міністрів від 16 травня 1918 р. // Державний вісник. 1918. № 10. 5 червня. С. 1-2;
5. Грибенко О. М. Державотворчі процеси в Наддніпрянській Україні у 1917-1920 рр.: історичний аспект. Дис. канд. іст. наук, зі спеціальності: 07. 00. 01. Історія України / Національний аграрний університет. Київ, 2007. 278 с.;

6. Накази Гетьмана // Державний вісник. 1918. 22 серпня;
7. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / За ред. Я. Пеленського. Київ Філадельфія, 1995. 493 с.
8. Закон про перейменування Губерніальних і повітових Комісарів і їх помічників // Державний вісник. – 1918. – 5 червня;
9. Постанова Тимчасового уряду «Про структуру діяльності губерніальних старост» від 19 вересня 1917 року. – ЦДАВОУ. – Ф. 1325. – Документи о определении функций, структуры и штатах канцелярии Харьковского губерниального старосты Оп. 1. Од. зб. 9. Арк. 25;
10. Накази Гетьмана // Державний вісник. – 1918. – 10 вересня;
11. Закон про включення управління Холмського губерніального старости та управлінь повітів цього староства в загальний список управлінь губерніальних та повітових старостів України // Державний вісник. – 1918. – 4 грудня.
12. Селянське слово. – (Київ). – 1918. – 26 травня.

*Супрунова Альона Віталіївна,
здобувач ступеня в/о «Магістр»
I курсу Рівненського державного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник:
Пальчевський Руслан Степанович,
кандидат історичних наук,
доцент, завідувач кафедри історії
України Рівненського державного
гуманітарного університету*

РОЛЬ ЖІНКИ В ЛЕГІОНІ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4422/>

На початку минулого століття в усіх сферах життя через військові дії відбулися зміни. Такі зміни стосувалися і статусу жінки в суспільстві. Так, жінка була не тільки дружиною, матір'ю, домогосподаркою, а активним учасником військових дій, хоча шлях на фронт був доволі не простим. Вперше залучення жінок до військової справи зафіксовано в часи Першої світової війни, зокрема, до Легіону Українських Січових стрільців (далі – УСС). Нечисленні розвідки, присвячені питанню ролі жінки в УСС не дають можливості повною мірою з'ясувати значення участі жінок

у військовій справі, як вони реалізували себе в діяльності УСС, тощо. Це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Окремі аспекти ролі жінки в УСС частково відображені в наукових розвідках В. Барова, М. Байдак, М. Рудницької, А. Крокун-Баранової, М. Лазаревича, І. Смирнова, Т. Швидченко.

На початку Першої Світової війни, як окремий структурний підрозділ австрійських збройних сил в 1914 р. було сформовано УСС. Створення УСС знаменувало відновлення збройної боротьби за волю України. УСС став втіленням прогресивного політичного мислення і виразником надії національно свідомої частини українського суспільства на відновлення Української держави [6, с. 78].

Січові стрільці брали участь у численних бойових діях з російською армією. Звісно, тоді так само, як і зараз, росіяни не дотримувалися жодних міжнародних норм, щодо недоторканості шпиталів, медичного персоналу та вбивали цивільне населення та медичний персонал, серед них звісно було багато жінок. Така зневага до людського життя та норм міжнародного права спонукала жінок брати до рук зброю вступаючи до легіону УСС. Так, у наукових розвідках М. Байдак зазначено, що 37 українок служили в різних частинах легіону УСС, виконували бойові та допоміжні функції, переважно медичного напрямку [1, с. 192].

Перед відправкою на фронт жінки проходили спеціальну підготовку у військових навчальних центрах. Зокрема, новобранки проходили фізичну підготовку, основи військової справи, поводження зі зброєю, тощо [5, с. 44].

Першими жінками у світі, які стали військовими стали українки: Ольга Підвисоцька, Олена Степанів, Ганка Дмитерко, Софія Галечко. Важко переоцінити внесок цих жінок-військовиків, своїм героїчним прикладом вони показали, що жінки на війні є надійними, сміливими та професійними посестрами, які можуть виконати завдання на рівні з чоловіками під час бойових дій. Почавши службу в допоміжних частинах легіону УСС, як сестри милосердя, вони згодом брали участь у боях, як стрільці і навіть ставали військовими офіцерками. Пізніше 36 жінок-добровольць утворили 4-ту дівочу сотню під проводом «Кривівни», у складі «Залізного Загону» УГА [3, с. 56].

Видатною військовою, активна учасниця була Олена Степанів, яка 25 січня 1914 року очолила «Жіночу чоту». До чоти входили 33 воячки, які стали першим жіночим підрозділом у Європі, а Олена Степанів, Софія Галечко та Анна Дмитерко – першими жінками у світі, які отримали офіцерські звання на військовій службі.

Однак, жінкам потрапити до війська було зовсім непросто. Наприклад, О. Степанів, щоб здійснити свою мету і вступити до лав легіону УСС змушена була вдатись до хитрощів – переодягнулась у чоловіка, волосся сховала під кашкет, і в такому вигляді прийшла фотографуватись для отримання стрілецького посвідчення. Попри те, що їй не вдалося обманути командування, все ж вона потрапила до легіону. О. Степанів завчасно готувалася до військової служби психологічно та фізично: проходила виснажливі тренування, відвідувала лекції з військової історії, отримувала навички медичної допомоги, навчалася володіти зброєю [4, с. 11]. Окрім цього Олена Степанів була активною учасницею української національно-визвольної боротьби, здійснювала плідну наукову роботу, була поліглоткою. Ці жінки руйнували стереотипи патріархального суспільства та доводили оточенню, що жінка може бути професіоналкою у будь-якій сфері, в тому числі й у війську.

Одним із перших її боїв був бій під Комарником, за участь в якому, вона нагороджена медаллю «За хоробрість». У званні хорунжої брала участь у боях на горі Маківці. Це була славетна перемога Українського Стрілецтва, в якій виявилася сила духу та волі українського воїнства [7, с. 23].

У травні 1915 р. О. Степанів було призначено командиром стрілецької чоти (40 осіб). Відомо, що ставлення простих стрільців до дівчат-військових було набагато привітнішим, ніж австрійських та угорських офіцерів. Зрештою, з інтерв'ю та інших джерел можна зробити висновок, що становище жінок у легіоні було доволі непростим [4, с. 14].

Щодо відомостей про інших жінок-військових, інформації досить мало. Відомо, що О. Підвисоцька, І. Кузь та С. Галечко здолали чимало перешкод на шляху до фронту, адже мали твердий намір воювати. Звісно, військове командування більш сприяло тим жінкам, хто бажав іти на фронт медиками, оскільки військова медична служба Легіону УСС мала проблеми з кадровим забезпеченням [2, с. 122].

Сприйняття громадськістю жінок-військових мало різні контексти: гендерний, національний, соціальний. Особливу підтримку вони мали від цивільного жіноцтва, яке демонструвало своє розуміння фемінізму та намагалися подолати традиційні обмеження. Війна створювала ілюзію шансу швидкого досягнення рівності та подолання упереджень консервативного галицького суспільства. Поява в пресі новин про жінок в армії привернула увагу до становища жінки в суспільстві. Втім,

інформаційне «затишшя» у повоєнні роки, свідчило про значний опір консервативних кіл в питанні гендерної рівності в тогочасному суспільстві [2, с.164].

Приклади відваги таких жінок-військових часто навіть для чоловіків стрільців ставали стимулом та прикладом мужності, честі, незламності. Публічне нагородження жінок УСС медалями за відвагу, піднімало бойових дух і чоловіків стрільців. Розповіді про участь жінок у реальних боях на передовій зробили УСС легендою, забезпечивши тим самим залучення додаткової матеріальної допомоги.

Українські офіцерки дбали й про продовження традицій жіночого чину в Україні та розробляли на майбутнє нові життєві моделі патріотичного виховання української жінки. На національному рівні імена Г. Дмитерко, С. Галечко, І. Кузь, О. Степанів, О. Підвисоцької на пряму асоціюються з ідеєю українського патріотизму.

На жаль, в УСС жіноча чота не мала офіційного статусу. У 1915-1916 рр. жінок взагалі вилучили з фронту через загальну заборону в австрійському війську. Загострило ситуацію й те, що О. Степанів потрапила в російський полон, це мало негативний моральний і політичний ефект [7, с. 23].

Складність перебування жінок на фронті в основному базувалося на розподілі гендерних ролей керівництвом австрійської армії. Було складно долати зневажливе ставлення австрійського чи угорського свійського керівництва, як до українських збройних формувань загалом, так і до жінок-військових зокрема.

Проте, можна зробити висновок, що жінкам вдалося виграти свою «малу» внутрішню війну в умовах великої світової війни. Їм вдалося подолати вкорінені в суспільстві упередження та досягти певної рівності з чоловіками, принаймні поки на рівні народної свідомості. Жінки навчилися мислити незалежно і відстоювати свої права. Після війни жінки-ветеранки загартовані військовими буднями могли самостійно будувати своє життя. Вони тепер розуміли відповідальність дещо інакше, коли позбавилися залежності від чоловіка чи батька [2, с. 283].

Проаналізувавши роль жінок в Легіоні Українських січових стрільців можна прийти до висновку, що в тогочасному українському суспільстві жіноцтво, не бажало бути лише домогосподарками. Українські жінки приймали активну участь у громадсько-політичному житті суспільства, прагнули бути корисними своєму народу, на рівні з чоловіками захищати своїх близьких, батьківщину та ідеї в тому числі й на полі бою.

Жінки постійно демонстрували силу волі, міцність та стійкість, адже навіть потрапити на фронт було вкрай важко, не кажучи вже про участь у бойових діях. В цих умовах українські офіцерки були готові приймати рішення і нести за них відповідальність у критичних ситуаціях. Ці жінки були віддані українським національним інтересам, беззаперечно поважали та підкреслювали авторитет українського військового командування. Приємно дивує і вражає відповідальність та зрілий прагматизм цих молодих жінок, що безумовно викликає захват та повагу.

Участь жінок у легіоні УСС – це важлива складова військової історії України. Відомо, що прикладом українок надихалися жінки в інших країнах світу, формуючи жіночі військові батальйони. Вважаю, що саме завдяки жінкам з УСС почала формуватися культура сприйняття та поваги до жінок-військових, як професіоналок своєї справи, а не як «слабкої статі».

Наразі, під час повномасштабної російсько-української війни, у лавах Збройних Сил України перебуває понад 40 тис. жінок, які не тільки є медичним персоналом, а й виконують бойові завдання на передових позиціях. Як і століття тому жінки УСС, так і нині українські відважні жінки захищають свій народ та державу від незмінного ворога – російського імперіалістичного загарбника. На разі набагато краще юридичне та суспільне становище жінок в армії, ніж під час Першої Світової війни, чим ми багато в чому завдячуємо військовим жінкам УСС. Процес подолання гендерних стереотипів у військовій ієрархії в Україні триває і простежується значний прогрес.

Література:

1. Байдак М. Жінка із фронту (на матеріалах особових джерел Галичини періоду Першої світової війни). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія «Історія». 2014. №1(2). С. 191-198.
2. Байдак М. С. Жінка в умовах війни у світлі повсякденних практик (на матеріалі Галичини 1914-1918 рр. Дис...канд. істор. наук за спеціальність 07.00.01 – Історія України. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017. 308 с.
3. Баров В. Від сестер-жалібниць до воячок: жінки в армії УНР. *Науково-популярний часопис для вчителів України та діаспори «Наш український дім»*. 2021. №2. С. 54-58.

4. Вільде І. Олена Степанів колись і тепер. *Жіноча доля*. 1939. Ч. 9/10. 26 с.
5. Крокун-Баранова, А. П. Витоки ідеї військової підготовки жінок в Україні. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. №58. С. 41-49.
6. Лазаревич, Микола. Чин легіону Українських січових стрільців на Тернопіллі (друга половина 1915-початок 1918 р.). Bohdan Books, 2023. 224 с.
7. Смирнов І. Любіцева О., Цуй Чж. Олена Степанів – офіцер УСС та УГА, український дипломат, географ, геологіст. *Вісник КНУ ім. Т.Г. Шевченка*. 2021. № 1/2(78/79). С. 19-25.
8. Швидченко Т. Жінки у боротьбі за українську державність у 1917-1921 рр. *Українознавство*. 2019. №4(73). С. 8-24.

*Турмис Наталія Володимирівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри нової та новітньої
історії зарубіжних країн
ORCID: 0000-0001-5085-7537*

**“УЯВНА МОНОКУЛЬТУРНІСТЬ”:
ДАНІЯ ДРУГ. ПОЛ. XX – ПОЧ. XXI СТ.**

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4437/>

Сьогодні в світі є актуальними проблеми багатокультурності, свідченням цьому є різні назви даного феномену: мультикультуралізм, культурне розмаїття, мультикультурність, полікультурність. Це не є випадковістю, оскільки в сучасному просторі спостерігається високий ступінь соціальної та культурної мобільності. Більшість сучасних суспільств втратили свою гомогенність в етнокультурному плані, і включають тепер, окрім титульної нації, низку інших народів та культур. У свою чергу, це дозволяє стверджувати, що в рамках однієї держави відбувається розмивання національних ідентичностей та формування суспільної багатокультурності.

У 70-х рр. XX ст. канадські вчені Вілл Кимлічка¹ та Чарльз Тейлор² стали творцями концепції мультикультуралізму, яку окреслили як наступний етап розвитку державної політики щодо меншин, в основі якої лежить відхід від ідеалу базованої на єдиній мові, спільній ідейній традиції національної культури – на користь рівноправного співіснування численних культур, стилів життя та повсякденних практик, притаманних різним етнічним, соціальним, релігійним групам з їхніми специфічними ідентичностями. З того часу багатокультурність розглядають як найбільш оптимальну суспільну модель та необхідний ресурс для подальшого поступу людства. Характерно, що в межах Європи мультикультуралізм першочергово не поширювався на представників етносів-автохтонів, яких поглинули держави в процесі централізації, а став інструментом вирішення проблем іммігрантів, в основному мусульман.

У Данії нові спільноти почали формуватися в 50-70-х рр. XX ст., коли потреби економіки спонукали уряд відкрити ринки праці для вихідців з мусульманських країн – Туреччини, Пакистану та Марокко. За даними данських дослідників на 1980 р. у країні проживало 29,3 тис. мусульман, що становило 0,6% від загальної чисельності населення країни³. У 80-90-х рр. XX ст. імміграція мусульман до країни носила інший характер, більшість прибулих були біженцями та шукачами притулку з Ірану, Іраку, Сомалі та Боснії. Для того, щоб іммігранти засвоїли данські цінності й культуру та якнайшвидше інтегрувалися Данія у 1999 р. впровадила “Закон про інтеграцію”. Тоді ж було створено “Раду у справах етнічних меншин”, яка мала надавати поради міністру “У справах біженців, імміграції та інтеграції”. Вже в наступному році з ініціативи Хаміда Ель-Мусті була створена “Ісламська Рада Данії”, яка мала стати комунікатором між державою та ісламською громадою. Результатом співпраці стала поява численних ісламських шкіл та релігійних громад⁴. Державна політика, спрямована на максимальне сприяння мусульманській громаді, спричинила зростання її чисельності до 270 тис. осіб (4,8%) на 2005 р.⁵.

1Вілл Кимлічка, Лібералізм і права меншин [пер. з англ. Руслан Ткачук; гол. ред. і автор передмови Дж. Перлін; наук. ред. І. Лизогуб]. Харків: Центр Освітніх Ініціатив, 2001, 176.

2Чарльз Тейлор, Мультикультуралізм і “Політика визнання”. Київ: Альтпрес, 2004, 172.

3Religion i Danmark 2012 en E-Årbog fra center for Samtidsreligion, 112 https://samtidsreligion.au.dk/fileadmin/Samtidsreligion/Religion_i_Danmark/2012_e-aarvog/Religion_i_DK_2012.pdf

4Примітка: на сьогодні в Данії функціонує близько 20 мусульманських шкіл та 23 визнані мусульманські релігійні громади, що мають податкові пільги.

5Мусульмани в Європі: путівник по країнах <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4385768.stm>

Перший серйозний міжкультурний та міжрелігійний конфлікт у Данії стався в 2005 р., коли газета Jyllands-Posten опублікувала карикатури на пророка Мухамеда, які були розцінені ісламською громадою країни як образа релігійних почуттів. Згодом карикатури передрукували інші європейські видання, зокрема “France Soir”, “Die Welt”, “La Stampa”, а представники “Ісламського товариства Данії” на чолі з Абу Лібаном здійснили турне арабськими країнами та показали ці карикатури імамам, що спровокувало масові протести та напади на посольства Данії в Індонезії, Лівані, Іраку, Сирії. У 2013 р. “Ісламське товариство” визнало провокацію у своїх діях та заявило, що шкодує, оскільки наслідки виявилися набагато серйознішими, ніж вони очікували.

Події 2015 р. – теракт, який у лютому здійснив уродженець Данії Омар Абдельхамід ель-Хуссейн, напавши на культурний центр у Копенгагені, в якому відбувалася дискусія про взаємовідносини мистецтва і релігії та міграційна криза, були розцінені данцями як загроза національній ідентичності. Саме тоді в суспільному дискурсі постало питання про те, що означає бути данцем і чи можуть іммігранти інтегруватися в культурний соціопростір країни? Данці засумнівалися в успішній інтеграції мігрантів, побоюючись, що ті активно розбудовують “паралельні спільноти”. Тоді ж у парламенті взяла гору антимигрантська риторика “Данської народної партії”, що спричинило прийняття закону про новий статус для мігрантів – особи з тимчасовим захистом, який можна скасувати, коли умови в рідних країнах людей, що мають цей статус хоча б трохи стабілізуються.

Прийняття у 2018-2020 рр. низки законів перетворили Данію на менш привабливу для імміграції країну: у березні 2018 р. “Міністерство у справах біженців, імміграції та інтеграції” запровадило пакет заходів, спрямованих на ліквідацію етнічних анклавів/гетто⁶ по всій країні (передусім батьки-іммігранти, що проживають у гетто мали записати дітей віком від 1-го року до державних садочків, а батьки, що відмовлялися виконати цю вимогу ризикували втратити соціальні виплати), у травні 2018 р. було заборонено носити нікаби та паранджі в громадських місцях, у 2019–2020 рр. скасовано дозволи на проживання сирійським біженцям з Дамаска та провінцій Ріф-Дамаск, Тартус і Латакія, тощо. За даними данського дослідника Браяна Арлі Якобсена це зумовило

⁶Примітка: уряд Данії визначив гетто як житлові райони, в яких проживають іммігранти з низьким рівнем доходу.

скорочення чисельності іммігрантів з мусульманських країн на 2020 р. до 256 тис. осіб (4,4%)⁷.

Отже, високий ступінь соціальної та культурної мобільності зумовив перетворення наприкінці XX – на початку XXI ст. данського суспільства з монокультурної нації на багатокультурну спільноту, передусім через збільшення числа мігрантів з Азії та Африки. У цей час урядова політика полягала в м'якому спрямуванні мусульман у русло європейської культури. Однак бажаних результатів вона не дала, оскільки мусульмани дуже повільно інтегрувалися в соціальний та культурний простір країни. Складнощі міжкультурних взаємин загострилися в 2015 р., що було зумовлено міграційною кризою та спалахом кримінальної злочинності, а це відповідно посилило соціальну напругу та призвело до популярності антимігрантських рухів та партій, зокрема “Данської народної партії”. Протягом 2015-2020 рр. у Данії було посилено міграційне законодавство та впроваджено низку заходів, спрямованих на ліквідацію етнічних анклавів. Проте урядова політика, спрямована на збереження національно-культурної ідентичності, не підважила правову рівність людей незалежно від національної, етнічної, мовної чи релігійної належності, що є імперативом та цінністю для данського суспільства.

⁷Hvor mange muslimer er der I Danmark? <https://www.tjekdet.dk/indsigt/hvor-mange-muslimer-er-der-i-danmark>

*Кабанова Ірина Геннадіївна,
аспірантка, Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля
ORCID: 0000-0002-0006-9599*

*Науковий керівник:
Леонтєва Вероніка Миколаївна,
доктор філософських наук,
доцент, Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля*

РЕПЕРТУАР ДИТЯЧИХ ТЕАТРАЛЬНИХ КОЛЕКТИВІВ ЯК КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4430/>

«Репертуар» є звичним поняттям, що означає «Сукупність творів, що виконуються в театрі, на концертній естраді і т. ін.» [1]. Але французьке слово «репертуар» уперше було використано у 1847 р. у сенсі «список чи набір драматичних творів, опер, музичних творів чи ролей, які готова виконати трупа чи людина» [2]. Репертуар має величезне значення для будь-якого творчого колективу. Якщо йдеться про дитячий театральний колектив, це набуває особливого значення: репертуар є чи не визначальним чинником у вихованні естетичної, творчої особи. Правильно підібраний репертуар забезпечує можливість вирішення художньо-творчих та виховних завдань одночасно. Чим багатший і різноманітніший репертуар, створений режисером для роботи з різними індивідуальностями та творчим підкресленням, тим ширші можливості для розкриття юних обдарувань.

Режисер дитячого театру – це не тільки кваліфікований фахівець, а й професійний актор і вихователь. Саме тому той/та, хто працює з дітьми, має пам'ятати, що його/її завданням та обов'язком є постійна робота з удосконалення своїх режисерських умінь і самовдосконаленням [див.: 3]. Тому і вибір репертуару вимагає від режисера-педагога ерудиції, великих знань у галузі мистецтва, постійної необхідності поповнювати власні художні враження. Однак є загальні принципи для формування

репертуару: актуальність теми, її культурно-мистецька значимість, інтерес учнів до твору, різноманітність видів та жанрів.

Театр, в якому грають діти, не є «єдиним і однорідним»: по суті, він ділиться на чотири види театру: для наймолодших діточок (4-6 років), для молодшого шкільного віку (7-10 років), для підлітків (11-14 років), для юнацтва (15-17 років). Для кожній категорії юних акторів підбирається постановочний матеріал, виходячи з рівня підготовки виконавців та матеріальних можливостей. При формуванні репертуару необхідно враховувати такі критерії, як відповідність віковим та індивідуальним особливостям дитини. За думкою Н. Гуменюк, «Театральний матеріал має бути не легким, а дохідливим. Дитина повинна дістати “зерно”, яке дасть їй радість занурення в світ нових думок і вражень. У 12 – 16 років питання вибору репертуару має стояти гостро і глибоко. У дітей цього віку є цілий ряд сумнівів, і говорити про них потрібно з повагою, всерйоз, до кінця розкриваючи всі суперечності і захоплюючи тими аргументами, які ми вважаємо найбільш вагомими» [4]. «У дошкільному віці театральна діяльність є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на особистості дитини. Водночас, театралізована діяльність виступає як специфічний вид дитячої активності, один із найулюбленіших видів творчості, де можна ставити маленькі казочки, інсценівки» [5].

Літературна основа або сценарій має не лише відповідати віку виконавців-учасників колективу, але важливо, щоб режисер враховував і передбачав, що дасть цей матеріал не лише колективу, а й кожному з учасників як виконавцю, що формується, – як збагатить, до яких думок спрямує. Тобто вибір матеріалу передбачає його доступність для розуміння та виконання дітьми-акторами. Робота над п'єсою може дати нове уявлення про життя, розширити кругозір, дати новий напрямок особистісному зростанню. Однак обраний матеріал може виявитися і «непідйомним» для колективу (або для когось особисто). Тому режисеру необхідно приділяти найпильнішу увагу при вибиранні п'єси.

Найбільш популярними при виборі дитячої театральної постановки є комедії, водевілі та різноманітні казки, що абсолютно зрозуміло з погляду вікових інтересів. Учасники всіх вікових категорій, а особливо підлітки, дуже чуйні на комічне, на ексцентрику. Завдяки цікавій постановці можна об'єднати у виставі усі вікові категорії учасників, – такий прийом більш відноситься до студій, і таку форму роботи з репертуаром було запроваджено у дитячій театральній студії «Арлекін» м. Лисичанськ, якою керує авторка даного тексту. У постановці «Аліса в Країні Див» за мотивами повісті Льюїса Керролла ролі знайшлися всім акторам «Арлекіна»: старша група виконувала головні ролі, дві середні групи – ролі шахів і карт, молодші діти грали квіти у «дивному садочку». Також цікава масова вистава за мотивами казки Джанні Родарі

«Чиполіно». В таких постановках у процесі підготовки (репетицій) у дітей виховується дієтворення, відповідальність, взаємопідтримка, усвідомлюється важливість партнерства, формується здатність студійців до взаємодії – молодших зі старшими і навпаки. П'єси, музика і танці виявилися настільки яскравими і так міцно вплинули на дитяче сприйняття і свідомість студійців, що останнім часом діти постійно згадують ці вистави.

За думкою І. Савченко, справжньою педагогічною знахідкою є поєднання мистецько-виховних потужностей студентських та шкільних аматорських театрів. Зокрема, Народний студентський театр «Вавилон» (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова) та Центр культури та мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова щорічно проводить Відкритий фестиваль-конкурс самодіяльних шкільних та дитячих театрів «Перевтілення» [див. : 6].

Репертуар дитячого колективу має бути відмінним від репертуару дорослого колективу, бо дитина є не «маленькою заготовкою людини» або «тою/тим, хто тільки має стати людиною» (у сенсі «людина, яка поки що не підросла і не подорослішала, але яка обов'язково стане дорослою»). Кожна дитина з культурологічної точки зору є згорнутий потік майбутніх можливостей смислопородження і формоутворення. Тому підбір репертуару вимагає від режисера (керівника) чіткого перспективного бачення педагогічного процесу як цільної та послідовної системи, в якій кожна ланка, кожний структурний підрозділ забезпечують рішення єдиних художньо-творчих та виховних завдань. Режисер має захопити, заразити сучасних дітей матеріалом. Він має користуватися у свого колективу не абиякою довірою, Дитячий колектив має виказати неабияку довіру і режисерові, і запропонованому сценічному матеріалу, щоб діти із захопленням підхопили-підтримали устремління керівника, щиро прийняли його настанови і пішли за ним. Все це здавалося б складним, але виходячи з власної практики, можу сказати, що діти відкриті для всього нового.

Література:

1. Репертуар. URL: <https://slova.com.ua/word/Репертуар> (дата звернення: 20.06.2023).
2. Repertoire. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Repertoire> (дата звернення: 20.06.2023).
3. Крипчук М., Умлев Д. Режисерсько-творча специфіка дитячого естрадного театру «Зірковий час». *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв* 2020. С. 78-90. URL: <https://studfile.net/preview/16701066/> (дата звернення: 10.06.2023).

4. Гуменюк Н. Парадигма театру в якому грають діти. URL: https://docs.yandex.ru/docs/view?tm=1687193843&tld=ru&lang=uk&name=paradigma_teatru-v_jakomu_grajut_diti-z_dosvidu_ro.docx&text=ПРОБЛЕМИ%20РЕПЕРТУАРУ%20ДИТЯЧИХ%20ТЕАТРАЛЬНИХ%20КОЛЕКТИВІВ&url=http%3A%2F%2Fbtsh.ucoz.com%2FFaylu%2FGumenuk%2Fparadigma_teatru-v_jakomu_grajut_diti-z_dosvidu_ro.docx&lr=39&mime=docx&l10n=ru&sign=b38fd185cf8af6b9eb23e7508d7191ac&keyno=0&n (дата звернення: 10.06.2023).
5. Широченко К. Т. Характеристика театралізованої діяльності дошкільнят. URL: https://docs.yandex.ru/docs/view?tm=1687212892&tld=ru&lang=uk&name=Schurochenko_K_T.pdf&text= (дата звернення: 11.06.2023).
6. Савченко І. В. Дитячі аматорські театральні колективи в сучасному освітньо-культурологічному контексті. *Гуманітарний корпус* : зб. матеріалів Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 153-155. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30966/Savchenko_153155.pdf;jsessionid=55335BA146E13BCEEC2DE3B7EAD5DE00?sequence= (дата звернення: 08.06.2023).

*Пархоменко Андрій Анатолійович,
магістр з комп'ютерної
інженерії, Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля
ORCID: 0009-0000-7036-4078*

*Науковий керівник:
Щербина Марія Михайлівна,
кандидат філософських наук,
доцент, Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ВІЗУАЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ НА ТРАДИЦІЙНІ УЯВЛЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4431/>

Штучний інтелект (ШІ, або англійською: AI – аббревіатура від Artificial intelligence), про який ще кілька років тому «зі знанням справи» могли міркувати лише ІТ-спеціалісти, а його образи, так само, як і його «вироби», населяли сторінки та кадри творів з жанрів фантастики,

сьогодні не просто став реальністю, а й перетворюється на щось звичне і чи не «само собою зрозуміле», повсякденне. Усе частіше замість «штучного інтелекту» використовується поняття «нейромережа» (причому, часто – у множині: нейромережі, тому що вже розроблено кілька таких мережових ШІ, які досить плідно «працюють» у різних галузях), популярність присвячених огляду подій саме у сфері штучного інтелекту каналів у соціальних мережах та месенджерах зростає, як і кількість «пересічних» користувачів ШІ, на основі чого можна стверджувати: ШІ/нейромережі в культурі сучасності становлять особливий елемент, який потребує професійного культурологічного дослідження й оцінки.

Насамперед це стосується проблем участі ШІ у створенні візуального контенту, бо роль візуальної культури у нашому суперечливому, драматичному світі визнається майже вирішальною попри діаметральності її оцінок: «Оптимісти вважають, що візуальна культура – це спосіб творення індивідуальних ідентичностей і колективної приналежності; шлях до радості, рівноваги, миру й надії... Песимісти кажуть, що візуальна культура – це пишний сад руйнації і розпачу» [1, с.11, 13]. Однак найсуттєвішим, на наш погляд, є те, про що попереджав Поль Валері – словами, які Вальтер Беньямін узяв за епіграф до свого нині широко відомого «Твору мистецтва в епоху його технічної відтворюваності» (1935): *«Потрібно бути готовим до того, що такі значні нововведення перетворюють всю техніку мистецтв, надаючи тим самим вплив на сам процес творчості і, можливо, навіть змінять чудесним чином саме поняття мистецтва»* [цит. за.: 2]. – Це визнано за пророцтво, яке втілилося у дійсність не лише щодо мистецтва: «...в епоху технічної відтворюваності твір мистецтва позбавляється своєї аури. Цей процес симптоматичний, його значення виходить за межі області мистецтва» [2], і зараз ми спостерігаємо і вражаючу втрату візуальним образом залишків своєї колишньої «художності» (залишилась тільки *візуальність*), і «глибоке потрясіння традиційних цінностей – потрясіння самої традиції» [там само], яке можна тлумачити як процес трансформації тих глибоко вкорінених у культурну свідомість уявлень, які зафіксовано народною мудрістю у прислів'ях.

«Краще один раз побачити, ніж сто разів почути» виявляється позбавленим того сенсу, який було закладено від самого початку на засаді того, що наочність – очевидність – візуального, принаймні, буденною свідомістю сприймається як «доказ» більшої правдивості *так* поданої інформації у порівнянні з мовленнєвою і навіть текстовою формою. Зображене ШІ замість «кращої перевірки на достовірність» обертається чистою візуальністю і нічого спільного з реальністю може не мати. Сучасні технології дозволяють домалювати будь-що або замінити

будь-який предмет на фото прямо в браузері, без встановлення сторонніх програм або додатків: «Anything AI робить те саме, що і гучний Generative Fill від Adobe Photoshop, але нічого на комп'ютер ставити не потрібно. Просто заходимо на сайт, завантажуюмо фото, пишемо промт та відбувається диво» [3]. – «Не вір очам своїм!» набуває нової сили.

Література:

1. *Алексіс Л. Бойлен*. Візуальна культура. К. : ArtHuss, 2021. 208 с.
2. В. Беньямін. Твір мистецтва в епоху його технічної відтворюваності. URL: <http://um.co.ua/14/14-9/14-93361.html> (дата звернення: 20.11.22)
3. Домалювати картинку або замінити будь-який предмет на фото у браузері: Інформація Телеграм-каналу «Не баг, а фича», 14.06.23. URL: <https://t.me/bugnotfeature/4885> (дата звернення: 14.06.23).

*Плужник Станіслав Антонович,
магістр інформаційних
технологій Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля
ORCID: 0009-0001-5089-3578*

*Науковий керівник:
Леонтєва Вероніка Миколаївна,
доктор філософських наук,
доцент, Східноукраїнський
національний університет
імені Володимира Даля*

ЩОДО ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЖИТТЄВИЙ СВІТ: БУДЕННІСТЬ І ПОВСЯКДЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4427/>

Послугування персональними комп'ютерами, різноманітними гаджетами та мережею Інтернет, – усім тим, що можна об'єднати поняттям інформаційних технологій (ІТ), завдяки їхній загальнодоступності, відносної легкості використання і відкритості, що, принаймні, декларується, становить вже невід'ємну частину щоденного життя і впливає на життєвий світ людини ХХІ ст. Вибудувати дослідницьку стратегію щодо виявлення, опису, систематизації й аналізу такого «день у день» впливу ІТ на життєвий світ становить актуальне

культурологічне завдання, наближенню до вирішення якого і має сприяти дана робота.

Поняття «життєвий світ», уведене філософією (Е. Гуссерлем) для позначення світу допредикативного, суб'єктивно-релятивного досвіду, принципово протилежного «науці», яка прагне максимального (абсолютного) об'єктивізму, згодом було транспоноване в інші галузі соціогуманітарного знання і застосовується нами як загальногуманітарне і трансдисциплінарне. Попри настанови, що «життєвий світ є специфічно людським світом, відмінним і від природного світу, і від сконструйованого наукою світу символів та теорій, *недоступний для рефлексії* (курсів наш – С.П.) саме через свою очевидність та безпосередню даність» [1, с. 110–111], ми акцентуємо його стовідсоткову генетичну належність до феноменів культури і фундаментальний зв'язок із культуротворчістю, і тому визнаємо можливість культурологічної рефлексії щодо життєвого світу, якій охоплює як особисте, так і суспільно-історичне життя людини, через це будучи загальним світом спільного життя, одночасно засадою і результатом способу життя, що підтримується-утверджується щоденно. Можна сміливо погоджуватися із тим, що це є світ прийнятих людиною ніби «без перевірки» сенсів і стосунків, які збігаються з областю загальновідомих уявлень і «автоматичних» неусвідомлюваних регуляторів смислоутворення. Тобто життєвий світ як такий є запорукою можливості «вносити смисл у буття» і, таким чином, є змістовою передумовою будь-якої культуротворчості, «яка на рівні індивіда постає афірмацією – створенням (утвердженням) й відтворенням (підтвердженням) буття, або свідомим утримуванням у небутті культурних явищ, кожне з яких є конкретною єдністю культурного смислу і культурної форми; на рівні соціуму культуротворчість є процесом соціального функціонування історично сформованих систем культурних форм фіксації, збереження, трансляції і розвитку культурних смислів, завдяки якому забезпечується культурна цілісність та історична безперервність життя соціального цілого» [2, с. 5-6].

Поняттям «повсякдення» (синонім: «повсякденність») ми позначаємо не все, притаманне «проживанню часу свого життя день у день», а лише ті його елементи/складові, які – крім того, що є дійсно усталеними і повторюються «день у день», – окреслюють межі життєвого світу і формують звички, пов'язані із стилем життя як утвердженням-підтриманням індивідуального буття-в-культурі, тобто з породженням в самих собі *я-культурних* впродовж підтримки буття (або змінювання) культурного поля – множини культурних смислів,

які взаємодіють у своєму синхронному існуванні-утвердженні. Процесуальність повсякдення є ні чим іншим, ніж стихійною, неспеціалізованою, синкретичною культуротворчістю – на відміну від цілеспрямованої, спеціалізованої / професійної та майже повністю інституціалізованої культуротворчості [див.: 2], – яка одночасно і ґрунтується на життєвому світі як множині неусвідомлюваних засад-регуляторів смислоутворення, і є динамічною формою його «відчутного» (такого, яке не викликає сумнівів) існування.

Узагальнюючи, можна сказати так: повсякдення (повсякденність) – це особливий, скорегований життєвим світом, відносно автономний зріз і «притулок» культури, до якого причетні всі особи, які здатні до культуротворчості та реалізують цю здатність лише на тій підставі, що вони є людьми. Цим культура повсякдення (або повсякденна культура) відрізняється від культури, що створюється фахівцями: суб'єкт повсякденної культури, представлений сукупністю я-культурних – одиничних (індивідуальних) та групових (об'єднаних у спільноти часто за критерієм схожості стилів життя), вміщає в собі всіх без виключення членів суспільства саме як суб'єктів культури.

У всіх типах культури вирішальними можна вважати два моменти: з одного боку, те, в якій пропорції у культурному цілому представлені смисли повсякденного (тобто стихійного та остенсивного) походження й утвердження у житті «день у день», та смисли, що спеціально розробляються, впроваджуються та контролюються «професіоналами» та відповідними соціальними інститутами (В. М. Леонтьєва називає це «двома потоками культуротворчості», які за низкою показників протилежні один одному [див.: 2]). З іншого боку – те, в якій пропорції у самому житті «день у день» перебуває повсякдення як модус культури/культуротворчості і його своєрідне заперечення – буденність. Сутність буденності вбачається у відсутності культуропороджучого зусилля (*affirmo*) в силу його зайвості, не-затребуваності для виконання буденних дій. Такими є дії, що зведені до автоматизму не «ціною наполегливої праці над собою», а тому що вони не потребують особливого навчання, бо не містять значущої духовної складової і стосуються, переважно, біології/фізіології людського життя.

На нашу думку, буденність відрізняється від повсякдення ще і тим, що не формує і не вимагає ніяких інших, окрім належності до *Homo Sapiens sapiens*, ідентичностей, які виникають в культурі і завдяки культурі: ідентичність є, по суті, принципом об'єднання в такі спільноти, які можна характеризувати як колективні суб'єкти культуротворчості. Але буденність для повсякдення є його «граничною зоною»: саме

буденністю окреслюється кордон між повсякденною та спеціалізованою культурою і саме буденність опосередковує зв'язок повсякденної культури як з інституціями «високої», мас- та медіа-культури, так і з матеріально-речовою засадою повсякденної культури – побутом, у тому числі і зі «смарт»-побутом [див.: 3], який формується і вдосконалюється не просто під впливом ІТ, а завдяки таким, тобто безпосередньо як наслідок розвитку ІТ.

Відтак, доцільно розглядати вплив ІТ і на буденність, і на повсякдення. Різницю і зв'язок між ними щодо використання ІТ пояснимо на прикладах шолому віртуальної реальності та так званого «розумного туалету».

VR-шолом Quest Pro є високотехнологічним ІТ-пристроєм, у якому «Ентузіаст при звичайстві змінювати налаштування лампочки за допомогою погляду», оскільки «спеціальні датчики всередині пристрою вловлюють напрям зіниць для взаємодії з інтерфейсом», завдяки чому це «Виглядає як магія» [4]. Ускладнення функції задля полегшення користування електропристроєм освітлення, з точки зору суто буденної свідомості, нічого принципово не змінює, не вносить додаткового сенсу ані в устрій життєвого середовища, ані в організацію життєвого ритму. Іншими словами, навіть якщо – можливо, колись – такий пристрій і перетвориться на звичайний розповсюджений побутовий «регулятор освітлення», підвищивши тим самим цивілізаційну планку, але суто культурного, принаймні явного смислового, внеску не зробить. Виключенням може стати розробка подібних «регуляторів», наприклад, для людей, які перенесли інсульт або інші серйозні хвороби, що суттєво обмежують «природні» для більшості «нормальних людей» рухи. У такому випадку відповідна технологія може позитивно вплинути на стан культури інклюзії, яка охоплює обидва культуротворчих потоки, не протиставляючи їх один одному

Але чи вплине це (якщо припущення щодо регулювання-керування освітленням «за допомогою погляду», а у дійсності – високотехнологічного VR-шолому з плином часу підтвердиться) хоча б на якусь із культурних ідентичностей? – З точки зору здорового глузду, навряд чи, але наш час багатий на досить стрімке виникнення штучно сформованих – індустрією розваг, ЗМІ та соцмережами – ідентичностей і спільнот, зокрема, віртуальних, і «регулювання освітлення» або «ставлення до зміни сили освітлення» може стати засадою приналежності до якогось із таких «об'єднань за інтересами», які відіграватимуть роль специфічних субкультур. Змоделюємо ситуацію «якщо таке трапиться»: припустимо, що якась, хай і вкрай невелика, частина суспільства

свідомо введе у свій життєвий ритм використання відповідних пристроїв (по мірі вдосконалення їхніх технологічних та естетичних характеристик), культивуватиме цю щоденну (і, скоріше за все, багаторазову) подію, і наділить її певними значущістю та смыслом і згрупується, наприклад, у мережеве співтовариство, яке почне проводити щось на кшталт онлайн-змагань з «регулювання освітлення за допомогою погляду» і таким чином регламентувати – відповідно до цього нового культурного смыслу – і ритмізувати життя своїх членів і членкинь, – це і означатиме зміну VR-шоломом його «культурного статусу»: із пристроїв, що чинять ІТ-вплив на буденність він перетвориться на ІТ-чинник повсякденної культури. Таким чином, одною з культурологічних – теоретичних – моделей *культурної долі ІТ* на прикладі VR-шолому є шлях функціональної еволюції технологічної розробки як технічного винаходу, створеного у спеціалізованому культуротворчому потоці, «із буденності до повсякденності/повсякденної культури».

А ось така нібито теж суто побутова та ще і безпосередньо пов'язана із фізіологічним процесом річ, як організація і гігієна природного виведення з організму речовин, не засвоєних під час усмоктування перетравленої їжі, історично, із самого початку – власне, як і сама їжа (її приготування та вживання – кулінарія та застілля як традиції трапези), мала зв'язок із культурними особливостями та цивілізаційними надбаннями різних народів (етносів).

Добре відомо майже благоговійне ставлення до «місць усамітнення» в японській культурі. Японія завжди була порівняно густонаселеною, а з ХХ ст. – і перенаселеною країною, тому вважається, що туалет у японській домівці – це чи єдине місце, де кожна людина може хоч трохи побути наодинці із собою. Не дивно, що мірою приєднання Японії до техніко-технологічного прогресу увага стала приділятися облаштуванню унітазів. Японська сантехніка «начинена електронікою і здатна не тільки здивувати, а й заплутати європейця, який нічого не підозрює» [5], бо в європейській традиції досі залишається користування туалетним папером, кнопкою злива, йоржиком, – тобто навіть на рівні користувача передбачається певна культурна передумова, хоча б у вигляді розуміння японської ідентичності. «Унітази в Японії не просто сантехніка, а предмет своєрідного культу. У будь-якому універмазі в спеціалізованому відділі рядами тягнуться комп'ютеризовані вироби шановних японських унітазних брендів: Toto, Inax і Matsushita Electric (відомий за величезним написом Panasonic). Причину культу просто пояснив директор з маркетингу Inax Масаширо Ігучі: “У японському будинку

єдине місце, де можна спокійно посидіти на самоті, – туалет”. І унітаз у ньому – основний центр розваг» [6].

Дійсно, перші технології, що з’явилися наприкінці 60-х рр. минулого сторіччя, були спрямовані на те, щоб зробити процес відвідування санвузла максимально комфортним і приємним. «Тоді японський прем’єр-міністр закликав виробників сантехніки зробити стільчик із підігрівом, щоб позбавити громадян країни ранкового дискомфорту зіткнення з холодною поверхнею. ...Зараз найбільш просунуті моделі здатні самостійно відкривати та закривати кришку при наближенні людини, під час процесу може грати обрана вами розслаблююча музика, а стільчик буде підігрітий до комфортної температури... ...спеціальний телескопічний шланг акуратно підміє людину, а потім просушить теплим повітрям, при цьому користувач не зазнає жодного дискомфорту. Всі продукти життєдіяльності видаляться унітазом самостійно. ...Коли розумна сантехніка визнає, що повністю все прибрала за вами, то вона про це поінформує, побажає гарного дня та освіжить повітря за допомогою обраного вами аромату. ...Для того, щоб правильно користуватися унітазом, на сенсорному меню за допомогою піктограм намальовано, що робить та чи інша кнопка» [5].

Зараз можна придбати сантехнічні вироби, які «самі можуть проаналізувати вашу сечу і видати висновок, що допоможе контролювати стан свого здоров’я людям, які страждають на різні захворювання. Для гіпертоніків є моделі, котрі самостійно можуть вимірювати рівень кров’яного тиску, поки ви сидите на унітазі. Таким чином ви заощаджуєте ще свій час і при цьому контролюєте стан здоров’я» [5]. Японські унітази сьогодні перетворилися на справжні домашні медичні центри. І ця складова повсякдення чинить значний вплив на спосіб і стиль життя і, відповідно, на життєвий світ сучасного мешканця великого міста (принаймні в Японії, де населення швидко старіє і тому все більше людей потребують постійного медичного якщо не нагляду, то контролю).

Але, використовуючи той же прийом культурологічного моделювання стосовно «японського розумного туалету», можна передбачити (і, якщо поставити собі за мету, вірогідно, і простежити, – залишимо це завдання на майбутнє) і протилежну логіку культурної долі ІТ у щоденному житті: мірою розповсюдження ця, без сумніву, висока технологія здійснюватиме шлях «із повсякдення (культури побуту) до буденності».

Література:

1. Волковинська В. О. Феноменологічне тлумачення соціально-психологічних досліджень конформної поведінки та поняття «ситуація» / Волковинська В. О. / *Практична філософія*. 2011. №3 (41). С. 106-114.
2. Леонтьєва В. М. Культуротворчість: природа, системи, процеси. Автореф. дис. ... наук. ст. доктора філософських наук. Спеціальність 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. 35 с.
3. Плужник, Станіслав. «Смарт»-побут і повсякденна культура сучасності. / КУЛЬТУРА В ХХІ СТОЛІТТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ, РОЗВИТОК. THE XXI CENTURY CULTURE: RESEARCH, MEMORIZATION, DEVELOPMENT : збірник наукових статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 8-9 грудня 2022 року / за заг. ред. О. Смоліної, І. Сілютіної. Київ : вид-во СХУ ім. В. Даля, 2023. – 228 с. С. 109-114.
4. Інформація Телеграм-каналу «PushEnter», пост від 01.03.23. URL: <https://t.me/PushEnter/1559> (дата звернення : 02.03.23):
5. Як не сконфузитися при використанні унітазів у Японії. URL: <https://www.griffin.ua/blogs/kak-ne-okonfuzitsya-pri-ispolzovanii-unitazov-v-yaponii.html> (дата звернення: 06.06.23).
6. Японський унітаз. Технічне диво для будь-якого європейця. URL: <https://klikabol.com/2018/09/yaponskiy-unitaz-tehnicheskoe-chudo-dlya-lyubogo-evropeyca.html> (дата звернення: 05.06.23).

*Галян Оксана Віталіївна,
кандидат філологічних наук,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-1811-0107*

УТВОРЕННЯ СКЛАДНИХ ФІЗИЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ СУБСТАНТИВНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4425/>

В останні десятиліття в сучасній науково-технічній лексиці словоскладання набуло нового імпульсу. Поява нових лексичних одиниць спонукає до системного аналізу в аспекті поняттєвої номінації закономірностей утворення, парадигматичних зв'язків, ізосемічних відношень і т. ін.

Словоскладання – це сполучення в одній лексемі окремих слів або основ слів, унаслідок чого утворюються складні слова. Тенденція до утворення ускладнених слів є природна, тому що розширює можливості творення номінативних одиниць, забезпечує точне вираження двох ідей в одному слові [3, с. 239].

Найчастіше внаслідок словоскладання у фізичній та технічній терміносистемах утворюються субстантивні та ад'єктивні терміни, які можна диференціювати за структурною, семіотичною та формально-орфографічною (написання через дефіс або разом) ознаками. Іменники утворюють за такими моделями [1, с. 8]:

1) N + o + N – іменник + сполучний голосний + іменник: *ion* + o + *luminescence* = *ionoluminescence* ‘іонолюмінесценція’, *roentgen* + o + *mètre* = *roentgenomètre* ‘рентгенометр’, *bar* + o + *récepteur* = *barorécepteur* ‘барорецептор’;

2) N + N – іменник + іменник: *radar* + *astronomie* = *radarastronomie* ‘радіолокаційна астрономія’, *watt* + *mètre* = *wattmètre* ‘ваттметр’, *spin* + *orbitale* = *spinorbitale* ‘спін-орбіталь’;

3) TN + o(i) + N – основа іменника + сполучний голосний + іменник: *diffusi-* + o + *mètre* = *diffusiomètre* ‘вимірювач розсіювання’, *spectr-* + o + *graphie* = *spectrographie* ‘спектрограф’, *viscos* + i + *mètre* = *viscosimètre* ‘вискозиметр’, *mécan* + o + *récepteur* = *mécanorécepteur* ‘механорецептор’;

4) TAdj + o + N – основа прикметника + сполучний голосний + іменник: *therm-* + o + *magnétisme* = *thermomagnétisme* ‘термомагнетизм’, *therm-* + o + *graphie* = *thermographie* ‘термографія’, *foc-* + o + *mètre* = *focomètre* ‘фокометр’

5) TV + o + N – основа дієслова + сполучний голосний + іменник: *accélér-* + o + *compteur* = *accélérocompteur* ‘акселерометр, прилад для вимірювання прискорення’, *vibr-* + o + *doseur* = *vibrodoseur* ‘вібродозатор’.

Приклади засвідчують, що у формуванні складних іменників змінюється тільки перша складова (іменникові, прикметникові та дієслівні твірні основи), друга компонентна основа залишається повнозначною [2]. Сполучення двох іменників за моделями N + o + N та N + N відбувається ефективно, коли перша субстантивна компонента представлена лексемою з нульовою афіксацією. Про пріоритет другої компоненти свідчить той факт, що рід складного слова визначається за родом другої морфологічної одиниці: *ion* (m) + *luminescence* (f) → *ionoluminescence* (f); *brillance* (f) + *mètre* (m) → *brillancemètre* (m); *viscose* (f) + *mètre* (m) → *viscosimètre* (m), *absorption* (f) + *mètre* (m) → *absorptiomètre* (m), *calorie* (f) + *mètre* (m) → *calorimètre*, *spin* (m) + *orbitale* (f) → *spinorbitale* (f).

Отже, процес словоскладання складних субстантивних лексем – це продуктивне джерело поповнення неологізмами фізичної та технічної терміносистем французької мови.

Література:

1. Галян О. В. Формування та функціонування фізичних термінів у французькій мові: автореф. дис. ... к-та філол. наук: 10.02.05 «романські мови». Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 20 с.
2. Галян О. В. Закономірності структурно-граматичної та семантичної організації словоскладання фізичних термінів у французькій мові. Іноземна філологія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. Вип. 125. С. 36-43.
3. Смушинська І.В. Французька лексикологія. К: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 600 с.

*Кучерява Юлія Сергіївна,
студентка III курсу
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

*Науковий керівник:
Вербицька Тетяна Діомідівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент Одеського національного
університету імені І.І Мечникова,
м. Одеса, Україна*

ВАРІАТИВНІСТЬ ПРИСТУПУ ГОЛОСНИХ У НІМЕЦЬКОМУ ЗВУКОВОМУ МЕДІЙНОМУ МОВЛЕННІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4428/>

У наші дні немає єдиного варіанта стандарту німецької вимови, а є три центральні національні різновиди стандарту вимови: федеративно-німецький, австрійський та швейцарський (*Standardvarietäten: die bundesdeutsche, die österreichische, und die schweizerische*). Національні варіанти стандарту, які демонструють значну варіативність, вивчаються на граматичному, морфологічному, семантичному та особливо на фонетичному рівнях [3, с. 342]. При аудіюванні насамперед звертають увагу саме на фонетичні розбіжності, так звані звукові-маркери [12, с. 155]. Стандартна вимова — це звукова форма варіанта стандарту вимови (*Die Standardaussprache ist die mündliche Form der Standardvarietät*), яка поширюється за допомогою електронних засобів масової інформації; після винайдення радіо та телебачення можливості вербальної комунікації зросли, і звукове мовлення тепер займає провідне місце [13, с. 137-141].

Для варіанта стандарту вимови (*Für die Standardvarietät*) є характерним державний статус; федеративно-німецький варіант стандарту вимови (*die bundesdeutsche Standardvarietät*) має найвищий соціальний престиж і може використовуватися в будь-яких ситуаціях [4, с. 202]. Проблему недостатнього розвитку перцептивних здібностей також слід враховувати, тому що тенденція посилення федеративно-німецького варіанта стандарту вимови (*die Tendenz der Verstärkung der bundesdeutschen Standardvarietät*) залишається актуальною [15, с. 170-174].

Стандартна вимова (*Die Standardaussprache*) вимагається під час офіційних виступів та в медійному мовленні, оскільки вона усюди зрозуміла та вільна від діалектів [4, с. 202]. (*Heutzutage exestiren zwei große Referenzwerke der bundesdeutschen Standardvarietät: das Deutsche Aussprachewörterbuch (DAWB) (2009) [16] und das Aussprachewörterbuch des Dudenverlags (2015)[17]*) [11, с. 237]. З одного боку, дослідження показали, що у німецькомовних засобах масової інформації вимова професіоналів (*Modellsprecher*) відповідає нормі, але норма вимови (*die Aussprachenorm*) є лише уявленням про ідеальну вимову [6, с. 132]. З іншого боку, усі прояви форм плюрицентричного німецького мовлення (*alle Erscheinungsformen der plurizentrischen deutschen Sprache*) можна почути у засобах масової інформації. У Німеччині, а також в Австрії та Швейцарії можна зустріти мовців, які все ще володіють діалектами [6, с. 133]. Австрійський та швейцарський варіанти стандарту вимови знаходяться під впливом федеративно-німецького варіанта стандарту вимови (*Die österreichische und die schweizerische Standardvarietäten werden von der bundesdeutschen Standardvarietät beeinflusst*), бо він домінує [9, с. 34]. Ті ж самі телевізійні канали новин, як наприклад «n-tv», трансляються цілодобово. Слово «Ukraine», яке в *DAWB* має дві норми вимови [u:kʁa'i:nə], [u:kʁ'aɛnə][16], у мовленнєвій дійсності вимовляється носіями федеративно-німецького варіанта стандарту з глотальним приступом [ʔu: kʁa''i:nə][2].

Кодифіковані норми вимови презунтуються в орфоепічних словниках. У цьому випадку ми маємо справу з правилом «die Soll-Norm». Сукупність цих транскрипцій називається мовним кодом або кодом національного варіанта стандарту вимови [1, с. 74]. Дійсна норма «die Ist-Norm» розглядається у цьому досліді на основі реального медійного мовлення. Кодифікована і дійсна норми не завжди збігаються, тому що мова завжди розвивається. Вимову професійних ораторів у ЗМІ слід розглядати як ту, яка наближена до ідеалу, тому ми поставили собі за мету порівняти кодифіковану норму з реальною нормою на матеріалі медійного мовлення. Згідно з останніми дослідженнями, під час кодифікації норми вимови все більше враховуються дійсна норма вимови, і це відображає тенденцію наближення до мовленнєвої дійсності, але диференціації досі наявні [10, с. 190].

Wörter	die Soll-Norm (DAWB 2009)	die Ist-Norm
Ukraine	[u: kʁa'i:nə]	[ʼu: kʁa'ʼi:nə]
aktuell	[aktu'ɛl]	[ʼaktu 'ɛl]
Diät	[di'ɛ:t]	[di' ɛ:t]
evakuieren	[evaku'i:kən]	[ʼevaku'ʼi:kən]
variieren	[vavi'i:kən]	[vaki'ʼi:kən]

Таблиця 1.1 Складено за джерелами [14], [16]

У цьому дослідженні ми спостерігаємо за варіативністю німецького звукового медійного мовлення (*die Variabilität der deutschen gesprochenen Mediensprache*) з точки зору вокалізму, а саме види приступів голосних: м'який приступ та глотальний приступ (*die Vokaleinsätze: weicher Einsatz und Glottisschlageinsatz, Glottisplosiv*). Під час глотального приступу голосові зв'язки зближуються з позиції дихання до голосової щілини [14, с. 6]. Використання глотального приступу є характерним для федеративно-німецького варіанта страндарту вимови. Наявність глотального приступу впливає на просодію та є характерною рисою варіативності, особливо в мовленні ЗМІ [6, с. 133]. У федеративно-німецькому варіанті страндарту вимови (*In der bundesdeutschen Standardvarietät*) вживається глотальний приступ у мовленнєвій дійсності в таких випадках: [14, с. 6]

	die Ist-Norm
im Wortanlaut	Alarm [ʼal'aʳm]
nach Präfixen und im Morphemlaut	Veranstaltung [fɐ'ʼan ˌtalʊŋ] vereinbaren [fɐ'ʼaɪnbə:kən]
in biphonemischen Vokalverbindungen	Theater [te'ʼa:tɐ]
in Zusammensetzungen	Assistenzarzt [asist'ents'ʼa:ʳtst] Welterbetitel [v'ɛlt'ʼɛʁbət ʲ:tʲ]

Таблиця 1.2 Складено за джерелами [14], [16]

Австрійський та швейцарський варіанти стандарту вимови відрізняються від федеративно-німецького варіанта страндарту (*Die österreichische und die schweizerische Standardvarietäten unterscheiden sich von der bundesdeutschen Standardvarietät*) реалізацією глотального приступу. Для цих варіантів характерна відсутність глотального приступу на початку складу.

die bundesdeutsche Aussprachenorm	die österreichische Aussprachenorm
Beamte [bəˈʔamtə]	Beamte [bəˈamtə]
Postamt [pˈɔstˈamt]	Postamt [pˈɔstamt]

Таблиця 1.3 Складено за джерелом [14]

Реалізація глотального приступу також залежить від фоностилістичних рівнів. Можна виокремити три фоностилістичні рівні нормативної німецької вимови: фоностилістичний рівень із дуже високою точністю артикуляції, нейтральний фоностилістичний рівень із високою та середньою точністю артикуляції, фоностилістичний рівень зі зниженою точністю артикуляції [16, с. 99]. До нейтрального фоностилістичного рівня із високою та середньою точністю артикуляції, кодифікації слів якого більшою мірою відповідають нормі, належать прочитання, відтворене та вивчене мовлення. І у цьому випадку ми маємо справу з вимовою освічених людей. Зазначається, що вимова мовця сильно залежить від рівня освіти. [7, с. 404]. Вільно створюване мовлення належить до фоностилістичного рівня зі зниженою точністю артикуляції [5, с. 197-198]. На цьому рівні глотальний приступ реалізовується рідше [16, с. 99]. Люди, які беруть участь у ток-шоу, можуть бути як освіченими, так і неосвіченими, саме тому вимова учасників варіюється.

Глотальний приступ виконує такі функції [14, с. 8]:

- Делімітативна функція. Глотальний приступ вказує на межі слова і морфеми (*Grenzsignal*).
- Стилістична функція. До них належать фоностилістичні диференціації.
- Розпізнавальна функція. Відсутність глотальних приступів може призвести до непорозумінь.

Отже, головна риса будь-якої мови – постійний розвиток, а варіативність німецької мови є свідченням історичних змін [8, с. 232]. Норма вимови також повинна враховувати мовленнєву дійсність, оскільки саме постійний розвиток зумовлює варіативність звукового медійного мовлення. Взаємодія федеративно-німецького варіанта стандарту вимови (*die bundesdeutsche Standardvarietät*) та мовленнєвої дійсності у сфері медійного мовлення може бути досліджена далі, бо розбіжності можуть вказувати на подальший розвиток системи вокалізму та зміни норми вимови.

Література:

1. Ammon U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: das Problem der nationalen Varietäten, Berlin / New York: Walter de Gruyter. 1995. S. 575.
2. Bald tagelange Blackouts in der Ukraine? Hilfskoordinatorin: Strom nur den halben Tag verfügbar | ntv Youtube: https://youtu.be/4_TbhJGy904
3. Domaschnew A. I. Noch einmal über die nationalen Sprachvarianten im Deutschen. *Zeitschrift für germanistische Linguistik. Deutsche Sprache in Gegenwart und Geschichte*. 1989. Heft 17.3, S. 342-355.
4. Ebel A., Veličkova L. Situationsangemessene Aussprache und DaF-Unterricht. *Deutsch als Fremdsprache*. Heft 4. 2017. S. 202-210.
5. Hirschfeld U., Reitbrecht S. Phonetische Strukturierung gesprochener Sprache. *Deutsch als Fremdsprache*. Heft 4. 2016. S. 195-203.
6. Hirschfeld, U., Siebenhaar B. Aussprachevielfalt im Deutschen. *Deutsch als Fremdsprache*, Heft 3. 2013. S. 131-140.
7. Krech E.-M. Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung. *Лингвистическая полифония: Сборник статей в честь юбилея профессора Р.К. Потаповой*. М.: Языки славянских культур, 2007. С. 404-423.
8. Rues B. Varietäten und Variation in der deutschen Aussprache. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. 2005. Heft 4, S. 232-237.
9. Schmidlin R. Die Vielfalt des Deutschen: Standard und Variation. Gebrauch, Einschätzung und Kodifizierung einer plurizentrischen Sprache. *Studia Linguistica Germanica*, 106. Berlin / New York: Langenschedt Verlag. 2011.
10. Swetosarowa N., S. Osovina S. Ergebnisse einer Untersuchung der Aussprachenormvarianz im Deutschen, *Germanistik in der Ukraine* Jahrheft 9. 2011. S. 190-196.
11. Trouvain J. Duden. Das Aussprachewörterbuch. 7., komplett überarb. u. aktual. Aufl. Bearb. von Stefan Kleiner und Ralf Knöbl in Zusammenarbeit mit der Dudenredaktion. *Deutsch als Fremdsprache*. Heft 4. 2016. S. 237-239.
12. Ulbrich Chr. Prosodische Aussprachebesonderheiten der deutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietät des Deutschen in gelesene Äußerungen von Nachrichtensprechern. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. 2003. S. 155-158.
13. Verbitskaja T. D., Asarowa I. I. Kommunikative Kompetenz mit Focus auf gesprochene Sprache. *Записки з романо-германської філології*. No. 2(45). 2020. S. 137-146.
14. Verbitskaja T. D., Grischina T. V. Standardsprachliche Vokaleinsatzvarietäten, *метод. розробка до практичн. та теоретичн.*

курсів фонетики німецької мови для студ. ф-ту РГФ. Одеського національного ун-у імені І.І. Мечникова. Фенікс. 2011. S. 21.

15. Verbitskaja T., Vasylichenko O. Perzeptiv-artikulatorische Aspekte der Standardsprachlichen Varietätenkompetenz des Deutschen. *Записки з романо-германської філології*. No. 1 (48). 2022. S. 170-182.

Словники:

16. Deutsches Aussprachewörterbuch (German Edition). E.-M. Krech, E. Stock, U. Hirschfeld, L. C. Anders. Berlin: de Gruyter. 2009. S. 1076.

17. Duden, das Aussprachewörterbuch S. Kleiner, R. Knöbl. *Bibliographisches Institut, Institut für Deutsche Sprache*. 7., komplett überarbeitete und aktualisierte Auflage. Berlin: Dudenverlag. 2015. S. 928.

*Лазебна Олена Анатоліївна,
кандидат філологічних наук,
Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського
ORCID: 0000-0002-0212-4993*

*Пархоменко Наталія
Олександрівна,
викладач кафедри теорії,
практики та перекладу німецької
мови, Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського*

*Іскра Аліна Олександрівна,
викладач кафедри теорії,
практики та перекладу німецької
мови, Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИСЛІВНИКИ ПРОСТОРОВОЇ СЕМАНТИКИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4410/>

Прислівники просторової семантики у сучасній німецькій мові, що позначають локалізацію об'єкта відносно чогось, експліковані прислівниками *nah, weit, hoch, niedrig*:

Im nächsten Ort führte sie ihn zu einer Steinmauer, von der man ungehinderten Ausblick aufs Meer hatte, das weit und glänzend vor ihnen lag [4, с. 292].

Аналізуючи просторову семантику та синтаксичні особливості вживання прислівників у сучасній німецькій мові, погоджуємось із А. В. Висоцьким в тому, що просторові детермінантні члени речення репрезентують у формально-синтаксичній структурі простого речення згорнену предикативну одиницю, що характеризує розташування певного суб'єкта. У процесі її згортання локативний предикат, виражений дієсловами положення у просторі та стану спокою (*schlafen, liegen, sitzen, stehen, bleiben*) у німецькій мові зазнає редукції, після чого прислівник просторової семантики потрапляє в залежність від предикативного ядра незгорненого речення.

Характерно, що просторовий детермінант, виражений просторовими прислівниками, як слушно зазначає А. В. Висоцький, може залишатися єдиним компонентом речення в разі елімінації присудка, вираженого дієсловами положення у просторі та стану спокою. Очевидним і неспростовним є той факт, що опущення дієслівної одиниці сприяє динамізації мовлення, адже «те, що мова є далеко не одноманітною в соціальному плані, відомо давно» [3, с. 258], тож інформація, передана просторовим прислівниковим детермінантом, окреслює комунікативно важливі параметри реалізації дії:

Wenn Du mit einem Menschen allein bist, bist Du ihm am nächsten, wenn noch Andere da sind, bist Du ihm ferner, aber Gott scheint Du näher zu sein, wenn noch mehrere da sind, und erst wenn Du buchstäblich allein mit ihm bist, entdeckst Du, wie Du stehst. Ferne. O, wenn Du auch nicht ein solcher Sünder bist wie der Zöllner, den auch die menschliche Gerechtigkeit schuldig spricht: wenn Du mit Dir selbst allein vor Gott bist, so stehst Du doch weit entfernt [5].

Для створення повного і об'єктивного уявлення про функціональну специфіку прислівників у сучасній німецькій мові на засадах функціональної граматики нагального вирішення потребує проблема функціонально-синтаксичного ранжування та різновекторності усіх семантичних розрядів прислівників.

Література:

1. Висоцький А. В. Синтаксична сфера прислівника в українській літературній мові : монографія / А. В. Висоцький. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 328 с.
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К. : Наук. думка, 1992. 222 с.

3. Лазебна О. А. Придієсловні прислівники оцінки в соціолінгвістичному аспекті (на матеріалі австрійської художньої прози) // *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 43 (2). С. 257-264. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_43%282%29__41
4. Glavinic T. Das Leben der Wünsche. Roman. München : Carl Hanser Verlag, 2009. 319 S.
5. Kierkegaard S. Die Lilien auf dem Felde (Drei Beichtreden). Vollständige deutsche Ausgabe. – e-artnow, 2014. – 55 S. (ISBN 978-80-268-2069-7)

***Миронюк Ліна Віталіївна,
старший викладач кафедри
українознавства та загальної
мовної підготовки,
Національний університет
«Запорізька політехніка»
ORCID: 0000-0001-8356-4431***

**«ДОРОГА З ПЕКЛА І НАЗАД» В. КУЗНЕЦОВА
Й Н. ТАРАСЕНКО: МАЛЬОПИС ВІЙНИ**

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4421/>

Графічна література один із видів сучасного мистецтва, що, консолідуючи словесні та візуальні засоби в оригінальних жанрах (комікс, графічний роман тощо), здатна спонукати реципієнта до осмислення реалістичної дійсності. Так, команда авторів журналу соціальних мальовписів «Inker» в художній формі репрезентували зворушливі оповіді цивільних маріупольців про жахіття війни, спричинені загарбниками в їхньому рідному місті, та реальні історії порятунку із зони бойових дій, підготувавши збірку графічних повістей під загальною назвою «Маріуполь». «Дорога з пекла і назад» Володимира Кузнєцова і Наталії Тарасенко – один із чотирьох творів першого випуску журналу.

Задля художнього оприявлення реальних подій початку війни, травматичного досвіду мешканців Маріуполя автори обрали мальовпис, котрий в гуманітарно-мистецтвознавчих науках є синонімом терміна «комікс», що тлумачиться як «складання зображень у послідовності» [1, с. 16] або «видання наративної мальованої історії» [3, с. 28]. Загалом мальовпис є оригінальним жанром, де синтез вербальних та

невербальних засобів спрямований на реалізацію сюжету. Проблеми становлення, розвитку мальовису на українському ґрунті, його тематику, специфіку жанру тощо вивчали такі вітчизняні науковці, як Д. Белов, О. Колісник, Н. Космацька, А. Москвичова, Т. Насалевич, Т. Рябуха та інші. Однак мальовиси, що ввійшли до журналу «Маріуполь», видавництво «Inker», ще потребують докладних наукових студій. Мета нашої роботи – дослідити специфіку художнього зображення спогадів очевидців про перші дні російсько-української війни в мальовисі В. Кузнєцова і Н. Тарасенко «Дорога з пекла і назад» засобами графічно-оповідного жанру.

Героїня мальовису тридцятирічна журналістка Алевтина – свідок захоплення Маріуполя ворогами – розповідає про зумисне нищення міста авіабомбами, загибель мирного населення, спробу вижити в цій ситуації та порятунок власної родини з епіцентру війни. За допомогою дискретно- лінійного сюжету авторам вдається втілити в художній формі мальовису реальну історію 21-денного перебування в окупації чотирьох поколінь родини оповідачки, сконцентрувавши увагу читача саме на докладному темпорально-просторовому описі порятунку родини після влучання авіабомби в будинок, де гуртом у однокімнатній квартирі в центрі міста (вважали її безпечною) виживали в холоді, без світла, газу, нестачі харчів та води. Однак основні події відбуваються 17-18 березня 2022 року, коли родина, врятувавшись із зруйнованої будівлі, намагається залишити місто. У титрах мальовису автори зазначають точні місця («Східні околиці Маріуполя», «Маріуполь. Центральний район», «Піщаний пляж», «Блок-пост російських військ на дорозі до Портівського», «Портівське. 17 км західніше Маріуполя») перебування героїв, маркуючи й окреслюючи художній простір. А також надають відносну інформацію про час («Кількома годинами раніше», «Кілька годин потому» [2]), уникаючи детального документування подій та зосереджуючи увагу саме на їх розвитку, де кожен кадр – це застиглий момент із життя героїв, а їх послідовність – ілюзія руху. Тож спостерігаємо розгортання хронотопу мальованої історії й специфіку динаміки сюжетної лінії.

Наратив мальовису згідно з вимогами жанру репрезентований вербальними й невербальними засобами. Репліки та короткі діалоги, оформлені в мальовисі графічно в «мовні хмарки», дають змогу зосередити увагу реципієнта на деталях сюжету. Ілюстрації ж виконують функцію візуалізації оповіді. Найбільш емоційно насичені фрагменти

розповіді доповнені малюнками, розташованими на нерозкадрованій сторінці. Таких пікових центрів у творі є два: перший – потрясіння від усвідомлення героїнею беззахисності людини перед загрозою обстрілу з літака: «ніяке сховище, ніякий будинок нас не зможе від того врятувати...», «це настільки потужна винищувальна сила, що... це найстрашніше, напевно, що може бути, тому що бомба, вона не щадить ані будинків, ані укриттів – нічого на своєму шляху» [2]; другий – прощання із чоловіком і малолітнім сином, котрий уже знає, що таке війна, і розуміє, у яку небезпечну дорогу вирушає мама. Важливу роль виконує кадр із зображенням сім'ї, де чоловік, жінка, дитина міцно обіймають один одного, усвідомлюючи (читач домислює за змістом), що, можливо, розлучаються назавжди. Автори ж підвищують рівень зворушливого сприйняття ситуації вербальними засобами, додавши, згідно з традицією жанру, в «мовних хмарках» репліки: «Мамо, ти можеш не повернутися...» [2], «Якщо що слухайся тата, і все буде добре» [2]. Тож спостерігаємо, що розмір малюнка у творі надзвичайно важливий для транслявання оповідного та емоційного змісту.

Отже, мальопис В. Кузнєцова і Н. Тарасенко «Дорога з пекла і назад» занурює читача у візуально-оповідний художній світ, де спектр реальних подій перших днів російсько-української війни й набутий, на жаль, травматичний досвід родини з Маріуполя вдало репрезентований засобами доступними в межах жанру твору – невербальними (малюнки, графічні кадри (фрейми) різного розміру) та вербальними (діалоги, цитати з розповіді свідка подій).

Література:

1. Данкан Р., Метью С., Левіц П. Сила коміксів. Історія, форма й культура / пер. з англ. Д. Скорбатюка. Київ : ArtHuss, 2020. 512 с., іл.
2. Кузнєцов В., Тарасенко Н. Дорога з пекла і назад URL: <https://inker.world/doroga-z-pekla-i-nazad/>.
3. Стен Лі Як малювати комікси. Від легендарного співтворця Людини-павука, Неймовірного Галка, Фантастичної четвірки, Людей Ікс і Залізної людини / пер. з англ. М. Янюк. Київ : ТУОС КОМІКС, 2021. 224 с.

*Рижкова Вікторія Василівна,
кандидат філологічних наук,
доцент, Національний
аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний
інститут»
ORCID: 0000-0001-7083-3911*

ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ ЗНАННЯ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ГЕОГРАФІЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4433/>

Важливою складовою володіння англійською мовою та перекладом є лінгвістичні та екстралінгвістичні знання, наприклад, з географії. Від них в певних ситуаціях залежить правильне уживання означеного або нульового артикля з географічними назвами-топонімами (граматика англійської мови), а також – адекватність перекладу. Загальновідомі декілька способів передачі власних імен та географічних назв у перекладі. Із існуючих класифікацій способів перекладу лексичних одиниць, до яких можна віднести класифікації Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне, І. В. Корунця, В. І. Карабана [1], [2, с. 279-299], класифікація останнього вважається найповнішою. І хоча В. І. Карабан виокремлює такі способи перекладу, як: (1) добирання словникового відповідника; (2) вибір варіантного відповідника, що торкається перекладу безпосередньо багатозначних слів; (3) транскодування; (4) калькування, тобто дослівний переклад; (5) контекстуальна заміна; (6) смисловий розвиток; (7) антонімічний переклад; (8) описовий переклад, у процесі перекладу географічних назв перекладачі послуговуються лише наступними: транслітерування; транскрибування або транскрипція; змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування); адаптивне транскодування (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу); калькування [3, с. 59].

Зазвичай, відомі географічні назви мають українські відповідники, які зафіксовані у перекладних словниках. Менш відомі широкому загалу географічні назви не завжди мають сталі відповідники. У певних випадках вони взагалі відсутні. Слід зауважити, що повних еквівалентів на графічному або фонетичному рівні у різних (неспоріднених) мовах не буває, оскільки звуки та графеми досить різняться між собою. Але і за такої умови загальновідомі географічні об'єкти є впізнаваними,

наприклад: Finland [finlənd] Фінляндія, Greece [gri:s] Греція, Norway [nɔ:wei] Норвегія, Romania [ləʊmæniə] Румунія, Rome [ləʊm] Рим.

При перекладі українською мовою англійська вимова доволі точно передається літерами українського алфавіту, але часто в словниках фіксуються (й уживаються у мовленні) уже існуючі еквіваленти географічних назв, що зважають на попередню традицію: England – Англія (не Інґленд), Scotland – Шотландія (не Скотленд), Georgia – Грузія (не Георгія), річка Hudson – Гудзон (не Хадсон) тощо. При перекладі географічних назв (або їх уживанні в мовленні), як правило, звертаються до географічних довідників. У випадку відсутності топоніма в довідковій літературі, його слід транскрибувати / транслітерувати відповідно до правил транскрипції в українській мові. Дослідження доводять, що у більшості випадків найбільш доречним є використання саме транскрибування. Втім, знання правильного перекладу деяких англomовних топонімів українською мовою (і навпаки) не завадить у більш складних, але дуже цікавих випадках, коли словники зафіксували еквівалентом варіант перекладу, що не є співзвучним оригіналу певною чи повною мірою. У таких випадках проявляється обізнаність фахівця з мови / перекладу, адже такі топоніми потрібно просто запам'ятати. До таких – найвідоміших – топонімів можна віднести: Beijing [bei'dʒiŋ] Пекін, Vienna [vi'ɛnə] Відень, Montenegro [ˌmɒntɪ'ni:grəʊ] Чорногорія, China [tʃaɪnə] Китай, Denmark [denma:k] Данія, Germany [dʒɜ:məni] Німеччина, Hungary [hʌŋgəɪ] Угорщина, Sweden [swi:dn] Швеція, Switzerland [switsələnd] Швейцарія, English Channel [ɪŋɡlɪʃ tʃænl] Ла-Манш, Lake Constance [leɪk kənstəns] Боденське озеро [2].

Метою дослідження, що проводилось, є створення словника користувача з фіксацією складних випадків перекладу топонімів, що не є співзвучними оригінальним назвам. Відбір лексики проводився з використанням корпусної лінгвістики, а саме "The Corpus of Contemporary American English" (CoCA), а також наступних джерел: існуючих англо-українських словників, онлайн словників Cambridge [4] та Oxford [5].

Загалом з джерел було дібрано більш ніж 120 лексичних одиниць, що були поділені на дві неоднакові за своєю кількістю частини – назви населених пунктів та об'єкти ландшафту – гори, річки, озера, затоки тощо, наприклад: найвища вершина Землі Джомолунґма, назва, що відома англійською мовою як Еверест (англ. Mount Everest), непальською – Сагарматха, китайською – Шэнмуфэн [6].

Створений словник користувача, що включає саме ті географічні назви, які можуть стати проблемою для неосвіченого перекладача, покликаний допомогти початківцям та усім зацікавленим у вивченні англійської мови та перекладу набути додаткових екстра лінгвістичні знань, що, безумовно, позитивно вплине на якість перекладу.

Література:

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 448 с.
2. Карабан В. Способи перекладу лексичних одиниць / В. Карабан. Переклад англійської науково-технічної літератури. – Вінниця : Нова книга, 2002. – С. 279-299.
3. Островський Д. К. Способи відтворення англійських власних назв українською та російською мовами (на матеріалі роману Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер і філософський камінь») / Д. К. Островський, Г. В. Ситар // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – С. 58-62. Режим доступу : <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/4845/4875>
4. Cambridge Dictionary : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dictionary.cambridge.org/>
5. Oxford Learner's Dictionaries : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
6. Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>

*Чернець Ірина Володимирівна,
студентка, Волинський
національний університет
ім. Лесі Українки*

*Науковий керівник:
Гордієнко Юлія Анатоліївна,
доцент кафедри іноземних мов
гуманітарних спеціальностей,
кандидат педагогічних наук,
фахівець з теорії і методики
професійної освіти, Волинський
національний університет
ім. Лесі Українки*

КОНЦЕПТОСФЕРА КАНАДСЬКИХ ДИТЯЧИХ КАЗОК

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4412/>

Канада має багатий культурний доробок, включаючи традиції та фольклор. Дитячі казки є важливою частиною цієї спадщини. Вивчення концептосфери канадських дитячих казок допомагає зберегти й передати цю культурну спадщину молодим поколінням. Дитячі казки мають великий потенціал для навчання та розвитку дітей. Вони сприяють розвитку мови, уяви, моральних цінностей та соціального сприйняття.

Вивчення концептосфери канадських дитячих казок може допомогти педагогам та батькам вибрати відповідний матеріал для розвитку дітей. Казки є важливим засобом формування самоусвідомлення та ідентичності у дітей. Канадські дитячі казки відображають особливості культури, природи та суспільства Канади. Вивчення концептосфери канадських дитячих казок допомагає дітям зрозуміти своє місце в цьому контексті та виховує національну свідомість. Канада є багатонаціональною країною з різноманітними культурами та мовами. Концептосфера канадських дитячих казок може стати платформою для міжкультурної співпраці та взаєморозуміння. Вивчення цієї теми допомагає сприяти діалогу між різними культурами та розширює культурний горизонт [4, с. 86].

Канадськомовна казка має свої унікальні особливості, які відрізняють її від казок інших країн або регіонів. Ось деякі характеристики канадськомовної казки:

1. Природа та ландшафт: Канада відома своєю величезною красивою природою, і це часто відображається в канадських казках. Гірські ланцюги, ліси, річки, озера та інші природні елементи можуть бути ключовими компонентами сюжету та виконувати важливі ролі в історіях.

2. Тематика переживань: Канадські казки можуть відображати особливості та проблеми, що стосуються канадського суспільства. Це можуть бути теми, які виникають у зв'язку з культурним розмаїттям, міграцією, правами корінних народів або екологічними питаннями [2].

3. Корінні народи: У канадських казках часто зустрічаються елементи історії та культури корінних народів Канади, таких як інуїти, крі, мікмаки та інші. Ці культури мають багатий фольклор, легенди та міфи, які впливають на канадські казки.

4. Виховний аспект: Багато канадських казок мають виховний аспект і включають моральні висновки або навчання. Вони можуть навчати цінностям, таким як взаємодопомога, повага до природи, толерантність та багато іншого.

5. Мультикультурність: Канада є багатонаціональною та багатокультурною країною, і це відображається в канадських казках. Вони можуть містити персонажі переживання з різних культур і етнічних груп, що розділяють свої унікальні традиції та звичаї. Канадські казки можуть демонструвати важливість різноманітності і співіснування.

6. Історичні аспекти: Канадські казки можуть відтворювати історичні події або використовувати історичні фони для створення захопливих сюжетів. Це можуть бути історії про періоди колонізації,

Першу світову війну, Другу світову війну або інші важливі епохи в історії Канади.

7. Зв'язок з тваринами: Канада славиться своєю великою кількістю дикої тваринності, і це може бути відображено в канадських казках. Тварини, які є символами Канади, такі як ведмеді, вовки, бобри, лосі та інші, можуть виступати в якості персонажів та надавати їм особливого значення [2].

Канадські казки відображають багатство культурної спадщини, природи та історії Канади. Вони сприяють розумінню та відчуттю гордості за цю країну та її народи.

Наприклад, одна з найвідоміших канадських казок – це "Маленький лісовий хатинкар". Ця казка, написана Онтарійським письменником Торі Лі, розповідає про пригоди маленького хлопчика на ім'я Пітер, який живе в лісовій хатинці. У цій казці Пітер розпочинає свою подорож по лісу, зустрічаючи різних тварин і птахів. Він заводить нових друзів, допомагає їм у різних ситуаціях і вчиться цінувати природу. Кожна зустріч з тваринами стає навчальним досвідом для Пітера, і він здобуває багато корисних знань про лісовий екосистему та важливість охорони навколишнього середовища. Ця казка не тільки розважає дітей, але й вчить їх про екологію, дружбу та турботу про інших. Вона пропагує повагу до природи та нагадує про важливість збереження довкілля для нас і майбутніх поколінь.

"Маленький лісовий хатинкар" є популярною казкою в Канаді і використовується як засіб навчання в багатьох школах та садках. Ця казка допомагає дітям розкрити свою уяву, розвиває читацькі навички та виховує екологічну свідомість. Хоча "Маленький лісовий хатинкар" є уявною казкою, вона передає важливі значення та ідеали, які є характерними для культури та природи Канади [2].

Казка – "Розбрат у Королівстві Кленових Листочків". Ця казка розповідає про захопливі пригоди маленького їжачка на ім'я Гаррі, який живе в Королівстві Кленових Листочків.

У цьому казковому королівстві, де всі тварини живуть у злагоді, настає розбрат, коли зникають всі кленові листочки. Гаррі разом зі своїми друзями – ведмедиком Бенджі та білкою Еммі - вирушають на пошуки зниклих листочків та відновлення гармонії в королівстві.

Під час своєї подорожі Гаррі та його друзі зустрічають різних персонажів, які надають їм підказки та допомагають розв'язати загадки.

Вони розуміють, що лише співпраця, дружба та взаємодопомога дозволять їм повернути гармонію до Королівства Кленових Листочків.

Ця казка надає важливі уроки про значення співпраці, толерантності та розвитку природи. Вона вчить дітей цінувати різноманітність та шанувати інших. Казка також підкреслює важливість охорони природи та її ресурсів для збереження гармонії в світі.

"Розбрат у Королівстві Кленових Листочків" стимулює творчу уяву та розвиток соціальних навичок у дітей. Вона надихає малечу бути справжніми героями, які працюють разом для досягнення великих цілей. Ця казка є ще одним прикладом канадської творчості, яка поєднує розвагу та навчання.

Таким чином, канадські казки є важливою складовою культурного доробку Канади та мають свої унікальні особливості. Вони відображають історію, традиції, цінності та ідентичність канадського народу.

Література:

1. Кірілкова Н. В. Варіанти і трансформації традиційних номінацій анімалістичної казки / Н. В. Кірілкова // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Актуальні проблеми сучасної філології. 2001. № 9. С. 125-128.
2. Лисенко Є. А. Канадська англomовна казка: історія розвитку, наукові підходи та перспективи дослідження. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація. 2018. Вип. 1 (1). С. 78-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pvxdupmk_2018_1%281%29__16
3. Мартинюк А. П. Концепт із позиції інтегративної теорії мови. Філологічні трактати. 2009. Том 1 (№2). С. 101–107.
4. Миркович І. Л. Англomовний казковий дискурс у контексті лінгвокультури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2017. № 31 том 2. С. 86-89.

*Мироненко Вячеслав
Володимирович,
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник,
Центр воєнно-стратегічних
досліджень Національного
університету оборони України
ім. І. Черняхівського
ORCID: 0000-0003-0236-4134*

НАТО У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ БЕЗПЕКОВИХ ГАРАНТІЙ КОНТРОЛЮ НАД РАКЕТНО-ЯДЕРНИМ ОЗБРОЄННЯМ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4409/>

Північноатлантичний блок НАТО наразі відіграє, поряд з МАГАТЕ, провідну роль у забезпеченні функціонування механізму системи міжнародних безпекових гарантій міжнародного режиму контролю над ракетно-ядерним озброєнням. Ракетно-ядерна зброя, призначена для оборони НАТО, була скорочена більш ніж на 90 відсотків з моменту розпаду холодної війни. Держави НАТО, які мають ядерну зброю, також скоротили свої ядерні арсенали і припинили виробництво високозбагаченого урану або плутонію для ядерної зброї. Союзники, як і раніше, віддані створенню умов для подальших скорочень у майбутньому на основі взаємності, визнаючи, що прогрес у сфері контролю над озброєннями та роззброєння повинен враховувати міжнародну обстановку, що склалася в галузі безпеки [1].

Реалізація гарантій блоком НАТО представлена дотриманням договірних положень, зокрема усі союзники з НАТО є державами-учасниками Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), який набув чинності у 1970 році. ДНЯЗ є наріжним каменем міжнародних зусиль щодо запобігання розповсюдженню ядерної зброї та збройових технологій, а також щодо досягнення мети ядерного роззброєння. Він забезпечує правову основу для держав, які мають ядерну зброю, для надання гарантій безпеки проти застосування ядерної зброї державам, які не мають ядерної зброї, які є учасниками Договору. Він також забезпечує збалансовану покрокову основу для ядерного роззброєння та спирається на три взаємодоповнюючі елементи: нерозповсюдження

(статті I, II), ядерне роззброєння (стаття VI) та використання ядерної енергії в мирних цілях, наука та техніка (стаття IV) [2].

ДНЯЗ є єдиним зв'язуючим зобов'язанням у багатосторонньому договорі, що включає як держави, що володіють ядерною зброєю, так і держави, які не володіють ним, щодо мети ядерного роззброєння. 5 березня 2020 року, у 50-ті роковини його набуття чинності, країни НАТО виступили із заявою, в якій вони підтвердили свою тверду відданість повному здійсненню ДНЯЗ у всіх його аспектах та підтвердили, що цьому Договору не існує надійної альтернативи. У Стратегічній концепції 2022 року союзники підкреслили свою тверду відданість ДНЯЗ як найважливішу оплоту проти поширення ядерної зброї та її повного здійснення, включаючи статтю VI [3].

Водночас під час забезпечення функціонування системи міжнародних гарантій союзники НАТО також рішуче виступали за збереження Договору про ліквідацію ракет середньої та меншої дальності (ДРСМД). Незважаючи на багаторічну участь США та союзників, Росія продовжувала розробляти та розгортати ракетну систему SSC-8/9M729 порушуючи Договір про РСМД. У грудні 2018 року міністри закордонних справ країн НАТО підтримали висновок Сполучених Штатів про те, що Росія суттєво порушує свої зобов'язання щодо ДРСМД, і закликали Росію терміново повернутися до повного і підданого перевірки дотримання. Проте Росія продовжувала заперечувати порушення Договору. Як наслідок, 1 лютого 2019 року США призупинили свої зобов'язання щодо ДРСМД. Вихід Америки з Договору набув чинності 2 серпня 2019 року через шість місяців після цього оголошення. Протягом цього шестимісячного періоду Росія продовжувала заперечувати своє порушення Договору і не виконала своїх зобов'язань шляхом перевірки знищення своєї системи SSC-8/9M729. Таким чином, союзники погоджуються з тим, що Росія несе виняткову відповідальність за припинення дії Договору [4].

У процесі удосконалення механізмів функціонування системи міжнародних безпекових гарантій міжнародного режиму контролю над ракетно-ядерним озброєнням НАТО погодила збалансований, скоординований і оборонний пакет заходів для забезпечення того, щоб стримування та оборона Альянсу залишалися надійними та ефективними перед значними ризиками, що створюються російською ракетною системою. У відповідь на повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року НАТО негайно вжило додаткових захисних заходів. Глави держав і урядів вирішили зміцнити безпеку та оборону всіх союзників у всіх галузях, щоб зміцнити довгострокові позиції Альянсу

щодо стримування та оборони. Проте союзники, як і раніше, здійснюють заяви [1] щодо потреби удосконалення ефективного міжнародного контролю над озброєннями, роззброєння та нерозповсюдження ракетно-ядерного озброєння.

Загалом, позитивним фактом функціонування механізму системи міжнародних безпекових гарантій міжнародного режиму контролю над ракетно-ядерним озброєнням є домовленість між США та РФ 3 лютого 2021 року, коли держави домовилися про п'ятирічне продовження дії Нового договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-СНО). Північноатлантична рада в опублікованій заяві [5] висловила свою повну підтримку такому продовженню Договору, а також підтвердила свій великий внесок у міжнародну стабільність. 3 лютого 2023 року Північноатлантична рада опублікувала ще одну заяву [1], в якій із занепокоєнням зазначила, що Росія не виконала зобов'язання, що юридично зобов'язують, за новим Договором про СНО. Для підтримки системи забезпечення гарантій союзники по НАТО здійснюють постійний вплив на Росію з метою змушення її виконати свої зобов'язання щодо Договору, сприяючи інспекціям щодо СНО на території Росії та повернувшись до участі в органі з реалізації Договору – Двосторонньому консультативному комітеті.

Відтак, НАТО у системі міжнародних безпекових гарантій контролю над ракетно-ядерним озброєнням відіграє одну з важливих ролей, проте за відсутності контролюючих повноважень обмежується здійсненням здебільшого політичного впливу на потенційні країни-порушники.

Література:

1. Arms control, disarmament and non-proliferation in NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48895.htm
2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_098#Text
3. Стратегічна концепція НАТО – 2022. Ухвалена главами держав і урядів на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 року. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf
4. NATO and the INF Treaty. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_166100.htm?selectedLocale=en
5. North Atlantic Council Statement on the Extension of the New START Treaty. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_181193.htm?selectedLocale=en

*Телелим Ірина Володимирівна,
кандидат політичних наук,
Одеський державний
аграрний університет*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4432/>

Глобалізація – це процес зближення та інтеграції країн і народів світу через економічну, соціальну, культурну та політичну взаємодію. Вона має значний вплив на політичну стабільність у сучасному світі. Однак, разом з можливостями, глобалізація також несе нові виклики, які потребують уваги та розуміння.

Один з основних аспектів впливу глобалізації на політичну стабільність – це зростання взаємовключеності міжнародної системи. Світові економіки залишають все більший залеж один від однієї, а швидкість обміну інформацією раніше ніколи не була такою великою. Це створює нові можливості для співпраці та спільного розвитку, але також може призвести до виникнення транснаціональних проблем, які вимагають спільних зусиль для їх вирішення.

Економічна нерівність є ще одним аспектом. Глобалізація поширення до зростання розподілу доходів між країнами та в них. (1) Це може створити напруження та незадоволення серед населення, що може вплинути на політичну стабільність. Справедливе розподіл користей глобалізації та соціальна справедливість стають ключовими вимогами суспільства.

Крім того, глобалізація супроводжується культурною трансформацією. (2) Культурні цінності, ідеї та норми поширюються з однією країною на іншу, що може викликати конфлікти між національними ідентичностями. Наприклад, певні національні групи можуть відчувати загрозу своїй культурі та ідентичності через вплив глобальних культурних та соціальних норм. З іншого боку, глобалізація може стимулювати розвиток глобальної ідентичності, що заснована на відчутті спільності та належності до світової громади. Ця ідентичність може бути основою для спільної дії та співпраці між народами та державами у вирішенні глобальних проблем, таких як зміна клімату, бідність та безробіття. Але, збереження національної ідентичності та

культурного розмаїття залишаються масовими завданнями для багатьох держав.

У багатьох країнах глобалізація може викликати політичну реакцію на зростаючу інтеграцію та залежність світової економіки і політики. (3) Це може викликати політичну реакцію на зростаючу інтеграцію та залежність від світової економіки. Це може призвести до появи націоналістичних та протекціоністських рухів, які намагаються захистити свою національну ідентичність та економіку від зовнішнього впливу.

Необхідно також звернути увагу на роль технологічної революції в глобалізованому світі. Інформаційні технології, соціальні медіа та кібербезпека впливають на політичну стабільність. З одного боку вони забезпечують швидку передачу інформації та підтримку громадянської участі, з іншого – створюють нові загрози, такі як фейкові новини, кібератаки та маніпуляції.

На завершення необхідно підкреслити, що глобалізація має як позитивні, так і негативні наслідки для політичної стабільності. Важливо знати, що глобалізація не є однозначним процесом та має різні наслідки для різних країн та груп населення. Щоб впоратися з викликами, пов'язаними з глобалізацією, необхідно ефективне керівництво та співпраця на міжнародному рівні. Тільки шляхом розуміння та пошуку рішень ми можемо створити стійке та процвітаюче глобальне співтовариство.

Література:

1. Кирилов Ю. Є. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік [Електронний ресурс] / <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5297>
2. Шалмалі Гуттал Глобалізація Електронний ресурс <https://www.coe.int/uk/web/compass/globalisation>
3. Стігліц, Джозеф. Глобалізація та її тягар: Пер. з англ. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – 252 с. ISBN 966-518-217-X

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Братков Артем Юрійович</i> НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК ЧАСТИНА ПАРТИЗАНСЬКОГО МАРКЕТИНГУ.....	3
<i>Велі Деніз Уйсал</i> ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ РІШЕННЯ.....	5
<i>Дяченко Микола Іванович</i> ІНВЕСТИКЛІМАТ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	7
<i>Зубова Віталіна Вікторівна</i> ВИКОРИСТАННЯ АЛГОРИТМУ ГЕЙЛА-ШЕПЛІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ.....	10
<i>Йосунташ Каан</i> ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ.....	16
<i>Костенюк Юлія Борисівна, Каліновська Марія Сергіївна</i> ВПЛИВ МОНОПОЛІЗАЦІЇ РИНКУ НА СПОЖИВАЧІВ: ОБМЕЖЕННЯ ВИБОРУ ТА ЦІНОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ.....	18
<i>Кулик Юлія Ігорівна</i> ОЦІНКА ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ ЙОГО МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ.....	21
<i>Шеремета Ольга Віталіївна</i> ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	23
<i>Яшарова Арзигуль</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	25

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

<i>Liubomyr Fedorov, Natalia B. Zjubanova</i> PREVENTING THE DELIBERATE INTRODUCTION OF DANGEROUS PRODUCTS TO THE UKRAINIAN MARKET AND USING EU BEST PRACTICES.....	28
---	----

Анросович Любов Григорівна ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ПИТАННІ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИНАМ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ.....	32
Джуган Вікторія Олегівна ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ	36
Павленко Віктор Юрійович ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	41
Щербина Андрій Вікторович ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК СКЛАДНИК ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.....	44

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Volodymyr Anatolevich Trofymenko, Eduard Anatolevich Kalnytskyy ON THE QUESTION OF EFFECTIVE HUMAN AND CYBERSPACE INTERACTION.....	48
---	----

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Березова Лідія Сергіївна РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	57
Довбешко Максим Леонідович ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН СЬОГОДЕННЯ.....	59
Турмис Наталія Володимирівна ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН АВСТРІЇ (70-ТІ РР. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.).....	61
Чекан Оксана Іванівна ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРА ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД.....	63

Шумська Ірина Анатоліївна, Ходжикян Дарина Рафіківна ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	66
---	----

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Грибенко Олександр Миколайович, Сидоренко Оксана Миколаївна СТРУКТУРА ТА РОЗБУДОВА ВИЩОЇ ВИКОНАВЧОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ ЗА ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (29 КВІТНЯ – 26 ГРУДНЯ 1918 Р): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....	69
--	----

Супрунова Альона Віталіївна РОЛЬ ЖІНКИ В ЛЕГІОНІ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.....	73
---	----

Турмис Наталія Володимирівна “УЯВНА МОНОКУЛЬТУРНІСТЬ”: ДАНІЯ ДРУГ. ПОЛ. XX – ПОЧ. XXI СТ.....	78
---	----

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Кабанова Ірина Геннадіївна РЕПЕРТУАР ДИТЯЧИХ ТЕАТРАЛЬНИХ КОЛЕКТИВІВ ЯК КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	82
---	----

Пархоменко Андрій Анатолійович ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ВІЗУАЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ НА ТРАДИЦІЙНІ УЯВЛЕННЯ.....	85
---	----

Плужник Станіслав Антонович ЩОДО ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЖИТТЄВИЙ СВІТ: БУДЕННІСТЬ І ПОВСЯКДЕННЯ.....	87
---	----

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Галян Оксана Віталіївна УТВОРЕННЯ СКЛАДНИХ ФІЗИЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ СУБСТАНТИВНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ).....	94
---	----

Кучерява Юлія Сергіївна ВАРІАТИВНІСТЬ ПРИСТУПУ ГОЛОСНИХ У НІМЕЦЬКОМУ ЗВУКОВОМУ МЕДІЙНОМУ МОВЛЕННІ.....	96
Лазебна Олена Анатоліївна, Пархоменко Наталія Олександрівна, Іскра Аліна Олександрівна ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИСЛІВНИКИ ПРОСТОРОВОЇ СЕМАНТИКИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	101
Миронюк Ліна Віталіївна «ДОРОГА З ПЕКЛА І НАЗАД» В. КУЗНЄЦОВА Й Н. ТАРАСЕНКО: МАЛЬОПИС ВІЙНИ.....	103
Рижкова Вікторія Василівна ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ ЗНАННЯ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ГЕОГРАФІЯ.....	106
Чернець Ірина Володимирівна КОНЦЕПТОСФЕРА КАНАДСЬКИХ ДИТЯЧИХ КАЗОК.....	108

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Мироненко Вячеслав Володимирович НАТО У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ БЕЗПЕКОВИХ ГАРАНТІЙ КОНТРОЛЮ НАД РАКЕТНО-ЯДЕРНИМ ОЗБРОЄННЯМ.....	112
Телелим Ірина Володимирівна ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ.....	115

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

*Сімдесят шості
економіко-правові дискусії*

*Серія: Соціальні та гуманітарні
науки*

22-23 червня 2023 р.

**Матеріали міжнародної мультидисциплінарної
наукової інтернет-конференції**

Наукове видання

Сімдесят шості економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 29.06.2023р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

